

TÕRVA VALLA TUULEPARGI ERIPLANEERINGU I ASUKOHA EELVALIKU OTSUSE EELNÕU JA KESKKONNAMÕJUSTRATEEGILISE HINDAMISE ESIMESE ETAPI ARUANNE

KOOSKÖLASTUSTE KOONDTABEL

1. Keskkonnaamet 07.04.2025 nr 6-5/25/4860-3.....	2
2. Keskkonnaamet 12.09.2025 nr 6-5/25/4860-5.....	9
3. Kliimaministeerium 09.04.2025 nr 7-15/25/1190-3.....	10
4. Muinsuskaitseamet 11.04.2025 nr 5-14/777-1.....	12
5. Muinsuskaitseamet 26.06.2025 nr 5-14/777-3.....	13
6. Terviseamet 02.04.2025 nr 9.3-1/25/1800-2.....	14
7. Terviseamet 04.08.2025 nr 9.3-1/25/1800-4.....	15
8. Transpordiamet 26.11.2024 nr 9-1.3/4816-1.....	16
9. Riigimetsa Majandamise Keskus 31.03.2025 nr 3-1.1/2025/1748.....	16
10. Maa- ja Ruumiamet (maaparandussüsteemide osa) 03.04.2025 nr 12-1/25/4340-4.....	16
11. Regionaal- ja Põllumajandusministeerium (kuupäev digiallkirjas) nr 4.1-5/682-1.....	17
12. Kaitseministeerium 04.06.2025 nr 12-1/25/91-4.....	17
13. Riigi Kaitseinvesteeringute Keskus 09.06.2025 nr 4-4/25/1408-3.....	18
14. Politsei- ja Piirivalveamet 16.06.2025 nr 2.1-3/9200-3.....	18
15. Politsei- ja Piirivalveamet 30.09.2025 nr 2.1-3/9200-5.....	18
16. Päästeamet Lõuna Päästekeskus.....	18

Kooskõlastaja, kuupäev ja nr ¹	Kooskõlastuse sisu ²	Seisukoht arvamuse ja ettepanekute kohta
1. Keskkonnaamet 07.04.2025 nr 6-5/25/4860-3	Keskkonnaamet on materjalidega tutvunud ning jätab KOV EP asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja KSH esimese etapi aruande PlanS § 105 lg 2 alusel kooskõlastamata.	KOOSKÕLASTAMATA JÄTMINE, KOOSKÕLASTUS JÄRGMISES KIRJAS
	KSH aruande ptk 4.1.1.1, lk 23, joonis 6. Joonisel on kujutatud Natura loodus- ja linnualade paiknemine potentsiaalselt sobilike alade suhtes ning kirjeldatud Holdre lagesoo kaitse alla võtmist Kaitsevæe keskpõlügeni hüvitusmeetmena. See info on vananenud – 2025. a jaanuari seisuga on Holdre kaljukotka püsielupaik (KLO3002815) hõlmatud Natura 2000 võrgustikku Rubina linnuala (EE0080572) osana ning Rubina linnuala liikide, mille isendite elupaiku kaitstakse, hulka on lisatud kaljukotkas (vt https://www.riigiteataja.ee/akt/322012025001). Seetõttu on Rubina linnuala Natura hindamine vormistatud puudulikult ning KSH aruande lk 28 esitatud lühihinnang ei anna selgust, kas tuulepargi arendamine võib ohustada Rubina linnuala uuendatud kaitse eesmärki.	KSH aruande vastav osa ajakohastati ning Rubina linnuala puudutavat Natura hindamist täiendati
	KSH aruande ptk 4.1.1.2.4, lk 31. Esitatud on pisut põhjalikum analüüs seoses Holdre kaljukotka elupaigaga. Üldjoontes võib esitatuga nõustuda, kuid täpsustamist vajab küsimus, miks on võimalike toitumisalade analüüsis arvestatud vaid elupaigatüübi 7110* esinemisalaga. Kaljukotka kaitse tegevuskava ³ kohaselt on tõesti toitumisalade puhul kriitiliseks lagesoo koosluste osakaal, kuid toitumisaladena kasutatakse ka teisi (pool)looduslikke lagedaid biotoope, näiteks luhad. Teiseks, lk 31, joonisel 7 kujutatust ei selgu, kas analüüsi peigalt Eesti alasid või ka Läti Vabariigi territooriumi. Ehkki sel ei ole otsest tähtsust seoses Rubina linnualaga, informeerime et viimastel aastatel on kaljukotka Holdre elupaiga kunagises pesas edukalt pesitsenud merikotkas.	KSH aruande vastav osa ajakohastati ning Rubina linnuala puudutavat Natura hindamist täiendati
Kui lähtutakse KSH aruande ptk-des 4.1.2.3 (lk 33–35) ja 4.1.2.6 (lk 39–40) olevatest põhimõtetest, siis planeeringualal vääriselupaikadele olulist negatiivset mõju ei ole. Samas puudub hinnang ja tingimused seoses nn	KSH ptk 4.1.2.5 ja 4.1.2.6 täiendati hinnanguga läänepoolse võimaliku juurdepääsutee mõjude osas metsa vääriselupaikadele ning esitati täiendavate keskkonnameetmete ettepanekud. Planeeringu seletuskirja täiendati	

¹ Kiri registreeritud Tõrva Vallavalitsuse dokumendiregistris https://adr.novian.ee/torva_linn

² Tõrva Vallavalitsusele laekunud arvamuste ja ettepanekute lühendatud kokkuvõte. Arvamuste ja ettepanekute täielik sisu on avatav Tõrva Vallavalitsuse dokumendi registrist (https://adr.novian.ee/torva_linn)

³ Vt https://keskkonnaamet.ee/sites/default/files/documents/2021-05/kaljukotka_ktk_2018-2022.pdf.

	<p>põhjapoolse juurdepääsutee kasutamiseks, kuna Helme-Holdre-Taagepera teelt mahapöörde ala piiravad igast küljest riigimaa vääriselupaigad. Dokumentides tuleb anda põhimõtteline hinnang selle mahapöörde ümberehituse ja võimalike teeäärde metsa õgvendamise ja raie vajadusele (nt kas pöörderaadiused on piisavad tuuliku elementide transpordiks suurte veokitega jne).</p>	<p>täiendavate meetmetega</p>
	<p>KSH aruande linnustiku käsitlevates peatükkides (KSH aruande ptk-d 4.1.2.7 ja 4.1.2.8) ei ole käsitletud vajaliku põhjalikkusega metsise elupaikade sidusust. Ida- ja läänepoolne osa arendusalast on olulised metsise mängude alad ja seetõttu on vajalik põhjalikumalt analüüsida ka nende mängude vahelisi liikumiskoridore ja välja pakkuda meetmed nende koridoride säilimiseks. KSH aruandes on järeltatud, et metsise elupaikade sidususe tagamiseks on piisav 1 km laiune koridor tuulepargi ja Õhne jõe vahel. Paraku puuduvad täpsemad arutluskäigud väljapakutud koridori laiuse piisavuse ja asukoha osas ehk sisuline hinnang, kas kavandatud asukohas on koridor metsise poolt tegelikkuses kasutatav. Lähtudes metsise elupaigamudelitest võiks elupaikade peamist sidusust eeldada välja pakutud koridorist pigem lõuna poolt, Paganajärve ja Tüssaaluse soo joonelt.</p>	<p>Ptk 4.1.3.2.1 täiendati metsise elupaikadevahelise sidususe mõju hinnangut linnustiku ekspertide poolt. Täiendava meetmena nähti ette kolme tuulikupositsiooni nihutamine jättes Õhne jõe äärde 1,5 km laiuse rohekoridori. Samuti nähti ette asukoha eelvaliku alal metsise elutingimusi arvestav metsamajandusmeede. Linnustiku eksperdi hinnangu alusel ei kahjusta meetmete rakendamisel kavandatav planeeringulahendus metsise elupaikadevahelise sidususe säilimist olulisel määral. Planeeringulahenduse koostamisel arvestati täiendavat meetet tuulikute paiknemise osas ja täpsustati lähtuvalt KSH-st projekteerimise ning käitamisaegseid tingimusi linnustiku osas</p>
	<p>KSH aruande ptk 4.1.2.8, lk 44–45. Kanakulli käsitluses on hinnatud liigi kaitset Eestis piisavaks ja arendusalale jääva kanakulli elupaiga kaitse tuleneb sellest lähteseisukohast. Samas on liigi kaitse tegevuskavas toodud välja, et eesmärgiks on liigi soodne seisund ja tuleb jätkata esinduslike pesapaikade kaitse alla võtmist. Seetõttu on vaja esmalt hinnata kogu elupaiga esinduslikkust ja sellest hinnangust lähtuvalt kavandada edasised meetmed.</p>	<p>Kanakulli puuduvat hinnangut täiendati KSH ptk 4.1.3.2.1. Väljatöötatud planeeringulahenduse puhul vähendamaks mõju kanakulli elupaigale lisati KSH aruandes soovitus nihutada tuuliku positsioon 11 ca 200 m läände, maksimaalselt olemasoleva metsatee äärde metsanoorendiku alale. Planeeringulahenduse koostamisel arvestati täiendavat meetet tuuliku paiknemise osas</p>
	<p>KSH programm lk 16, joonis 3. Joonisel on kuvatud Eesti Ornitoloogiaühingu (EOÜ) maismaalinnustiku analüüsi tsoonid 1 ja 2. Selle joonise järgi ei sobi arendusala põhjapoolsed alad arenduseks. Ka esitatud linnuvaatluste kihil on arvukalt vaadeldud laanepüüsid ja ka kakkusid. KSH linnustiku peatükis aga ei ole laanepüü kaitse vajadust analüüsitud.</p>	<p>Täiendati KSH aruande ptk 4.1.3.2.1 analüüsides ka III kaitsekategooria liikidele (sh laanepüüle) võimalikku mõju ning lisati täiendavad meetmed KSH ptk 4.1.3.3. Planeeringulahenduse koostamisel täpsustati lähtuvalt KSH-st projekteerimise ning käitamisaegseid tingimusi linnustiku osas</p>
	<p>KSH aruande ptk 4.1.2.7, lk 41–42. Taustainfost tulenevalt puuduvad lõunapoolsetel potentsiaalsel sobilikul alal eeldused sookurgede ja luikede kevadisteks ja sügisesteks koondumisaegseteks liikumiskoridorideks, mistõttu keskenduti haudelinnustiku uuringutele ja rändeageid punktvaatlusi eraldi ei tehtud. Suviseid punktvaatlusi KSH aruandes mainitud ei ole ja seega tuleb eeldada, et neid ei tehtud. Seega on kogu lõunapoolset alal linnustiku õhuruumi kasutus uurimata ja ei saa välistada näiteks röövlindude regulaarseid liikumisi üle ala. Tegemist on olulise lüngaga uuringutes, mis seab kahtluse alla planeeringu elluviidavuse (vähemalt juhul, kui loobutakse</p>	<p>Täiendati KSH aruande ptk 4.1.3.1 ja 4.1.3.2.2 tuues välja selgemalt õhuruumi vaatluste teostamine linnustiku uuringu käigus ning lisati analüüs õhuruumi kasutavate liikidele avalduvate mõjude osas. Koostati KSH aruande lisa 5, kus esitati eeskätt lõunapoolse potentsiaalselt sobiliku ala linnustiku uuringu taustaandmed, sh alal viibitud ajad ning joonised. Lisaks viidi 2025 a suvehooajal läbi suvised linnustiku punktvaatlused, mille aruanne lisati KSH aruande lissasse 7. Punktvaatlustest täiendavaid asjaolusid, mis nõuaksid planeeringulahenduste muutmist või täiendavate meetmete rakendamist, ei ilmnenud.</p>

	<p>EP detailse lahenduse koostamisest ja planeering kehtestatakse PlanS § 95¹ alusel asukoha eelvaliku otsusega). Juhul kui õhuruumi kasutust haudelinnustiku inventuuri käigus siiski mingil moel jälgiti (lk 41 on mainitud vaatlustoru kasutamist), tuleb seda metoodikas põhjalikumalt selgitada.</p>	<p>Planeeringus soovitakse teha tuulepargi asukohavalik KSH aruandes käsitletud lõunapoolsel potentsiaalselt sobilikul alal, mida on samuti KSH aruandest tulenevate soovitude alusel vähendatud. Erinevalt käsitletud põhjapoolsest alast ei ole lõunapoolsel alal maastikust tulenevalt oodata sookurgede ööbimiskogumite liikumisi, mis saaksid olla teatud juhtudel tuulepargi rajamist välistavaks teguriks. Linnustiku eksperdi hinnangul seega lõunapoolsel alal täiendavad linnustiku punktvaatlused sügisperioodil ei annaks suure tõenäosusega linnustiku alast infot, mis mõjutaks planeeringu elluviidavust (tuulikute arvu). Antud ala puhul ei saa lõplikult välistada, et punktvaatlused annaksid infot, mille alusel võib seada täiendavaid tuulikute käitamissoovitusi (kaamerasüsteemi vajadus nt). Eelnevast lähtuvalt seati planeeringus täiendavate sügiseste punktvaatluste läbiviimise nõue projekteerimistingimuste etappi. Lindude sügisest õhuruumikasutusest tulenevad riskid on linnustiku eksperdi eksperthinnangust tulenevalt madalad</p>
	<p>KSH aruande ptk 4.1.2.7, lk 42. Kirjas on: Sellest lähtuvalt lõunapoolsel alal keskenduti haudelinnustiku uuringutele ja rändeaegseid punktvaatlusi eraldi ei teostatud. Eelnevalt on lk 41 märgitud, et aladel inventeeriti kakk, rähnid, laanepüü, teder, rukkirääk ja öösorr, kuid andmeid nende esinemise või puudumise kohta ei esitata. Palume esitada (kui mitte KSH aruandes, siis selle lisana) kakkude, rähnide, tedre, öösorri, rukkiräägu ja haudelinnustiku inventuuri peibutus-, loendus- või vaatluspunktid (GPS punktid tabelina ning kaardil), loendustransekid (GPS-jälg ja kaart), sest neid on vaja nii läbiviidud uuringute põhjalikkuse osas järelduste tegemiseks kui järeelseireks.</p>	<p>KSH aruande ptk 4.1.3.1. on esitatud kasutatud inventeerimise metoodika kirjeldus, sh peibutuspunktide paigutus uuringualal ja loendusradade vahelised kaugused. Metoodika kirjeldust KSH aruandes täiendati, sh lisati KSH aruandele lisa 5, kus esitati ka lõunapoolse uuringuala peibutuspunktide asukohad jms metoodiline info. Kuna elupaigad ja liikumistingimused uuringualal muutuvad raiete, tuulepargi rajamise ja ilmastiku tõttu oluliselt, ei pruugi olla järeelseirel otstarbekas kasutada samu peibutuspunkte ja loendusradu. Eeskätt on oluline sama metoodika kasutamine. Haudelinnustiku uuringu käigus kohatud lindude andmed on esitatud kaardikihil, mis edastati Keskkonnaametile lisamaterjalina. KSH aruande ptk 4.1.3.2.1 täiendati alal kohatud III kategooria liikide nimekirja ja mõjuhinnanguga. KSH aruandele lisati lisa 5, kus esitati ka täiendavad joonised lõunapoolsel alal linnustiku uuringu käigus kohatud kaitsealuste linnuliikide kohta</p>
	<p>KSH aruande ptk 4.1.2.8, lk 43–47. Kirjeldatakse linnustikule ebasobivaid alasid, mis on nummerdatud, kuid joonisel 10, mis on ainus linnustiku-uuringut kajastav joonis, ei ole alad tähistatud. Seetõttu ei ole võimalik aru saada, milliseid alasid tekstis kirjeldatakse. Näiteks lk 44 on kirjas: Välistades alade 1, 2 ja 3 on tagatud kõigi teadaolevate metsise elupaikadega puhverala</p>	<p>Asutusesiseseks kasutuseks mõeldud joonis lisati Lisasse 5. EELIS koodid lisati elupaikadele, mis on EELISse käesolevaks ajaks kantud. Selgitame, et välitööde käigus kaardistatud leiukohad on üldjuhul uued ning neil ei ole EELIS koodi enne EELISse kandmist. EELISe andmete esitamise juhendi⁵ alusel otsustab Keskkonnaamet liigi leiukohtade EELISse kandmise KMH/KSH</p>

⁵ <https://infoleht.keskkonnainfo.ee/artikkel/299174993>

	<p>vähemalt 1 km ning lisaks on Õhne jõega paralleelsel alal tagatud rohkem kui 1 km laiune tuulikutevaba koridor säilitamiseks elupaikadevahelist sidusust. Palume joonisel 10 need alad tähistada. Kuigi lk 47 on öeldud, et I ja II kaitsekategooria liikide tsoneeringu numbreid ei näidata, tuleb sel juhul esitada KSH aruande versioon asutusesiseseks kasutamiseks. Hetkel tuleb lähtuda lk 42 öeldust: Linnustiku uuringu meetodika ja tulemused on esitatud KSH aruandest, eraldi uuringuaruannet ei koostatud. Lisaks puuduvad aruandest kaitsealuste liikide EELIS-e⁴ koodid.</p>	<p>aruande alusel</p>
	<p>KSH aruande ptk 4.1.2.8, lk 43–47. Kirjeldatud linnustiku analüüsis ei ole käsitletud Läti Vabariigi alasid. Tekib küsimus, kas selle tingib see, et seal puuduvad arvestamist vajavad linnustiku elupaigad või ei ole neid käsitletud. Näiteks on Tõrva valla EP asukoha eelvaliku lähteseisukohtade ja KSH programmi ettepanekute tabelis⁶ kajastatud Läti looduskaitseameti nimetatud Läti territooriumil paiknevad loodusväärtused (nt kanakulli ja metsise elupaigad) ning nendega seonduvad puhvrid, mida käsitletakse KSH aruandes alles lk 71–72 (seoses kaitstavate aladega).</p>	<p>Läti linnustiku andmete kasutamist täpsustati KSH aruande ptk 4.1.3.1 ja 4.1.3.2.1. Läti looduskaitseameti nimetatud linnustiku kaitseks loodud mikroreservaate käsitleti Läti poolt tingimuseks seatud puhvervöönditega juba potentsiaalselt sobilike alade määramisel</p>
	<p>KSH aruande ptk 4.1.3.3, lk 56–57. Esitatud on nahkhiirte leevendusmeetmega seatud tingimus, et tuulikud ei tohi paikneda lähemal kui 200 m headest nahkhiirte elupaikadest. Käesoleval juhul on olulisteks elupaikadeks peetud vaid veekogusid, mitte muid elupaiku (nt kolooniate asupaiku). Viimastega seotult on lk 56, joonisel 13 seatud tingimus tuulikute seiskamiseks. Soovitame seada 200 m puhvri tingimus kõigile nahkhiirtele olulistele elupaikadele, sh kolooniate varjupaikadele. Lk 56 jooniselt 13 nähtub, et tuulikute asukohtade kavandamisel ongi sellest põhimõttest lähtutud.</p>	<p>Soovitus lisati KSH aruande ptk 4.1.4.3. Selgitame, et soovitus ei muuda planeeringulahendust. Eriplaneeringus on tuulikute põhimõttelised asukohad kavandatud väljaspoole kolooniate 200 m puhverala</p>
	<p>KSH aruande ptk 4.1.4.3, lk 67. Esitatud on tingimus, et tuleb vältida kahepaiksete sigimisveekogude hävimist või olulist mõjutamist, kuid kui see on möödapääsmatu, tuleb rajada asendusveekogusid. Tingimus on põhjendatud, kuid esmalt juhime tähelepanu looduskaitseaduse (LKS) §-st 512 tulenevale ning palume lisada, et juhul kui peaks olema möödapääsmatu kahepaiksete sigimisveekogusid mõjutada, peab see toimuma ajal, mil isendid ei ole konkreetsete veekogudega seotud (st vältida sigimis- ja</p>	<p>Märkusega on arvestatud ja KSH aruannet on täiendatud</p>

⁴ Eesti looduse infosüsteem, Keskkonnaagentuur

⁶ Tõrva valla eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohtadele ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programmile esitatud arvamused ning omavalitsuse seisukoht, II tabel.

https://kov.torva.ee/documents/179495/38714095/Lisa_To%CC%83rva+Vallavalitsuse+11.10.2023+korraldusele+nr+477+.pdf/38a9b4e1-3064-4e06-90f4-ce6071af06ee?version=1.0

	talvitusperioodi).	
	KSH aruande ptk 4.1.7.2, lk 73, tabel 17. Kiviste oja ehituskeeluvööndi ulatuseks on märgitud 10 m. Kiviste oja valgala on 5,9 km ² , sellise veekogu kaldal kehtib 25-meetrine ehituskeeluvöönd (LKS § 38 lg 1 p 5).	Märkusega on arvestatud ja KSH aruannet on parandatud
	KSH aruande ptk 4.1.7.7, lk 80–81. Palume märkida, et Ohne jõe silla rekonstrueerimisel või uue silla rajamisel tuleb arvestada veekeskonnariskiga tegevuse registreeringu või veeloa vajadusega (VeeS § 196 lg 2, § 187). Samuti tuleb arvestada keskkonnamõju hindamise (KMH) eelhindangu andmise vajadusega, kui rajatakse sild, mille tagajärjel muutub veekogu ristlõike pindala, või kui süvendatakse veekogu alates mahust 100 kuupmeetrit ⁷ .	Märkusega on arvestatud ja KSH aruannet on täiendatud
	KSH aruande lisa 1 (DECIBEL_Müra_21tuulikut_106,9dB+2dB lk 2 andmegrupis Distances (m)) andmetel planeeritakse üht tuulikut elamule (Pelgu kinnistu) lähemale kui 1000 m. KSH aruande ptk 4.5.1.3, lk 107 märgitakse: Müratasemete arvutuslikust hindamisest ilmnes, et tööstusmüra sihtväärtust ega piirväärtust ei ületata 106,9 dB müratasemega tuuliku ega ka + 2 dB suurema müratasemega tuuliku elamualadel, vaPelgu maaüksuse elamuala. Müra öise sihtväärtuse ületamist võib ebasoodsatel ilmastikuoludel tekkida tuulikutest lähimal elamualal Pelgu (vastavalt kuni 41,4 dB või 43,4 dB). Müra piirväärtust antud elamualal ei ületata. Antud maaüksuse osas on huvitatud isiku andmetel kokkulepe, mille alusel lubab maaomanik tuulikut rajada eluhoonest 700 m kaugusele. Juhul kui eelvalikualast kujuneb valikuala, vajab kokkulepe uuesti tähelepanu.	Nõustume järeldusega. Samas märgime, et KSH aruanne saab antud küsimuses anda mõjuhindangu. Kokkulepete sõlmimine saab toimuda huvitatud isiku ja vastava mõjutatud maaomaniku vahel. KSH mürahinnangu osa uuendati (seoses uue hindamisjuhendiga ning täpsustunud tuulikute paiknemisega). Lisati ka hinnang, millise helivõimsustasemega tuulikuid on alale võimalik rajada tagades kõigil elamualadel tööstusmüra sihtväärtus
	EP eelvalikuala piirneb ja kattub vähesel määral Holdre maardla ja uuringualaga ning Variku liivakarjääriga. Siiski märgime lähtuvalt maapõueseaduse § 15 lg 1 p 1-3, et juhul kui maardlal soovitakse teha maapõue seisundit ja kasutamist mõjutavat tegevust, muuta katastriüksuse sihtotstarvet või omandada kasutusvaldusesse antud maas, on vajalik Kliimaministeeriumi või kliimaministri volitusel riigiasutuse, kelle ülesanne on tagada riigi geoloogiaalane pädevus (Eesti Geoloogiateenistus), luba.	Märkusega on arvestatud ja KSH aruannet on täiendatud. Planeeringu asukohavaliku ala ulatust täpsustati viisil, mille puhul ei esine kattuvust aktiivsete geoloogilise uuringu aladega
	KSH aruande sisukord, lk 6, 24 ja 40 – peatükk linnustikule avalduvatest mõjudest on nummerdamata ega kajastu sisukorras. Tekstis viidatakse sellele kui peatükk nr 0. Linnustiku-uuringu ülevaade on esitatud siiski peatükis 4.1.2.7 ehk see on kogemata jäänud ptk 4.1.2 Mõju taimestikule osaks ja	Märkusega on arvestatud ja KSH aruannet on parandatud

⁷ Vabariigi Valitsuse 29.08.2005 määrus nr 224 „Tegevusvaldkondade, mille korral tuleb anda keskkonnamõju hindamise vajalikkuse eelhindang, täpsustatud loetelu“ § 11 p 5 ja 6.

	<p>tekitab segadust. Palume linnustiku hinnang ennistada eraldi alapeatükiks ja viga parandada (sh KSH aruande viited).</p>	
	<p>KSH aruande sisuosas esineb arvukalt trüki- ja toimetamise viga (poolikud laused jms, mida ei ole mõistlik üksikasjalikult eraldi välja tuua), mis kohati raskendavad tekstist aru saamist. Näiteks lk 47, ptk 4.1.2.9 on öeldud: Lindude hukkumise vältimiseks kokkupõrgetes õhuliinidega eelistada maakaableid õhuliinidele. vältida. Ilmselt on lause mõte, et eelistada maakaableid õhuliinidele, kuid liigne punkt lause lõpus tekitab segadust. Lisaks leiame, et soovitus eelistada jätab tõlgendamise võimaluse. Oleme seisukohal, et maakaablid (vähemalt tuulepargi sees) on kohustuslikud, mitte soovituslikud ning ekspert peab seisukohad selgemalt sõnastama</p>	<p>Märkusega on arvestatud ja KSH aruannet on parandatud</p>
	<p>KSH tulemusena selgus, et põhjapoolne eelvalikuala on linnustikule avalduvate oluliste negatiivsete mõjude tõttu tuulepargi rajamiseks sobimatu ning sellest loobuti. Kuigi otsuse eelnõus on otsustuse osa kirjas: Võtta vastu kohaliku omavalitsuse tuuleenergeetika eriplaneeringu asukoha eelvaliku ala alternatiiv 2 (lõunapoolne alternatiiv..., siis kõikides EP dokumentides ei ole läbivalt selgelt kirjas, et põhjapoolsest alast on loobutud (korduvalt on mainitud olulise ebasoodsa mõju esinemist ilma järelduseta).</p>	<p>Selgitame, et lähtuvalt PlanS-ist tehakse ostus asukoha eelvalikuala asukoha osas planeeringualal. Kuna töö käigus kaardistatud potentsiaalselt sobilikud alad ei ole realselt planeeringu käigus kuidagi valitud, siis ei saa neist ka otseselt loobuda. Otsuse saab teha selles osas, milline ala valitakse tuulepargi asukoha eelvaliku alaks planeeringualal. Koostatud planeeringulahendus vastab sisuliselt detailplaneeringu täpsusele tuulikute asukohtade osas – projekteeritavate tuulikute asukohad on määratud võrdlemisi täpselt. KSH aruandes korrigeeriti vastavaid sõnastusi selgema arusaadavuse huvides</p>
	<p>EP seletuskirja ptk 3.3, lk 14 ja ptk 3.22, lk 26. On viidatud hilisemale KMH eelhinnangu koostamise kohustusele. Sellega seoses esitame alljärgnevad tähelepanekud:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ptk-s 3.3 ja ptk-s 3.22 on kirjeldatud KMH eelhinnangu koostamise aega erinevalt. Ptk 3.3 kohaselt tuleb tuulepargi KMH eelhindang esitada projekteerimistingimuste taotlusega. Seevastu ptk 3.22 kohaselt kuulub KMH eelhinnangu koostamine projekteerimise etappi. - Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (KeHJS) § 61 lg 3 kohaselt peab KMH eelhinnangu andma otsustaja ehk tegevusloa andja (hetkel kohalik omavalitsus) ning KMH eelhindang tuleb anda (või hinnata selle vajadust) tegevusloa menetluses (KeHJS § 7). Arendajalt on võimalik nõuda üksnes eelhinnangu andmiseks vajalikku teavet (KeHJS § 61 lg 1, 2). Märgime, et eelhinnangu andmise vajadus saab tulla seadusest aga õiguslikult ei ole korrektne planeeringuga seada eelhindamise kohustust. KeHJS-est lähtudes ei saa seada eelhindamise nõuet sarnaselt KMH läbiviimise kohustusele. - Lisaks märgime, et arvestades direktiivi (EL) 2023/24136 ülevõtmiseks kavandatavaid muudatusi tuuleparkide planeerimisega seotud õigusruumis on nimetatud tingimus meie hinnangul küsitav. Atmosfääriõhu kaitse 	<p>Ptk 3.3 korrigeeriti eelhinnangu andmisega seonduv tekst järgnevas, mis katab kogu punkti käsitluse:</p> <p><i>Ehitusloa taotlusega koos tuleb esitada kohalikule omavalitsusele kogu tuulepargi KMH eelhinnangu koostamiseks vajalik teave, mis võimaldab hinnata tuulepargist tulenevaid mõjusid tervikuna ning sellest tulenevaid täiendavaid tingimusi eraldiseisvatele elektrituulikutele.</i></p>

	<p>seaduse jt seaduste muutmise seaduse eelnõus⁷ ei nähta planeeringuga määratud ning KSH läbinud tuulepargialadel, mis on ühtlasi potentsiaalsed eelisarendusalad, loamenetluses reeglina ette KMH protseduuri (vt täpsemalt eelnõuga kavandatud energiamajanduse korralduse seadus § 3215 lg 3, § 3220 lg 2-4). Loamenetluses saaks KMH algatada üksnes erandina. Viidatud eelnõu seletuskirjas on selgitatud: käimasolevates planeeringumenetlustes tuleks tagada, et planeerimisseaduse § 951 menetluskemmi järgivate eriplaneeringute ja nende KSH-de täpsusaste oleks selline, et planeeringu kehtestamisel oldaks veendunud oluliste negatiivsete mõjude puudumises. Kui KSH ei ole piisavalt täpne, ei vasta see eelisarendusala tingimustele (§ 3215 lg 3). Seega juhul kui eelnõu peaks seadusena jõustuma ettevalmistatud kujul, ei saa KSH täpsusastme mittepiisavusel kehtestatud planeering olla eelisarendusala, mis mh annaks võimaluse kiiremaks loamenetluseks.</p>	
	<p>EP seletuskirja ptk 3.3.7, lk 15. Kirjas on, et tuulepargi teenindamiseks on lubatud rajada alale ajutine tuulemõõtemast kõrgusega 155 m. KSH aruanne aga ehitise kohta hinnanguid ei anna. Üldiselt võib tuulemõõtemasti mõju pidada küll tagasihoidlikuks, kuid selle kinnitustrossid võivad olla ohtlikud lindudele. Palume KSH aruannet täiendada ning selgitada, kas lähtudes piirkonna linnustikust on tuulemõõtemasti ohutu rajada planeeringualal ükskõik millisesse asukohta ja kas selle rajamisel tuleb rakendada keskkonnaohtu leevendavaid meetmeid.</p>	<p>KSH aruande linnustiku osa täiendati antud asjaolu osas. Kuna eriplaneeringu asukoha eelvaliku ala on sobilik rajamaks tuuleparki, siis asukoha eelvaliku ala võib pidada sobilikuks ka tunduvalt väiksema mõjuga ajutise tuulemõõdemasti paigaldamiseks. Reaalselt on käesolevaks ajaks alale ka üks tuulemõõdemast rajatud, kuna antud objekti rajamiseks ei ole vajalik eriplaneeringu (vm planeeringu) koostamine</p>
	<p>Otsuse eelnõu seletuskirjas on toodud projekteerimistingimuste väljastamise korralduse ja projekteerimistingimuste eelnõu näide. Juhime tähelepanu, et PlanS § 95¹ lõikest 1 tulenevalt peavad projekteerimistingimuste andmise aluseks olevad tingimused sisalduma asukoha eelvaliku otsuses⁸. Need tingimused sisalduvad meile arusaadavalt nii EP seletuskirjas kui ka otsuse eelnõu seletuskirjas olevas projekteerimistingimuste eelnõu näidises, kuid tingimuste olemasolule ei ole otsuse eelnõus isegi viidatud, mistõttu võib jääda ebaselgeks, kas ja millised tingimused on otsuse eelnõus täitmiseks kohustuslikud.⁹ Otsuse eelnõu seletuskirjas toodud projekteerimistingimuste andmise aluseks olevad</p>	<p>18. juuli 2025 a. jõustunud planeerimisseaduse muudatuse kohaselt kadus eriplaneeringute puhul kohustus teha eraldi vastuvõtmise otsus. Sellest lähtuvalt vastuvõtmise otsuse eelnõu eemaldati planeeringu materjalidest ning seda ei esitata Keskkonnaametile uuesti kooskõlastamiseks</p>

⁸ Ehitusseadustiku ja planeerimisseaduse rakendamise seaduse § 306 kohaselt kohaldatakse PlanS § 951 ka enne sätte jõustumist (17.03.2023) algatatud planeeringutele, mille osas ei ole asukoha eelvaliku otsust veel tehtud.

⁹ PlanS § 3 lõike 2 kohaselt koosneb planeering planeerimise tulemusena valminud seletuskirjast ja joonistest, mis täiendavad üksteist ja moodustavad ühtse terviku. Seletuskirja kohaselt omab planeeringu seletuskiri õiguslikku tähendust planeeringu elluviimise seisukohast, samas on planeeringu kehtestamise otsuse seletuskiri ainult haldusakti selgitava iseloomuga

	<p>tingimused vajavad ka sisulist täiendamist. Märgime ära järgmised aspektid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Punkti 1.2.1. kohaselt peab projekteerimisel läbi viidavad või läbi viidud uuringud ning ehituslubade eelnõud kooskõlastama Keskkonnaametiga. Märgime, et Keskkonnaametiga tuleb kooskõlastada siiski ameti pädevusvaldkonda puutuvad uuringud. Näiteks ei ole meil pädevust kooskõlastada inimeste tervist mõjutava varjutuse modelleeringut või visuaalse mõju hinnangut. - Punktis 2.11. on seatud tingimused lindude kaitseks. Tõrva valla EP seletuskirja punkt 3.13 nimetab, et tuleb vältida nahkhiirte oluliste elupaikade raiet ja raadamist, kuid kui see on möödapääsmatu, siis tuleb seda teha väljaspool nahkhiirte aktiivsusperioodi. Ka need tingimused tuleb lisada projekteerimistingimustesse. - Punkt 2.13. annab suunised kaitsealuste loodusobjektide, vääriselupaikade ja Natura elupaikadega arvestamiseks ning nende säilimise tagamiseks. Punkti 2.13 teine pool siiski võimaldaks tuulepargi taristut kavandada vääriselupaikadesse ja Natura elupaikadesse, kui on tagatud kaitsealuste liikide kaitse. Selline lähenemine ei ole aktsepteeritav (kuna vääriselupaigad ja Natura elupaigad ei ole üksüheselt seotud kaitsealuste liikide elupaikadega ning need on väärtuslikud ka koosluse kui tervikuna) ning on vastuolus EP seletuskirja punktis 3.11 loetletud tingimustega. 	
<p>2. Keskkonnaamet 12.09.2025 nr 6- 5/25/4860-5</p>	<p>Esitasite Keskkonnaametile planeerimiseaduse (PlanS) § 105 lg 1 alusel teistkordselt kooskõlastamiseks Tõrva valla tuuleenergeetika kohaliku omavalitsuse (KOV) eriplaneeringu (EP) materjalid (seletuskiri ja põhijoonis) ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) esimese etapi aruande koos lisadega.</p> <p>KOV EP eesmärgiks on Tõrva valla lõunaosas (u 115 km² alal) valida tuulepargi ja selle toimimiseks vajaliku taristu püstitamiseks sobivaimad asukohad ning määrata tingimused tuulepargi ja seda teenindava taristu ehitamiseks. Asukohta otsitakse vähemalt 150 ha suurusele tuulepargile. Samuti on soovitud loobuda EP detailse lahenduse koostamisest ja kehtestada EP asukoha eelvaliku otsuse alusel.</p> <p>Keskkonnaamet jättis KOV EP otsuse eelnõu ja KSH esimese etapi aruande 07.04.2025 kirjaga nr 6-5/25/4860-3 kooskõlastamata. Peamisteks põhjusteks olid küsitavused linnustiku-uuringutes, sh piisavus, vormistus ja tulemused (õhuruumi kasutuse uurimata jätmine, inventuurid, järeelseire tingimused, Läti Vabariigi territooriumi võimalikud elupaigad, metsise sidususe analüüs, kanakulli elupaikade hindamine) ja Natura alade käsitus. Keskkonnaamet on täiendatud materjalidega tutvunud ning veendunud, et</p>	<p>KOOSKÕLASTAMINE</p>

	<p>varasemad olulised puudused on lahendatud. Selgitame, et 18.07.2025 jõustunud PlanS § 98 lg 11 alusel ei kohaldata detailse lahenduse koostamisest loobumisel ja tuuleparki kavandava KOV EP kehtestamisel asukoha eelvaliku alusel enam PlanS § 109 nõudeid (ehitusseadustiku ja planeerimisseaduse rakendamise seaduse § 309 alusel ka pooleliolevatele KOV EP-dele), mistõttu eraldi asukoha eelvaliku otsust enam ei tehta. Keskkonnaamet kooskõlastab ülejäänud kooskõlastamiseks esitatud KOV EP dokumendid ja KSH esimese etapi aruande PlanS § 105 lg 2 alusel. Järgnevalt esitame täiendavad märkused ja tähelepanekud:</p>	
	<p>1. EP seletuskirja ptk-s 3.12 (lk 23) on märgitud, et alal tuleb teha täiendavad suvised linnustiku punktvaatlused. Teadaolevalt on need teostatud ja lisatud ka KSH lissasse 7. Seega tuleb EP seletuskirja selle põhjal kaasajastada.</p>	<p>Seletuskirja kaasajastati lähtuvalt asjaolust, et suvised punktvaatlused on käesolevaks ajaks teostatud</p>
	<p>2. EP seletuskirja ptk-s 3-12 (lk 23) on kirjas: Kui linnustiku osas ilmneb seirest soovimatu keskkonnamõju, siis tuleb seiret teostavatel ekspertidel välja tuua sobiv meetmepakett keskkonnamõju ärahoidmiseks, minimeerimiseks või kompenseerimiseks. Palume lisada, et seire tulemusel selguva soovimatu mõju ärahoidmiseks, minimeerimiseks või kompenseerimiseks võib olla põhjendatud tuulepargiga seoses välja antavate tegevuslubade muutmine või korrigeerimine. Sama põhimõtte kehtib ka nt nahkhiirtega seonduva seire tingimustele. Palume dokumenti täiendada.</p>	<p>Seletuskirja lisati vastav täiendus</p>
	<p>3. Tuulepargile ligipääsutee kavandatakse Koorküla metskond 32 kinnistut läbiva tee kaudu, seetõttu on vajalik vääriselupaikade (VEP) servaaladel metsa raie kuni 0,5 ha ulatuses (KSH aruande punkt 4.1.2.5 (lk 45-46)). EP seletuskirja ptk-s 3.11 (lk 23) on kirjas: <i>Selleks, et vääriselupaikade pindala registris ei väheneks, on olemasolevate VEP-ide raie vajalik kompenseerida samaväärsete VEP-idega lähipiirkonnas (20 km raadiuses hävinenud VEP-idest)</i>. Täpsustame, et asenduseks otsitavate VEP-ide väljavaliku korraldab arendaja.</p>	<p>Seletuskirja lisati vastav täiendus</p>
<p>3. Kliimaministeerium 09.04.2025 nr 7-15/25/1190-3</p>	<p>Esitasite kooskõlastamiseks Tõrva valla tuuleenergia eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) esimese etapi aruande vastavalt planeerimisseaduse §-le 105. Kliimaministeerium kooskõlastab nimetatud otsuse eelnõu ja KSH aruande järgmiste märkustega.</p>	<p>KOOSKÕLASTAMINE MÄRKUSTEGA</p>
	<p>KSH käigus tehtud tuulikute müratasemete arvutuslikust hindamisest selgus, et tööstusmüra sihtväärtust ega piirväärtust ei ületata elamualadel, v.a Pelgu</p>	<p>KSH mürahinnangu osa uuendati (seoses uue hindamisjuhendiga ning täpsustunud tuulikute paiknemisega). Lisati ka hinnang, millise</p>

	<p>maaüksuse elamualal. Müra öise sihtväärtuse (40 dB) ületamist võib ebasoodsatel ilmastikuoludel tekkida tuulikute lähimal elamualal Pelgu (vastavalt kuni 41,4 dB või 43,4 dB). Müra piirväärtust sellel elamualal ei ületata. Selle maaüksuse kohta on huvitatud isiku andmetel kokkulepe, mille alusel lubab maaomanik tuulikut rajada eluhoonest 700 m kaugusele. Kuna KSH aruande kohaselt ilmnes, et müra sihtväärtus (ööine 40 dB) võib olla ületatud, palume kaaluda võimalusel täiendavate müra leevendavate meetmete rakendamist, et tagada müra sihtväärtus või soovitada sellel alal täiendavat seiret.</p>	<p>helivõimsustasemega tuulikuid on alale võimalik rajada tagades kõigil elamualadel tööstusmüra sihtväärtus. KSH aruandesse ja planeeringu seletuskirja lisati ka müra seiretingimused kooskõlas Kliimaministeeriumi juhendmaterjaliga</p>
	<p>Eriplaneeringu seletuskirja ptk 3.3 (lk 14) „Projekteerimistingimuste andmise aluseks olevad tingimused“ on kirjas, et projekteerimistingimuste taotlusega tuleb esitada kohalikule omavalitsusele kogu tuulepargi keskkonnamõju hindamise (KMH) eelhindang, mis võimaldab hinnata tuulepargist tulenevaid mõjusid tervikuna ning sellest tulenevaid täiendavaid tingimusi eraldiseisvatele elektrituulikutele. Märkime, et KMH eelhindangu annab kohalik omavalitsus, kes on KMH algatamise või algatamata jätmise üle otsustaja ja teeb ka vastava otsuse. KMH eelhindangu andmiseks esitab arendaja koos tegevusloa taotlusega teabe eelhindangu andmiseks, sh seletuskirjas nimetatud linnustiku ja taimestiku inventuurid jm info võimalike keskkonnamõjude kohta.</p>	<p>Viidatud tekst muudetakse järgnevas „Projekteerimistingimusi on lubatud anda kogu tuulepargile kui ka igale elektrituulikule eraldi. Projekteerimisel tuleb tagada, et kaasuvad mõjud ei oleks planeeringus käsitletud mõjudest suuremad. Ehitusloa taotlusega koos tuleb esitada kohalikule omavalitsusele kogu tuulepargi KMH eelhindangu koostamiseks vajalik teave (Nõue tuleneb KeHJS § 6¹ (1). Planeeringu kooskõlastamise käigus on välja toodud, et direktiivi (EL) 2023/24131 ülevõtmiseks kavandatavate seadusemuudatustega võib kaduda õigusaktidest nõue tuulepargi jaoks teha KMH eelhindang. Juhul, kui projekteerimistingimuste või ehitusloa taotlemise hetkel ei ole enam kehtivas õiguses eelhindangu nõuet, siis võib loobuda eelhindangu koostamiseks vajaliku teabe esitamise nõudest, kuid otsustajale tuleb esitada kavandatavate tegevuste kirjeldus, kus otsustajal on võimalik hinnata tuulepargist tulenevaid mõjusid tervikuna ning sellest tulenevaid täiendavaid tingimusi eraldiseisvatele elektrituulikutele. Edasises tekstis on KMH eelhindangu mõistet täiendavalt kasutatud – juhul, kui kehtiva õiguse järgi ei ole KMH eelhindangut vaja, siis tuleb vastavas asjakohases valdkonnas (taimestik, linnustik, ökosüsteemid) esitada eksperthinnang, mis sisaldab otsustamiseks vajalikku teavet.), mis võimaldab hinnata tuulepargist tulenevaid mõjusid tervikuna ning sellest tulenevaid täiendavaid tingimusi eraldiseisvatele elektrituulikutele.“</p>
	<p>Kuna eriplaneeringu ala piirneb lõunast Läti Vabariigi territooriumiga, võib tuulepargi rajamisega kaasneva oluline piiriülene keskkonnamõju¹⁰. Palume aruandes kokkuvõtlikult välja tuua, milliseid Lätile avalduvaid võimalikke mõjusid KSH aruandes käsitleti ning hinnang, kas tuulepargi rajamisega kaasneb Läti Vabariigi territooriumile oluline keskkonnamõju.</p>	<p>Vastav peatükk riigipiiriülese mõju kohta lisati KSH aruandesse</p>
	<p>Läti Vabariiki tuleb teavitada eriplaneeringu ja KSH aruande valmimisest ning</p>	<p>Teadmiseks võetud ja arvestatakse edasisel menetlusel</p>

¹⁰ Kliimaministeerium edastas Lätile eriplaneeringu lähteseisukohtade ja KSH programmi tõlke 7.07.2023 kirjaga nr 7-15/23/2751-2 ning Läti esitas ettepanekud 13.09.2023 kirjaga

	saata eriplaneeringu ja KSH aruande kokkuvõtted. Selleks palume enne avalikustamise algust saata Kliimaministeeriumile läti või inglise keelde ¹¹ tõlgitud materjalide kokkuvõtted (eelkõige piiriülest mõju puudutav osa).	
4. Muinsuskaitseam et 11.04.2025 nr 5-14/777-1	Jätame Tõrva valla tuulepargi eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruande kooskõlastamata. Mõjuanalüüsi tuleb oluliselt täiendada ning arvesse tuleb võtta kõiki mõjualasse jäävaid mälestisi. Juhime tähelepanu, et mõju tuleb hinnata ka talvise aja kontekstis, kus puud ei ole lehtes ning müra levib ning nähtavus on väiksema takistusega. Pärast analüüsi täpsustamist on võimalik anda hinnang tuulepargi eriplaneeringule.	KOOSKÕLASTAMATA JÄTMINE, KOOSKÕLASTUS JÄRGMISES KIRJAS Lähtuvalt märkusele koostati täiendavad visualiseeringud Holdre mõisakompleksi ja Taagepera mõisakompleksi asjakohastest vaatekohtadest kavandatava tuulepargi suunas. Visualiseeringud vormistati tööna „Tõrva valla eriplaneeringu kultuurimälestistele avalduva visuaalse mõju analüüs“ ja see esitatakse planeeringu uuesti kooskõlastamisele esitamisel täiendava lisamaterjalina
	Hinnates tuulepargi lähedust mälestistele, soovime analüüsi käigus kaaluda ka alternatiivseid tuulepargi asukohti, mis võimaldaks selle kavandada mälestistest kaugemale ja seega hoida mõisakomplekside ümbruses asuvat traditsioonilist suure väärtusega maastikku.	Selgitame, et planeeringu seletuskirjas on ptk 3.1 esitatud eelvaliku ala tekkelugu. Planeeringu lähteseisukohtade ja KSH programmi koostamisel koostatud esmase kaardianalüüsi alusel esines planeeringualal kaks piirkonda, kus puudusid teadaolevad välistused tuulepargi rajamiseks (nn potentsiaalselt sobilikud alad). KSH läbiviimisel ilmses, et põhjapoolne potentsiaalselt sobilik ala on linnukaitsealadel põhjustel (sh esineb ebasoodne mõju Natura linnualale) tuulepargi rajamiseks selgelt ebasobiv ning lõunapoolne ala kitsenes esialgsega võrreldes oluliselt. Eelneva alusel puuduvad planeeringualal alternatiivsed alad tuulepargi rajamiseks. Vastav info on planeeringu seletuskirjas ja KSH aruandes kajastatud
	Lisaks juhime tähelepanu, et kavandataval tegevusel on otsene mõju mälestiste omanike tegevusele (mh äritegevusele) ja neid tuleb samuti kaasata juba planeerimise etapis	Arvestatakse edasisel menetlusel. Nii Holdre kui Taagepera mõisa omanikud on esitanud omapoolsed seisukohad planeeringu osas juba PlanS § 105. kohases kooskõlastamise ja arvamuse andmise etapis ning neid teavitatakse ka planeeringu avalikust väljapanekust, kui planeering vastavasse menetlusetappi jõuab
	Juhime tähelepanu kavandatava tuulepargi asukoha võimalikule vastuolule Tõrva valla üldplaneeringu peatükis 6.7 kehtestatud rohelise võrgustiku kasutus- ja ehitustingimustega.	Rohelise võrgustiku osas selgitame, et rohevõrgustiku mõju osas on esitatud põhjalik analüüs KSH aruande ptk 4.1.4. Mõjude hindamisel on tuvastatud olulise ebasoodsa mõju esinemise võimalus rohevõrgustikule ja sellest lähtuvalt esitatud keskkonnameetmete rakendamise soovitus, sh tehtud ka rohevõrgustiku täiendamise ettepanek, mida planeeringu koostamisel on arvestatud. Selgitame juurde, et rohevõrgustik on nii maakonnaplaneeringus kui ka Tõrva valla üldplaneeringus määratud eeskätt ökoloogilise siduse tagamiseks. Rohevõrgustiku eesmärkide seas puudub kultuuriväärtuste kaitse eesmärk

¹¹ Ingliseelse tõlke korral tuleb saata lisaks ka lätikeelne lühikokkuvõte.

	<p>Teeme ettepaneku kohtumiseks, et arutada mälestistele sobivaid planeeringulahendusi.</p>	<p>Kohtumine toimus 29.04.2025. Lepiti kokku Holdre ja Taagepera mõisakompleksi aladelt täiendavate visualiseeringute esitamises</p>
<p>5. Muinsuskaitseam et 26.06.2025 nr 5-14/777-3</p>	<p>Tõrva Vallavalitsus esitas planeerimiseaduse § 105 lõike 1 alusel kooskõlastamiseks valminud Tõrva valla tuulepargi eriplaneeringu (edaspidi EP) asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (edaspidi KSH) esimese etapi aruande.</p> <p>Varasemalt on Muinsuskaitseamet jätnud esitatud dokumendid kooskõlastamata KSH mõjuanalüüsi puuduste tõttu.</p> <p>29.04.2025 kohtus Muinsuskaitseamet EP ja KSH koostajate ning kohaliku omavalitsuse esindajatega. Teams-i kohtumisel tutvustati planeeringulahenduses kavandatavaid tuulikute paiknemise täiendatud visualiseeringuid ning arutleti teiste Muinsuskaitseameti kirjas 11.04.2025 nr 5-14777-1 toodud märkuste üle. Muinsuskaitseamet on täiendavalt 28.05.2025 esitatud visualiseeringud ja Tõrva valla eriplaneeringu kultuurimälestistele avalduva visuaalse mõju analüüsi läbi vaadanud.</p> <p>Leiame, et mõjuanalüüsi on oluliselt täiendatud, koostatud on visualiseeringud tuulikute mõjust vaadetele mälestistele ja mälestistelt. Visuaalmaterjalide põhjal saab siiski järeldada, et tuulikud jäävad mälestisena kaitse all olevast Holdre mõisa pargist osaliselt vaadeldavad ja muudavad mõisa lähiümbruse traditsioonilist maastikku. Holdre mõisa omanik on toonud Muinsuskaitseametile saadetud pöördumises välja, et tuulepargi visuaalne mõju võib muutuda oluliselt domineerivamaks kui mõisasüdame ja kavandatava tuulepargi vahele jääval alal paiknev mets mingil hetkel raiutakse. Nõustume selle tähelepanekuga. Muuhulgas on omanik toonud pöördumises esile, et tuulepark ja sellest tulenev müra ei aita hoida mõisahoonet sellesse kavandatud funktsioonis muuseumi ja avalike ürituste korraldamise kohana. Alahinnata ei saa ka omaniku muret tuulepargi mõjust mälestiste kinnisvaraväärtusele.</p> <p>Kuigi lahendus toob kaasa olulised muutused mälestist ümbritsevas keskkonnas, ei ole ametil muinsuskaitseadusest (MuKS) tulenevat alust EP asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja KSH esimese etapi aruande mitte kooskõlastamiseks, sest planeeritav piirkond ei ole kaetud muinsuskaitsealsete kitsendustega. Küll soovime siiski tuua välja, et MuKS § 3 lg 7 sisaldab suunist, mille kohaselt kohaliku omavalitsuse üksused arvestavad oma ülesannete täitmisel kultuuripärandi kui avaliku väärtusega ning teevad koostööd, et toetada kultuuripärandi säilimist ja kasutuses hoidmist. Selliste otsuste tegemise volitus on lähtuvalt kohaliku omavalitsuse korralduse seadusest § 6 omavalitsusel, mille ülesandeks on mh korraldada ruumilist planeerimist. See</p>	<p>KOOSKÕLASTAMINE</p> <p>Võttes arvesse esitatud ettepanekuid on võrreldes esialgse eskiislahendusega on muudetud planeeringus asukoha eelvaliku ala ja seega potentsiaalsete tuulikute asukohti suurendades vahemaad Õhne jõe (ja selle kaldale jääva Holdre mõisaga). Asukoha eelvaliku ala on määratud nii, et minimaalne vahemaa Õhne jõega oleks 1,5 km.</p>

	<p>tähendab, et kultuuriväärtuse kui avaliku huvi hoidmisel on kohaliku omavalitsuse tegevusel, sh planeerimisotsuste tegemisel, oluline kaal ka mälestiste säilimisel ja kasutuses hoidmisel.</p> <p>Lähtuvalt eeltoodust kooskõlastame Tõrva valla tuulepargi EP asukohta eelvaliku otsuse eelnõu ja KSH esimese etapi aruande.</p> <p>Soovitame siiski kaaluda lahendusega edasi töötamist ja edastame selleks omapoolsed ettepanekud:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kavandada tuulepark mälestistest kaugemale, et leevendada tuulepargiga tekkivaid erinevaid mõjusid. - Holdre mõisapargis visuaalse mõju minimeerimiseks muuta tuulikute asukohti selliselt, et need ei jääks kompleksist vaadeldavad või kavandada mõisasüdame poolsed tuulikud madalamatena, et need ei jääks pargist vaadeldavad. 	
<p>6. Terviseamet 02.04.2025 nr 9.3-1/25/1800-2</p>	<p>Amet tutvus EP asukohavaliku eelnõu ja KSH esimese etapi aruande materjalidega Tõrva valla veebilehel https://kov.torva.ee/et/eriplaneering ning kooskõlastab dokumendid järgmiste tähelepanekutega arvestamisel:</p>	<p>KOOSKÕLASTAMINE MÄRKUSTEGA</p>
	<p>Võimalusel valida tuulepargile asukoht(ad), millest ei teki mõju lähedal paiknevatele aladele/eluhoonetele. Kui eluhoone(d) jäävad mitme planeeritava tuulepargi mõjutsooni, tuleb kavandatavate tuuleparkide koosmõjus lähtuda öise normtaseme 40 dB tagamise nõudest.</p>	<p>Selgitame, et Terviseameti poolt kooskõlastatud planeeringulahendusega soovitakse teha tuulepargi asukohavaliku otsus. Planeeringuga on määratud tuulepargi asukohavaliku ala ja tuulikute põhimõttelised asukohad. Mõra mõju on hinnatud KSH aruandes. Vastavat mõjuhinnangut on ajakohastatud lähtuvalt Kliimaministeeriumi uuest juhendmaterjalist. Palume täiendatud materjaliga tutvuda ja juhul kui peate vajalikuks täiendustetpanekute esitamist, siis seda teha.</p> <p>Käesoleval ajal puudub info eriplaneeringuga kavandatava tuulepargi mõjualasse teiste tuuleparkide kavandamise osas. Kui piirkonda ilmneb täiendav tuulepargi kavandamise võimalus, siis hinnatakse koosmõju vastava planeeringu KSH raames.</p>
	<p>Kuna tuulikud tekitavad töötamise ajal vibratsiooni, siis peame oluliseks järgmises etapis KSH raames teostada täiendavad uuringud vibratsiooni tekke ja leviku osas ning arvestada sotsiaalministri 17.05.2002 määrusega nr 78 „Vibratsiooni piirväärtused elamutes ja ühiskasutusega hoonetes ning vibratsiooni mõõtmise meetodid“ kehtestatud väärtustega ning vajadusel rakendada leevendavaid meetmeid.</p>	<p>Tuulepargi võimaliku vibratsiooni hindamisel lähtuti Kliimaministeeriumi koostatud juhendmaterjalist esitatud meetodikast¹². Juhendis on leitud, et arvestades, et vibratsiooni levik sõltub muuhulgas asukohas esineva pinnase omadustest ja tuulikute võimsusest, on ettevaatusprintsipiist lähtuvalt soovitatav negatiivsete mõjude (sh kumulatiivsete) vältimiseks tagada, et tuulepargid asuksid vibratsioonitundlikest hoonetest (elamud ja ühiskasutatavad hooned) minimaalselt 500 m kaugusel. Antud vahemaa tagamise korral ei ole vajalik täpsustavate vibratsiooni uuringute läbiviimine.</p>

¹² Kliimaministeerium, 2025. Tuuleparkide keskkonnamõju hindamise juhend. Mõra, vibratsioon, varjutamine.

		<p>Antud eriplaneeringu puhul on tagatud tuuliku ja vibratsioonitundlike hoonete vahemaa, mis on suurem kui 500 m (vahemaa on vähemalt 1000 m) ja vibratsiooni hindamist seega KSH aruande koostamisel ei teostata.</p> <p>KSH aruande ptk 4.5.3.1. on antud põhjalik ülevaade tuulikute põhjustatavast vibratsioonist. Palume Terviseametil täpsustada, millist vibratsiooni tekke ja leviku uuringut tuleb teostada ja miks sellist vajadust ette nähakse? Samuti selgitame, et Tõrva valla eriplaneering on koostatud täpsusastmes, millele saab järgneda projekteerimistingimuste väljastamine. Sellise täpsusastme korral ei järgne asukohavaliku etapi KSH aruande koostamisele täpsema KSH koostamist.</p>
<p>7. Terviseamet 04.08.2025 nr 9.3-1/25/1800-4</p>	<p>02.04.2025 vastuskirjaga nr 9.3-1/25/1800-2 juhiti tähelepanu võimalikule vibratsioonile tuulikute töö käigus. Juhime tähelepanu asjaolule, et tuuleparkide käitamisega kaasneb vibratsioon, mille mõjusid tuleb arvestada juba planeerimise etapis – ka juhul, kui lähim elamu asub vähemalt 500 meetri kaugusel.</p> <p>Kliimaministeeriumi koostatud „Tuuleparkide keskkonnamõju hindamise juhendit“ arvesse võttes tuleb arvestada, et vibratsiooni levik sõltub muu hulgas piirkonna pinnaseomadustest ja tuulikute võimsusest.</p> <p>Ettevaatusprintsipiist lähtudes on soovitatav negatiivsete (sealhulgas kumulatiivsete) mõjude vältimiseks tagada, et tuulepargid paikneksid vibratsioonitundlikest hoonetest – sealhulgas elamutest ja ühiskasutatavatest hoonetest – vähemalt 500 meetri kaugusel. Esitatud detailplaneeringus on nimetatud minimaalne vahemaa tagatud. Sellisel juhul ei ole vajalik täiendavate vibratsiooniuuringute läbiviimine. Samuti ei ole soovitatav planeerida uusi vibratsioonitundlikke hooneid tuulepargist lähemale kui 500 meetrit.</p> <p>Kui tuuleparki või üksikut tuulikut soovitakse rajada lähemale kui 500 meetrit vibratsioonitundlikule hoonele, on soovitatav hinnata võimalikku mõju eksperthinnanguna, tuginedes teaduskirjandusele ning varasematele uuringutele. Mõlemal juhul tuleb tagada, et vibratsioonitasemed hoonetes vastavad sotsiaalministri 17.05.2002 määrusega nr 78 „Vibratsiooni piirväärtused elamutes ja ühiskasutusega hoonetes ning vibratsiooni mõõtmise meetodid“ kehtestatud piirväärtustele.</p> <p>Vibratsioonitasemeid tuleb mõõta vastavalt eelmainitud määruses esitatud nõuetele. Üldvibratsiooni mõõtmine peab toimuma soovituslikult standardisarja ISO 2631 või muude samaväärsete dokumentide nõuete kohaselt. Mõõtmistulemusi tuleb võrrelda määruses esitatud</p>	<p>Teadmiseks võetud, materjalide täpsustamise vajadus puudub</p>

	normtasemetega.	
8. Transpordiamet 26.11.2024 nr 9-1.3/4816-1	Võttes aluseks ehitusseadustiku (EhS) ja planeerimisseaduse (Plans) kooskõlastame eelnõu ja eriplaneeringu KSH esimese etapi aruande tingimusel, et eelnõud ja KSH esimese etapi aruannet täiendatakse järgnevate märkuste alusel.	KOOSKÕLASTAMINE MÄRKUSTEGA
	Lisada eelnõu seletuskirjas olevasse projekteerimistingimuste näitesse laused: 1.1. ehitusprojekti koostamisel teha koostööd Transpordiametiga, et selgitada välja lennundusseadusest (LennS) tulenevad nõuded ning riigiteede liikluskorralduse ja ümberehituse vajadus seoses eriveostega ja ehitusaegsete veostega; 1.2. arvestada, et eriplaneeringus välja toodud kõrguste kohaselt tunnistatakse tuulikupark lennutakistuseks ning vastavalt LennS § 342 kohalduvad lennutakistuse omanikule markeerimise või valgustamise nõuded. Lennutakistus kantakse AIP-i ning lennuväljatakistuste andmestikku.	Lennuohutusega seonduv lisatakse seletuskirja ptk 3.7. Riigiteede liikluskorraldusega seonduv lisatakse ptk 3.5
	Lisada eriplaneeringu seletuskirja (näiteks osasse 3.3), et elektrituuliku vähim kaugus teekatte servast määratakse valemiga $L = (H + 0,5D)$, kus L on tuuliku vähim kaugus teekatte servast meetrites, H on tuuliku masti kõrgus meetrites ja D on tuuliku rootori või tiiviku diameeter meetrites.	Ptk 3.3.3 lisatakse lause: „Elektrituuliku vähim kaugus avaliku tee teekatte servast määratakse valemiga $L = (H + 0,5D)$, kus L on tuuliku vähim kaugus teekatte servast meetrites, H on tuuliku masti kõrgus meetrites ja D on tuuliku rootori või tiiviku diameeter meetrites.“
	Eriplaneeringu osas 3.2 on lause „See tähendab, et muude ehitiste ehitamine toimub vastavalt kehtivale õigusele, kuid muude ehitiste ehitamine ei või takistada eriplaneeringuga määratud tuulepargi elluviimist, sh ei või ehitada tuulepargi lähedusse 700 m ulatuses üksiktuulikut, mis piiraks või takistaks tuulepargi tõhusat tööd“. Soovitame täpsustada, kas 700 m arvestatakse tuulikust või eriplaneeringus olevast eelvaliku ala piirist.	Ptk 3.2 muudetakse viidatud kohas järgnevalt: „...700 m ulatuses eelvalikuala piirist üksiktuulikut...“
9. Riigimetsa Majandamise Keskus 31.03.2025 nr 3-1.1/2025/1748	Olete oma 11.03.2025 kirjaga RMKle esitanud Tõrva valla kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruande. Planeeringualasse jääb ka RMK halduses olevaid riigimaa kinnistuid. RMK soovib kooskõlastada planeeringu RMK halduses oleva riigimaa osas, siis kui on valminud tuulikute ja nende teenindamiseks vajalike teede ning elektri- ja sideliinide ehitusprojektid. Juhime tähelepanu, et kui tuulikuid kavandatakse RMK halduses olevale riigimaale, toimub seal ehitusõiguse andmine Metsaseaduses ja Riigivaraseaduses sätestatud korras.	Teadmiseks võetud ja kiri loetud planeeringu etapis kooskõlastuseks. KOOSKÕLASTATUD.
10. Maa- ja Ruumiamet (maaparandussüs	Tuulepargi asukoha eelvaliku põhijoonise 2025-01-08 alusel lõunapoolsel eriplaneeringu alal Tõrva vallas Holdre külas asuvad metsamaa kraavkuivendusega maaparandusehitised Pupsi-2 (MPS kood	KOOSKÕLASTAMINE MÄRKUSEGA Ptk 3.15 olemasolev maaparandusega seonduv tekst muudetakse järgnevalt

<p>teemide osa) 03.04.2025 nr 12-1/25/4340-4</p>	<p>6021154000010/002), Kuuse (MPS kood 3101420010010/001), Pilpa(TTP-394)-2 (MPS kood 3101370011400/001), Pilpa-1 (MPS 6021154000010/001). Kuivendatud maa-aladele ehitamisel on oluline, et oleks tagatud olemasolevate maaparandussüsteemide nõuetekohane toimimine. Projekteerimisel on vajalik arvestada olemasolevate maaparandusehitistega, sh vajadusel kavandada nende ümberehitamine või täiendamine ning tegevusega ei tohi muuta veerežiimi ka süsteemi ümbritsevatel aladel. Samuti tuleb detailne planeeringulahendus ja ehitusprojektid kooskõlastada Maa- ja Ruumiametiga.</p>	<p>„Projekteerimisel on vajalik arvestada olemasolevate maaparandusehitistega, sh vajadusel kavandada nende ümberehitamine või täiendamine ning tegevusega ei tohi muuta veerežiimi ka süsteemi ümbritsevatel aladel. Ehitustegevusega ei tohi kahjustada olemasolevate maaparandussüsteemide (drenaaži) toimimist. Kui drenaaži mõjutamine on vältimatu, siis tuleb maaparandussüsteemi edasiseks toimimiseks drenaaž vajadusel rekonstrueerida. Detailne planeeringulahendus (kui seda tehakse) ja ehitusprojektid kooskõlastada Maa- ja Ruumiametiga.“</p>
	<p>Maa- ja Ruumiameti maaparanduse osakond on läbi vaadanud Tõrva valla tuulepargi eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) esimese etapi aruande ning muud esitatud dokumendid, nõustudes nendes toodud põhimõtete ja seisukohtadega.</p>	<p>Teadmiseks võetud ja kiri loetud kooskõlastuseks</p>
<p>11. Regionaal- ja Põllumajandusministeerium (kuupäev digiallkirjas) nr 4.1-5/682-1</p>	<p>Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, vaadanud läbi Tõrva valla tuulepargi eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) esimese etapi aruande ning muud esitatud dokumendid, nõustub nendes toodud põhimõtete ja seisukohtadega.</p>	<p>KOOSKÕLASTATUD Teadmiseks võetud</p>
	<p>Märgime, et eriplaneeringu ja selle KSH aruande eelnõu jaotises 4.1.8 „Mõju pinnasele, sh väärtuslikule põllumajandusmaale“ on analüüsitud mõjusid pinnasele ning mõju väärtuslikule põllumajandusmaale piisava põhjalikkuse ja hoolsusega ning meetmed tuulikute ja muude tuulepargiks vajalike ehitiste väärtuslikule põllumajandusmaale ehitamise korral on meie arvates tõhusad.</p>	<p>Teadmiseks võetud</p>
	<p>Regionaal- ja Põllumajandusministeerium kooskõlastab Tõrva valla tuulepargi eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) esimese etapi aruande ning soovib olla jätkuvalt kaasatud eriplaneeringu koostamise järgmistes etappides, lootes konstruktiivsele ja heale koostööle.</p>	<p>Teadmiseks võetud</p>
<p>12. Kaitseministeerium 04.06.2025 nr 12-1/25/91-4</p>	<p>Olete esitanud Kaitseministeeriumile kooskõlastamiseks Tõrva valla tuulepargi eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruande. Käesoleva eriplaneeringu koostamise eesmärgiks on välja selgitada tuuleparkide ja nende toimimiseks vajaliku taristu rajamiseks sobivad asukohad Tõrva valla edela osas paikneval eriplaneeringu alal. Valitud piirkonnaks on Holdre küla ja Eesti-Läti piiri vahel asuv ala, kuhu kavandatakse 21 elektrituulikut tipukõrgusega olemasolevast maapinnast kuni 300 m. Kaitseministeerium on tutvunud esitatud materjaliga ja kooskõlastab Tõrva valla tuulepargi eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja</p>	<p>KOOSKÕLASTATUD</p>

	keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruande.	
13. Riigi Kaitseinvesteeringute Keskus 09.06.2025 nr 4-4/25/1408-3	Riigi Kaitseinvesteeringute Keskus kooskõlastab Tõrva valla tuulepargi kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruande märkusteta. Täname kaasamise ja koostöö eest!	KOOSKÕLASTATUD
14. Politsei- ja Piirivalveamet 16.06.2025 nr 2.1-3/9200-3	Politsei- ja Piirivalveamet võtab teadmiseks Tõrva valla tuulepargi eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja KSH esimese etapi aruande. Soovime olla kursis detailplaneeringu(te) koostamisel selgivate konkreetsete ehitusalade asukohaga.	Teadmiseks võetud
15. Politsei- ja Piirivalveamet 30.09.2025 nr 2.1-3/9200-5	Politsei- ja Piirivalveamet (edaspidi: PPA) esitab täiendava selgituse meie kirjale 2.1-3/9200-3 16.06.2025. Teie kirjas viidatud PPA kohustustele riigipiiri osas peab PPA vajalikuks selgitada, et Eesti-Läti piir on riigipiiri seaduse mõistes sisepiir (§ 2 lg 11), mille valvamisele ja seirele kehtivad teised tingimused kui välispiirile. PPA on vastavalt nendele eriplaneeringu ja KSH dokumendid hinnanud ning teadmiseks võtnud. PPA pädevus ja kompetents ei laiene keskkonnamõju hindamise sisulisele hindamisele, sealhulgas KMH aruande kooskõlastamisele. Kooskõlastuse andmiseks vajalikku spetsiifilist keskkonnavaldkonna ekspertiisi kompetentsi PPA-l pole. Lähtudes pädevuse puudumisest on PPA jaoks teadmiseks võtmine tegevus, mis väljendab, et oleme dokumentidega kursis ja arvestame oma töös.	Teadmiseks võetud ja kiri loetud planeeringu etapis kooskõlastuseks. KOOSKÕLASTATUD.
16. Päästeamet Lõuna Päästekeskus	Kooskõlastus Tõrva valla dokumendiregistris 7-1/2025/10-50 30.05.2025	KOOSKÕLASTATUD

ARVAMUSTE KOONDTABEL

1. Maila Birkavs, 12.03.2025	20
2. Marie Järvasalu, 12.03.2025	20
3. Ants Hermann, 12.03.2025	20
4. Kaspar Järve, 12.03.2025	22
5. Jevgeni Kruglov, 19.03.2025	23
6. Juhan Tamberg, 07.04.2025.....	23
7. Öie ja Mihkel Pavelson 07.04.2025.....	23
8. Tarvi Kaasiku, 11.04.2025	23
9. Peeter Liivson, 21.04.2025.....	24
10. Karl Kirt, 21.04.2025	24
11. Pille Kõörna, 20.04.2025	28
12. Hindrek Mõts, 21.04.2025	28
13. Sirje Kask, Helen Tammsalu, 21.04.2025	29
14. Tõrva valla maa-ja turismi-ettevõtjad 22.04.2025.....	51
15. Arvi Hein, 21.04.2025	53
16. Toivo Lauk, 14.04.2025	54
17. Sulev ja Egne Õitspuu, 21.04.2025.	55
18. Virgo Kosemets, 21.04.2025.	56
19. Vahur Kivistik G-7 OÜ (Holdre lossi omanikühing) ja Jan Oscar Veidenberg, 22.04.2025	60
20. Valga Vallavalitsus 16.04.2025	63
21. Peeter Maipuu, Annemari Maipuu, Kristjan Maipuu, Martin Maipuu, Karl Joonas Maipuu ja Salme Sillamaa, 17.04.2025	64
22. EKRE Tõrva osakonna juhatus 16.04.2025.....	69
23. Maa- ja Ruumiamet 13.05.2025 nr 12-1/25/4340-5	71

Arvamuse avaldaja, kuupäev ja nr	Arvamuse ja ettepanekute sisu	Seisukoht arvamuse ja ettepanekute kohta
<p>1. Maila Birkavs 12.03.2025 nr 7-1/2025/10-8</p>	<p>Olen tuulepargi rajamise vastu _____ kinnistu lähedusse Antud park vähendab kinnisvara väärtust, mis on antud piirkonnas niigi halb- aga tekitate veel suurema kahju sealsetele inimestele ja panete nad ebavõrdsesse olukorda lähedal asuvate teiste küladega.</p> <p>Lisaks on suur kahju kohalikule linnurikkusele, kes leiavad lõpu tiivikutes.</p> <p>Kindlasti ei too see kasu keskkonnale ja sealsetele elanikel ning ma ei poolda selle rajamist.</p> <p>Isegi mõte sellest mõjutab juba vaimset tervist negatiivselt.</p> <p>NB! Kui saan osaleda või anda allkirju mitterajamise poolt, siis palun teavitage.</p>	<p>Seisukoht teadmiseks võetud. Planeeringu kehtestamise osas saab Tõrva Vallavolikogu otsustada planeeringu menetluse vastavasse etappi jõudmisel. Otsuste tegemisel on kaalutusotsuse aluseks kõik planeeringu käigus ilmnunud asjaolud, sh laekunud seisukohad ja ettepanekud. Otsuse tegemisel tuleb muude kaalutluste hulgas arvestada ka taastuvenergiale ülemineku eesmärke.</p> <p>Selgitame, et teie kinnistu elamu õuemaa jääb tuulepargi asukoha eelvaliku alast u 3,5 km kaugusele. Arvestades elamuala paiknemise kaugust ja suunda ei ulatu teie elamualani tuulikute varjutus (vilkuv laba vari). Planeeringu mõjude hindamise käigus läbiviidud müra hindamise alusel jääb tuulepargist põhjustatav helirõhutase teie elamualal tugevalt alla 35 dB, mis on tunduvalt madalam kui elamualadele kehtiv rangeim müra normtase 40 dB. Kinnistul paikneva elamu õueala on ortofoto alusel kõigist külgedest ümbritsetud metsaga, mistõttu antud elamualalt avatud vaatekoridor tuulepargile puudub. Sellest tulenevalt ei ole oodata elamualalt avanevate vaadete olulist muutust.</p> <p>Tuulepargi kavandamisel on planeeringu mõjude hindamise raames teostatud linnustiku uuringud, mille alusel on leitud tuulepargile linnustikule avalduvate mõjude vaates võimalikult väikeseid mõjusid põhjustav ala. Samuti on planeeringus seatud rida tingimusi, mida tuleb tuulepargi rajamisel ja käitamisel arvestada vältimaks olulist mõju linnustikule. Linnustikust tulenevate kaalutluste alusel on senise planeeringu koostamise käigus oluliselt kitsenenud alad, kuhu tuulepargi rajamist saab kaaluda. Tuulepargiga kaasnevad kohaliku kasu võimalused (lisaks keskkonnatasude seaduses sätestatud häiringutasule) töötatakse välja tuulepargi rajamisest huvitatud isiku, valla ja kohaliku kogukonna koostöös kui on planeeringuliselt selge kuhu ja kui suurt tuuleparki on võimalik kavandada</p>
<p>2. Marie Järvalu 12.03.2025 nr 7-1/2025/10-7</p>	<p>Tere olen kirja kätte saanud. Lugesin läbi ja sain aru, et kus on rohkem loodust teeme tuulepargid ja igasugu paneele paigaldame. Ma ei ole selle poolt, kuna olen terve elu holdres elanud ja see loodusmets on mul peas, siis ma ei usu, et oleks tore jalutada kogu tuulikute ümber. Niigi on seal RMK väga palju metsa maha võtnud. Minu soovitus on teha need tuulikud pigem linna kus on vähem loodust ja vähem vaikust juba loomuses, kuna linnas elab palju inimesi. Minu põhi elukohas, kus lubasime valga puul ehitada küllalt ligidale oma krundile päiksepaneelid, öeldi ka, et ei mingid häält nad ei tee. Paraku see nii ei ole, suvel teevad nad üpriski häält, lisaks see hoolduse trall mis koguaeg käib.</p>	<p>Seisukoht teadmiseks võetud. Selgitame, et tuuleparkide asukoha valikul arvestatakse nii inimasustuse kui looduskaitseliste piirangutega. Tagamaks nõuetekohased müra ja varjutuse tasemed elamualadel ei ole võimalik tuulikud rajada vahetult inimasustuse juurde, sealjuures linnadesse</p>
<p>3. Ants Hermann</p>	<p>Olen arvamusel, et KSH aruandes toodud 300m tipukõrgusega</p>	<p>Arvamus teadmiseks võetud. Planeeringulahendust on mai 2025 seisuga mõnevõrra</p>

<p>12.03.2025 nr 7-1/2025/10-10</p>	<p>tuulikute arvu tuleb piirata planeeritud alal minimaalselt 21-lt 16-le või siis ette näha madalamad tuulikud, tipukõrgusega kuni 200m. Tuleks lubada rajada 300m tipukõrgusega tuulikud Holdre külast kaugemale, enam Mäsä järve piirkonda Eesti-Läti piiri läheduses, mitte eelistada tuulikute asukoha valikul üksnes sobivamaid kõrgusjooni. Tänapäevane KSH aruanne on liigselt kaldu arendaja kasuks, arvestamata kohalike elanike ja kinnisvaraomanike huvisid. Ettepanek on vähendada planeeritud 300m tipukõrgusega tuulikute arvu nii väiksel maa-alal.</p>	<p>korrigeeritud võrreldes märts 2025 a lahendusega nihutades kolm Õhne jõele (ja seega Holdre küla inimasustusele) lähimat tuulikut (200-500 m) Õhne jõest eemale Mäsä järve suunas.</p> <p>Tuulikute kõrguse osas selgitame, et võimaldamaks võimalikult suurt elektrienergia toodangut võimalikult väikese tuulikute arvuga on oluline kavandada võimalikult suure tootlusega tuulikuid.</p> <p>Antud alale liitumise kavandamiseks vajalik elektriühendus Eleringi põhivõrku on märkimisväärselt pikk ning investeeringu tasuvuse tagamiseks on oluline võimaldada maksimaalset energiatootlikkust võimalikult väikese tuulikute arvuga.</p> <p>Tänapäevased tööstuslikud tuulepargid kasutavad üha enam 250–300 meetri tipukõrgusega turbiine, sest kõrgemal on tuule kiirus stabiilsem ja tugevam, mis võimaldab suuremat aastast energiatoodangut ühe tuuliku kohta. Samuti vähendab see visuaalset ja ruumilist koormust – sama koguse elektri tootmiseks piisab väiksemast tuulikute arvust.</p> <p>Oluline on märkida, et eriplaneeringuga luuakse eeldus tuulikute rajamiseks kuni antud kõrgus- ja paiknemisparameetriteni, kuid see ei tähenda, et tuulikud ka maksimaalse kõrgusega realiseeritakse. Lõplikud tehnilised lahendused kujunevad ehitusloa etapis, võttes arvesse muuhulgas ka keskkonna-, ohutus- ja kogukonnategureid</p>
	<p>300m tipukõrgusega tuulikute rajamist Holdre küla vahetus lähedusse tuleks piirata järgmistel põhjustel:</p> <p>Eestis pole kehtestatud norme ega juhendmaterjale tuulikute varjutuse esinemise ja sellest tuleneva häiringu kohta. Tuuleparkide varjutuse esinemisel järgitakse varjutuse häiringu hindamisel teiste Euroopa riikide kehtivaid norme ja juhendeid. Tuginedes Saksamaa vastavale juhendile, siis igapäevase varjutusaja piirväärtus on 30 minutit. Kieli ülikoolis läbi viidud laboriuuring näitas, et isegi ühekordne 60-minutiline varjuga kokkupuude võib põhjustada inimestele stressireaktsioone, mistõttu on ettevaatusabinõuna päevane varjutusaeg piiratud 30 minutiga.</p> <p>Vaadates Holdre küla juures tuulikute varjutuste aegasid, siis see on ca 4 tundi aastas. Kahjuks KSH aruanne ei too välja varjutuste kestusi minutite arvestuses päevas. KSH mahus tuleks tuua täpsem ülevaade tuulikute varjutuste kestusest, minuti täpsusega päevas.</p>	<p>Kliimaministeeriumi tellimisel valmis 2025 I kvartalis juhendmaterjal tuulikute müra, varjutuse ja vibratsiooni hindamise osas. Juhendmaterjali koostamisel analüüsiti ka teiste riikide praktikat antud mõjuvaldkondade hindamisel. Tõrva valla eriplaneeringu KSH aruande müra ja varjutuse hindamise osad ajakohastati vastamaks valminud juhendmaterjalile, sh lisati varjutuse kestvuse info ka minutites päevas. Samuti lähtuvalt uue juhendmaterjali soovitustest näeb nii KSH aruanne kui planeering ette tingimust, et tagada elamualadel tuleb lisaks alla 8 h/a varjutuse kestvusele ka varjutuse kestvus alla 30 min/päevas</p>

	<p>Eestis pole kehtestatud müranorme tuulikute rajamisele, mistõttu lähtutakse sotsiaalministri määrusest „Müra normtasemed elu- ja puhkealal, elamutes ning ühiskasutusega hoonetes ja mürataseme mõõtmise meetodid“. Viimases on toodud maksimaalselt lubatud helirõhutasemed LpA,max. ja ekvivalentsed helirõhutasemed LpA,eq,T. Müra ei tohi ületada ekvivalentset ega maksimaalset normtasemet. Planeeritavate tööstusettevõtete müratase LpA,eq,T ei tohi elamualadel ületada päeval 50dB ja öösel 40dB. Samas eluruumides on lubatud müratasemed LpA,eq,T päeval 40dB ja öösel magamistubades 30dB. Siin tuleb arvestada, et normid lähtuvad, et eluruumide aknad on aastaringselt kinni ja õhuvahetus tagatakse sundventilatsiooniga. Kahjuks maamajades ei ole üldjuhul sundventilatsiooni või on see piiratud ainult märgruumidega ja tavaline on hoida suveperioodil elamu aknaid ööpäevaringselt avatutena.</p> <p>Vaadates KSH aruandes toodud müra andmeid, siis Holdre külas on see valdavalt 40dB ja kohati 45dB. KSH aruandes ei selgu üheselt, kuidas on arvestatud erinevate tuulikute koostöötamisel müratasemete liitumisega, mis tähendab, et tegelikud müratasemed võivad osutuda toodust suuremateks. KSH mahus tuleks tuua täpsem ülevaade tuulikute koostöötamisel müratasemete liitmise arvutuskäigust, kus ühel pool tabelis on näidatud koostöötavate tuulikute arv, labade pöörlemiskiirus ja nende tekitatav müra ning teisel pool tabelis on toodud müra liitmise tulemid. Selline arvutuskäik võimaldab leida võimaliku halvima olukorra.</p>	<p>Selgitame, et erinevusi sise- ja välismüratasemete vahel hinnatakse tavaliselt ligikaudu 10 dB avatud akna, 15 dB poolavatud akna ja umbes 25 dB suletud akna korral¹³. Välisõhus kehtiva tööstusmüra sihtväärtuse täitmisel võib seega eeldada ka siseruumides kehtivate normtasemete¹⁴ täitmist isegi avatud akna korral.</p> <p>Selgitame, et KSHs esitatud müra hinnangu korral esineb üks elamuala mille puhul võib esineda müra sihtväärtust (40 dB) ületavat müratasemet. Kõigi teiste elamualade puhul jääb hinnatud müratase madalamaks kui 40 dB.</p> <p>Müra hindamisel on arvestatud, et kõik tuulepargi tuulikud töötavad korraga maksimaalse helivõimsustasemega ning müra levib kõigis suundades allatuult. Uuendatud hindamisel on lisaks arvestatud iga tuuliku puhul +2dB määramatust ehk liidetud see väärtus tuuliku tootja poolt esitatud helivõimsustaseme infole hindamaks müra levikut võimalikult konservatiivselt.</p> <p>KSH aruande lisasse 1 lisatakse suurima kasutatud tuuliku puhul arvutusprogrammi arvutustulemuste väljavõtte, millelt on võimalik näha tuulikute koosmõju arvutamise arvutuskäik</p>
<p>4. Kaspar Järve 12.03.2025 nr 7-1/2025/10-9</p>	<p>Millised on võimalikud lisanduvad kitsendused kinnistule katastri tunnusega _____ seoses Tõrva valla tuulepargi eriplaneeringuga?</p>	<p>Antud kinnistu jääb 2,5 km kaugusele lähimast eriplaneeringuga kavandatud tuulikust. Arvestades ala kaugust ja paiknemist tuulikute suhtes, siis ei ulatu tuulikute põhjustatav varjutus (päikesest põhjustatud varju vilkumine) antud alani. Teie kinnistu jääb väljaspoole tuulepargi põhjustatud müra 35 dB leviku ala ehk mürast tulenevalt teie kinnistule mingeid kitsendusi edasiseks kasutamiseks ei kaasne. Märgime siiski, et teatud ilmastikuoludes võib tuulepark olla antud kinnistul kuuldav. Kuna teie kinnistul esineb avatud põllumaad ja tegu on kõrgema kohaga, siis on tuulepark kinnistult</p>

¹³ Locher B, Piquerez A, Habermacher M, Ragettli M, Rösli M, Brink M et al. (2018). Differences between outdoor and indoor sound levels for open, tilted, and closed windows. Int J Environ Res Public Health. 15(1): 149.

¹⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/129122020047>

		nähtav. Eelneva alusel tuulepargi rajamine kinnistu senist kasutust (metsa ja põllumajanduslik kasutus) ei kitsenda. Samuti ei tekita eriplaneering kitsendust tulevikus alale ehitustegevuseks, kui ehitustegevus muude Tõrva valla territooriumil kehtivate strateegiliste dokumentide ja õigusaktide alusel võimalik on
5. Jevgeni Kruglov. 19.03.2025 nr 7-1/2025/10-13	Olen tutvunud ja nõustun eriplaneeringu otsusega.	Teadmiseks võetud
6. Juhan Tamberg 07.04.2025 nr 7-1/2025/10-19	Olen nõus minu kinnistule ulatuvat tuulegeneraatorite mõjualaga. Kuigi põhimõtteliselt udupilvedesse ulatuvaid ja maapinda elutuks muutuvaid, pean loodust vaenavateks. Probleemiks on strateegiline ja poliitiline EV elektrienergiaga varustamise kiirus. ET minu eksistents siinilmas on ajaliselt piiratud, siis kohustus strateegilise prügi likvideerimise au kuulub minust neljandale põlvkonnale.	Teadmiseks võetud
7. Õie ja Mihkel Pavelson 07.04.2025 nr 7-1/2025/10-20	Kuna _____ jääb tuugenite mõjusfääri, siis meie ei anna mingit läbisõidu õigust mingi rahasumma eest.	Selgitame, et Tõrva eriplaneeringuga I kavandatakse tuuleparki Holdre külla. Teie talu jääb kavandatavast tuulepargi asukohavaliku alast u 11,5 km kaugusele. Arvestades väga suurt vahemaad, siis olulist mõju teie talule antud tuulepargis tulenevalt oodata ei ole. Kuna teie kinnistul esineb avatud vaateid, siis võib tuulepark jääda hea nähtavusega ilmastikutingimustel kinnistult nähtav, kuid arvestades tuulepargi kaugust, siis ei ole tegu vaadetes domineeriva objektiga. Arvestades elektrivõrguga ühenduse kaablikoridori perspektiivset paiknemist, siis ei ole oodata, et vajalik oleks läbida teile kuuluvat kinnistut. Selgitame, et erimaadele on võimalik ehitada vastava maaomaniku nõusolekul
8. Tarvi Kaasiku 11.04.2025 nr 7-1/2025/10-23	Teen ettepaneku nimetada kehtetuks Eriplaneering I ja Eriplaneering II tuuleparkide rajamise osas ning katkestada edasised tegevused, mis vähegi edendavad tuuleparkide rajamist Tõrva valda. Alus: 1. Kohalike elanike ja tuuleparkide rajamise suhtes on silmnähtav huvidekonflikt registreeritud. 2. Eriplaneering I ja Eriplaneering II suhtes puudub kinnitatud elanike usaldus, alustati kohalikelt elanikelt eelnevalt nõusolekut küsimata. Avalikus teenistuses aga ei tohi tekkida huvide konflikti ega ka usalduse kaotust. Vihjed: Kuid eeldan, et olete ka ise sellest teadlik, vastasel korral ei ole ju teenistuja rolli täitmine teadmiste ja oskustele vastav.	Ettepanekut ei arvestata. Tõrva Vallavolikogu on algatanud eriplaneeringu menetluse ning ei ole ilmnunud Planeerimisseaduse kohaseid aluseid planeeringu lõpetamiseks. Planeeringu kehtestamise osas saab Tõrva Vallavolikogu otsustada planeeringu menetluse vastavasse etappi jõudmisel. Otsuste tegemisel on kaalutusotsuse aluseks kõik planeeringu käigus ilmnunud asjaolud, sh laekunud seisukohad ja ettepanekud. Otsuse tegemisel tuleb muude kaalutluste hulgas arvestada ka taastuvenegiale ülemineku eesmärke

<p>9. Peeter Liivson 21.04.2025 nr 7-1/2025/10-30</p>	<p>Teavitan, et soovin igal juhul olla kaasatud ja avaldada oma arvamust seoses EP eelnõu ja KSH aruande kohta. Olen kategooriliselt vastu planeeritavatele tuulikute! Valisin endale elukohaks kauni loodusliku keskkonna, kus mind ei ümbritseks sellised ehitised ja nendest tulenev müra ning muud häirivad asjaolud. Leian, et mul on õigus säilitada mulle sobilik elukoht.</p>	<p>Olete kaasatud eriplaneeringu koostamise protsessi ja teid teavitatakse edasisest planeeringu menetlusest</p>
<p>10. Karl Kirt 21.04.2025 nr 7-1/2025/10-33</p>	<p>Mõistan Eesti riigi ees seisvad väljakutseid, eriti energiajulgeoleku alaseid ja usun, et mitmekülgsed lahendused energeetikas on olulised, tagamaks elektrienergia kättesaadavust nii ettevõtetele, asutustele, kui eraisikutele. Seetõttu on oluline, et antud arutelud ja planeering on algatatud, aga arvestades väga erinevaid asjaolusid, kahe ametkonna poolt eriplaneeringu kooskõlastamata jätmist ja väga tõsistele aspektidele viitamist ning suurt vastuseisu kohalike elanike seas, teen ettepaneku antud protsess peatada ja lõpetada eriplaneeringu menetlus. Olles analüüsinud erinevaid dokumente, käesoleva eriplaneeringuga otseselt seonduvaid dokumente ja osalenud ka rahvaalgatuse „Tuulikutevaba Tõrva“ eestvedajate korraldatud infopäeval, leian, et Tõrva vallas alustatud eriplaneeringu protsessi võiks siinkohal peatada ja leida kas Tõrva vallas mõistlikumad asukohad tuulikutepargi rajamiseks või loobuda neist üldse. Mõistan ka seda, et antud protsessi senine kulg on olnud vajalik, et koguda kokku erinevad arvamused ning materjalid, mis aitavad meil paremini jõuda otsuseni eriplaneeringu protsess peatada. Toon välja mõned enda tähelepanekud.</p>	<p>Selgitame, et Tõrva Vallavolikogu on algatanud eriplaneeringu menetluse ning ei ole ilmnunud Planeerimisseaduse kohaseid aluseid planeeringu lõpetamiseks. Planeeringu kehtestamise osas saab Tõrva Vallavolikogu otsustada planeeringu menetluse vastavasse etappi jõudmisel. Otsuste tegemisel on kaalutusotsuse aluseks kõik planeeringu käigus ilmnunud asjaolud, sh laekunud seisukohad ja ettepanekud. Otsuse tegemisel tuleb muude kaalutluste hulgas arvestada ka taastuvenergiale ülemineku eesmärgi</p>
	<p>Keskkonnaamet on välja toonud oma arvamuses mitmeid puuduseid ja ei kooskõlastanud planeeringut, kuna KSH hinnangud olid mitmel kohal puudulikud, pealiskaudsed või ebatäpsed, seda eriti linnustiku uuringute osas. See vajaks põhjalikumat analüüsi. Tuulikute rajamisega ohustatud ja kaitse all olevate liikidele võib tekkida tuulepargi rajamisel pöördumatu kahju.</p>	<p>Selgitame, et kuna tuuleparkide planeerimine peab toimuma võttes arvesse väga erinevaid aspekte, siis sisaldab selline tegevus ka erinevate ametiasutustega koostööd. Koostöö etapis ametiasutuste tagasiside oma pädevusvaldkonnas väga oluliseks sisendiks planeeringu ja selle mõjude hindamise koostamiseks. Eeskätt tähtis roll on Keskkonnaametil, kelle pädevusse kuuluvad kaitsealade ja liigikaitsega seonduvad küsimused. Tõrva Vallavalitsus tegeleb konsultantide abiga planeeringu ja KSH täiendamise tagamiseks kõigiti ametiasutuste ettepanekute arvestamist ning vastavate täienduste ning vajadusel muudatuste tegemist planeeringusse</p>
	<p>Tuginedes Tartu Ülikooli professori Marko Kaasiku ettekandele 4. aprillil Tõrva kinos Koit toimunud infopäeval, tõi ta välja, et Eestis on mõistlik ehitada tuuleparke rannikule või rajada meretuuleparke. Ta tõi välja oma graafikutes, et Tõrva valla piirkond on Eestis üks väiksema tuuleressursiga ala, mistõttu tuleb</p>	<p>Arvamus ja professor Kaasiku 4. aprilli ettekandes toodud seisukohad on teadmiseks võetud. On tõsi, et rannikualadel on tuulekiirus reeglina suurem, kuid see ei tähenda, et sisemaale tuulikuid rajada ei tasuks. Tuulikute tehniline lahendus sõltubki asukohaspetsiifikast – näiteks sisemaal kasutatakse tihti kõrgemaid torne või suurema rootori läbimõõduga labasid, et saavutada vajalik tootlikkus.</p>

	<p>eriplaneeringu alale ehitada kuni 300 meetri kõrgused tuulikud, mille sarnaseid maailmas väga palju või peaaegu üldse ei ole.</p>	<p>Planeeringust huvitatud isik Evecon OÜ on teostamas tuulemõõtmisi ka planeeringualal. Esialgse, ligikaudu üheksakuulise mõõtmisperioodi põhjal võib öelda, et tuule kiirus on lähedane Eesti keskmisele, mistõttu nähakse piirkonnal potentsiaali taastuenergia tootmiseks</p>
	<p>Oluline aspekt on tuleohutuse ja laiemalt ohutusega seonduv. Samal infopäeval tõi teadlane Jan-Peter George välja asjaolu, et tuulikute süttimisel on metsalises piirkonnas võimalik katastroof väga suur. Kuigi tegu on madala ohuhinnangu realiseerumisega, tuleb seda meie piirkonda rajades arvestada ja mõistlik oleks välja selgitada ka Päästeameti seisukoht ja võimekus tagada tuleohutus tuulikute piirkonnas.</p>	<p>Tõrva valla eriplaneering on esitatud kooskõlastamiseks ka Päästeametile ning kuna planeering käsitleb ka tuleohutuse küsimusi, siis on asjakohane antud planeeringu puhul teha koostööd Päästeametiga. Tuletõrjevee küsimused on käsitatud eriplaneeringu seletuskirja punktis 3.6. Juhul kui Päästeametil esineb täiendavaid ettepanekuid tuleohutuse tagamiseks, siis arvestatakse neid planeeringu edasisel koostamisel</p>
	<p>Lisaks on tohtu suurel maa-alal metsamaade kahjustamine, väljakaevamised ning tuulikute rajamisega tehakse metsapiirkonnas ja looduskaitse alade läheduses tohtuid ümberkorraldusi, rajatakse teid ja montaažiplatse ja tuuakse tonnide viisi kruusa ja muid ehitusmaterjali, mis võib antud piirkonna loodusrežiimi täielikult sassi lüüa, mõjutades seda pikkadeks aastateks.</p>	<p>Eriplaneering kavandab tuulepargi rajamist valdavalt metsaalal ning sellega kaasneb metsa raadamine. Hinnanguline KSH aruandes hinnatud raadamise maht on u 37 ha. Planeeringulahenduse koostamisel on püütud maksimaalselt ära kasutada olemasolevaid metsateid ning välistatud õhuliinide rajamine minimeerimaks metsa raadamist ja looduslike alade kahjustamist. KSH käigus on kaardistatud alal andmebaaside ja välitööde abil vääriselupaigad, loodusdirektiivi elupaigatüübid ja märgalad ning seatud tingimused selliste kõrgema väärtusega looduskoosluste säilitamiseks. On selge, et tuulepargi rajamisega kaasneb looduskeskkonna muutusi, kuid planeeringu käigus on eri ekspertide abil leitud looduskeskkonda võimalikult vähe mõjutav planeeringulahendus</p>
	<p>Tõrva vallavolikogu väga värske otsusega (21. märtsi otsusega nr 1-3/2024/6) kehtestatud üldplaneeringus ei ole tuuleparke sellisel kujul ette nähtud ning nende kavandamist oleks võinud üldplaneeringu tegemisel juba arvestada, leides selleks parimad asukohad Tõrva vallas. Seda antud protsessi juures ei tehtud, kuigi Eesti riigil oli teada, et pärast 2017. aasta omavalitsusreformi asusid pea kõik Eesti omavalitsused oma üldplaneeringuid koostama. Kuna nende aladega pikas üldplaneeringu protsessis (mis kestis peab seitse aastat) ei ole arvestatud, ei ole ka mõistlik vahetult pärast üldplaneeringu kehtestamist asuda seda juba väga olulises mahus, ilma piisavate uuringuteta muutma. Kehtestati nõue, et üksikute elektrituulikute püstitamiseks tuleb koostada üldplaneeringut muutev detailplaneering ning lisaks sellele seati ka seletuskirjas ette, et väiketuuliku rajamisel tuleb jälgida eriti täpselt loodusobjektide paiknemist. See sama viimane nõue kehtib eriti suurte tööstuslike elektrituulikute rajamise korral, lisaks nõue eriplaneeringu koostamiseks. Praegune planeeritav ala mõjutab</p>	<p>Selgitame, et Tõrva valla üldplaneeringu koostamise käigus ei peetud otstarbekaks tuuleparkide kavandamise teema liitmist üldplaneeringu teemavaldkondade hulka kui 2020 a selgus, et tuuleparke on tulevikus Tõrva valla territooriumile võimalik kavandada. Sellest lähtuvalt on Tõrva valla territooriumil võimalik tuuleparkide sobilikke asukohti analüüsida eriplaneeringu menetluse käigus</p>

	<p>väga oluliselt looduskeskkonda, mistõttu ei tohiks sellele alale nii suures mahus ja ulatuses tuulikuparke rajada. Seda enam, et metsamaa kaotamisel ja erinevate liikide elupaikade hävitamisel seoses tuulikute rajamisega, muudame oma looduskeskkonda kuni sajandiks. Lisan olulise väljavõtte üldplaneeringu seletuskirjast: „<i>Otsus elektrituulikuid planeerida eriplaneeringuga tuleneb senistest suunistest, millest lähtuti üldplaneeringu lahenduse väljatöötamisel. Suunised tuuleenergeetika tootmiseks arendusalade kavandamiseks üldplaneeringutega esitas Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi koostöös Kaitseministeeriumiga 2020. a jaanuaris. Tõrva vald kuulus omavalitsuste hulka, kus tuuleenergeetika arendamiseks üldplaneeringuga arendusalasid riigikaitsealistest piirangutest tulenevalt ei olnud võimalik planeerida 15+ perspektiivis. Arvestades üldplaneeringu ajalist perspektiivi, siis tuuleenergeetika arendamise võimalust ja arendusalade määramist üldplaneeringu eelnõu koostamisel ei käsitletud.</i>“</p>	
	<p>Muinsuskaitseamet toob oma kooskõlastuses välja ühe olulise ohu, millega arvestatud ei ole. Tuulepargi kavandamine nii Holdre kui Taagepera mõisale väga lähedale ohustab mälestiste vaatekoridore ja ruumilist kvaliteeti, samuti võib müra mõjutada mõisate kasutamist, sealhulgas turismi- ja majutusteenuseid. Sarnase mure on toonud välja mitmed maaturismi ettevõtjad Tõrva vallas.</p>	<p>Selgitame, et Tõrva Vallavalitsus on teinud Muinsuskaitseametiga täiendavat koostööd selgitamaks välja võimalikku mõju kultuuripärandile. Vastavalt Muinsuskaitseameti ettepanekule on koostatud Holdre ja Taagepera mõisate osad täiendav vaadete analüüs, mille alusel Muinsuskaitseamet kujundas täiendava seisukoha mõju osas kultuuripärandile.</p>
	<p>KSH raport ei arvesta kõiki olulisi nahkhiirte elupaiku ning mitmeid kahepaiksete sigimisveekogusid, mille asendus ja kaitse pole piisavalt hinnatud. KSH aruandes puuduvad mitmed kriitilised rände- ja haudelinnustiku uuringud, sealhulgas punktvaatlused ning metsise elupaikade sidususe hindamine. Pelgu maaüksuse puhul ületab tuulikumüra öiseid sihtväärtuseid (kuni 43,4 dB), mistõttu võivad tekkida unehäired ja muud terviseriskid, mida ei saa jätta tähelepanuta. Eestis ei ole väga pikalt analüüsitud tuulikute läheduses võimalike müra, varjude ja heli pikaajalist mõju inimestele, loomadele ja lindudele.</p>	<p>Selgitame, et eriplaneeringu KSH alusuuringuna on koostatud põhjalik nahkhiirte ja rohevõrgustiku uuring ning kõiki erialaekspertide tingimusi ja soovitusi on eriplaneeringu koostamisel arvestatud. Keskkonnaameti ettepanekuid nahkhiiri ja kahepaikseid puudutavate tingimuste täpsustamise osas arvestatakse eriplaneeringus. KSH aruande linnustiku uuringute meetodika ning hinnangute osa täiendatakse vastavalt Keskkonnaameti ettepanekutele ning Keskkonnaametiga tehakse eriplaneeringu koostamisel koostööd saavutamaks võimalikult looduskeskkonda arvestavat planeeringulahendust. Eriplaneeringu lahendust muudetakse viisil, mille korral on ka Pelgu maaüksusega tagatud 1 km puhverala. Pelgu maaüksuse osas esinev helirõhutase sõltub rajatavate tuulikute helivõimsustasemest, mis sõltub kasutatava tuuliku mudelist. KSH käigus hinnatud võimalikult suure helivõimsustasemega tuuliku korral võib Pelgu maaüksuse elamuala osas esineda müra sihtväärtuse ületamine. Seega on seatud eriplaneeringus</p>

		<p>tingimus, et tagada tuleb, et tuulepark ei ületataks müratundlikel aladel müra öist sihtväärtust. Sihtväärtuse ületamine on lubatav üksnes müratundliku ala omaniku nõusolekul, kuid arvestama peab, et ka omaniku nõusolekul ei ole lubatav müratundlikul alal ületada tööstusmüra öist piirväärtust</p>
	<p>Planeeringus ei ole hinnatud ega arvesse võetud võimalikke mõjusid Läti Vabariigi looduskeskkonnale. Kahe riigi ametkondade vaheline koostöö on üldiselt nõrk taoliste eriplaneeringute korraldamisel, aga arvestamata ei saa jätta ka mõju Läti Vabariigile.</p>	<p>Selgitame, et Läti Vabariigi looduskeskkonda on planeerimisel ja mõjude hindamisel arvestatud. Lähtutud on Läti Vabariigi poolt esitatud lähtetingimustest planeeringu lähteseisukohtade ja KSH programmi etapis. Samuti on kasutatud Läti loodusandmete haldussüsteemi Ozols infot. Piiriülese mõju hindamise menetlus toimub vastavalt riikidevahelistele kokkulepetele läbi kontaktpunktide. Asjakohased materjalid planeeringu ja KSH osas esitatakse Läti ametiasutustele Kliimaministeeriumi poolt peale Eesti sisese riigiasutuste koostöö etapi läbimist ehk samaaegselt planeeringu avaliku väljapaneku korraldamisega Eestis</p>
	<p>Antud eriplaneeringu raames ei määrata vundamendi tüüpi, kuid tuuakse välja tuulikute aluse vundamendi võimalikud mõjud. Arvestamata on jäänud võimalik mõju põhjaveele ja sellest tekkida võivate probleemidele. Suure mõjuga on juba vundamendiplatsi rajamine ja pinnase väljakaevamine ning montaažiplatside rajamine, mille ühe tuuliku rajamise maa-ala suurus võib olla umbes 10 000 ruutmeetrit.</p>	<p>Selgitame, et tuulikud on kavandatud elamutest ja elamuid teenindavatest salv-ja puurkaevudest rohkem kui 1 km kaugusele. Tuuliku vundamentide rajamisega kaasnev mõju põhjaveele esineb ehituse perioodil (ehitusaegne põhjavee alandus). Arvestades tuulikute ja kaevude omavahelist kaugust, siis ei ole tõenäoline ehitusaegse põhjavee alanduse ulatumine kaevudeni ja seega mõju joogivee kvaliteedile või kvantiteedile. Tulenevalt antud teemavaldkonna kohta laekunud ettepanekutest koostatakse eriplaneeringu juurde hüdrogeoloogiliste tööde litsentsi omava ettevõtte poolt täiendav pinna- ja põhjavee mõjuanalüüs, mis lisatakse KSH aruandele ja milles esitatakse täiendavad meetmed võetakse arvesse planeeringu koostamisel</p>
	<p>Kuna eriplaneeringu vastu on avalik huvi väga suur erinevatel osapooltel, siis oma arvamust on näidanud ka üle 700 allkirja rahvaalgatusele. See on Tõrva vallas enneolematult suurt huvi tekitanud avalik pöördumine, mille sarnast ei ole olnud. Täpsed arvud ning arutelude tulemus küll selgub lähiajal, aga seda hulka ei saa jätta arvestamata. See on suur osa Tõrva vallas elavatest inimestest, keda see otsus mõjutab pikalt ning sellele on antud oma selge vastuseis. Seda peab eriplaneeringu menetlemisel arvestama ja see on oluline aspekt. Minu ettepanek on käesolev eriplaneeringu menetlus lõpetada ja tõeliselt energiapuuduse aspektist vaadates leida Tõrva vallas asukohad, kus tuulikute rajamine ei oleks niivõrd keskkonnale kahjulik, mõjutaks vähem visuaalselt ning ei muudaks tohutu metsamaa funktsiooni. Tõrva vald võiks olla omavalitsus, kes propageerib senisest enam roheenergia lokaalseid kasutamise võimalusi (päikeseenergia,</p>	<p>Planeeringu kehtestamise osas saab Tõrva Vallavolikogu otsustada planeeringu menetluse vastavasse etappi jõudmisel. Otsuste tegemisel on kaalutusotsuse aluseks kõik planeeringu käigus ilmnunud asjaolud, sh laekunud seisukohad ja ettepanekud. Otsuse tegemisel tuleb muude kaalutluste hulgas arvestada ka taastuvenegiale ülemineku eesmäärke</p>

	salvestusvõimekus, väiketuulikud), mis tooks konkreetselt kasu nii eraisikutele, asutustele kui ettevõtjatele.	
11. Pille Kõörna 20.04.2025 nr 7-1/2025/10-31	Olles tutvunud Eriplaneeringu materjalidega tekkisid mõned küsimused, mõtted. 1. Sõnagagi polnud välja toodud tulekahju ohtu. Arvestades, kui kiiresti selles piirkonnas mets kuivaks muutub.	Tõrva valla eriplaneering on esitatud kooskõlastamiseks ka Päästeametile ning kuna planeering käsitleb ka tuleohutuse küsimusi, siis on asjakohane antud planeeringu puhul teha koostööd Päästeametiga. Tuletõrjevee küsimused on käsitletud eriplaneeringu seletuskirja punktis 3.6. Juhul kui Päästeametil esineb täiendavaid ettepanekuid tuleohutuse tagamiseks, siis arvestatakse neid planeeringu edasisel koostamisel
	2. Mõjutus põhjaveele. Mõjud ulatuvad kindlasti kaugemale kui mõnikümmend kilomeetrit ja võivad mõjutada salvkaeve.	Selgitame, et tuulikud on kavandatud elamutest ja elamuid teenindavatest salv- ja puurkaevudest rohkem kui 1 km kaugusele. Tuuliku vundamentide rajamisega kaasnev mõju põhjaveele esineb ehituse perioodil (ehitusaegne põhjavee alandus). Arvestades tuulikute ja kaevude omavahelist kaugust, siis ei ole tõenäoline ehitusaegse põhjavee alanduse ulatumine kaevudeni ja seega mõju joogivee kvaliteedile või kvantiteedile. Tulenevalt antud teemavaldkonna kohta laekunud ettepanekutest koostatakse eriplaneeringu juurde hüdrogeoloogiliste tööde litsentsi omava ettevõtte poolt täiendav pinna- ja põhjavee mõjuanalüüs, mis lisatakse KSH aruandele ja milles esitatakse täiendavad meetmed võetakse arvesse planeeringu koostamisel.
	3. Mõju tervisele. On välja toodud mingid statistilised andmed mitte eriti põhjalike uuringute kohta. Olles teinud mõni suvi tagasi RMK lõkke- ja puhkekohdades külastajaküsitlust, tean, et siin käib palju inimesi üle terve Eesti ja ka väljastpoolt. Põhjuseks puutumatu loodus ja rahu, et taastuda kiirest elust ja linnamürast. Tervisemõjude suhtes seega ei puuduta see ainult kohalikke elanikke. Statistika numbrite taga on päris inimesed.	Tõrva vallavalitsus järgib eriplaneeringu koostamisel jooksvalt Eesti riigiasutuste suuniseid tuuleparkide tervisemõjud arvesse võtmisel planeeringu käigus. Kliimaministeeriumi tellimisel valmis 2025 I kvartalis juhendmaterjal tuulikute müra, varjutuse ja vibratsiooni hindamise osas. Juhendmaterjali koostamisel analüüsiti ka teiste riikide praktikat antud mõjuvaldkondade hindamisel. Tõrva valla eriplaneeringu KSH aruande müra, varjutuse ja vibratsiooni hindamise osad ajakohastati vastamaks valminud juhendmaterjalile
12. Hindrek Mõts 21.04.2025 nr 7-1/2025/10-36	_____ kuuluv _____ paikneb vahetult tuuliku nr 4 kõrval olles seega kõige suurema mürahäiringu tsoonis. Olles progressi poolt ja laskumata üldrahalike hirmude küüsi leian, et arenduse plussid on: - paigutusel on maksimaalselt ära kasutatud olemasolev teedevõrk; - arendus asub väga hõredalt asustatud alal; - tuulepargi arendus võib luua eelduse Tõrva valda meelitada mõne energiamahuka tootmise; - loob võimaluse uute töökohtade tekkeks ja pakub tööd kohalikele ettevõtetele; - riiklikul tasandil muud kiiret alternatiivi odavale energiale ei ole	Teadmiseks võetud. Keskkonnahäiringu hüvitamise tasu on määratud keskkonnatasude seadusega ning olenevalt tuulikute kõrgusest saavad tasu kahe kuni kolme kilomeetri ulatuses olevate eluruumide omanikud. Samas on huvitatud isik Evecon on väljendanud, et on avatud sisulisele arutelule täiendava kohaliku kasu meetme kujundamiseks ning soovib koostöös kogukondadega leida sobiva ja läbipaistva lahenduse, mis aitaks leevendada võimalikku häiringut tuulepargi vahetus läheduses elavatele inimestele. Vastav diskussioon kohaliku meetme välja töötamise osas on ka Tõrva vallaga juba käimas ning soov on jõuda arusaamani, mis looks õiglaselt ja mõtestatult kasu kogu piirkonnale

	<p>arenduse miinused on:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tõenäoliselt eksisteerib mingi negatiivne mõju looma - ja linnuliikidele; - leian, et arendaja peaks ka tuulepargi vahetus läheduses asuvate maatulundusmaade omanikega jõudma kokkuleppele mürast tulenevate häiringute ja muude piirangute kompenseerimise osas. 	
<p>13. Sirje Kask ja Helen Tammsalu 21.04.2025 nr 7-1/2025/10-37</p>	<p>Kõigepealt juhime tähelepanu, et vastavalt „Atmosfääriõhu kaitse seaduse jt teiste seaduste muutmise seadus“ (taastuenergia direktiivi muudatuste ülevõtmine) kirjeldab maismaatuuleparkide alade sobivuse tingimused.</p> <p>§ 32 lg15 . Taastuenergia alad</p> <p>(3) Taastuenergia eelisarendusala on taastuenergia ala maismaal, mis vastab järgmistele tingimustele:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ala sobivus tuuleelektrijaama rajamiseks on tuvastatud tuuleelektrijaama rajamise eelduseks olevas kehtestatud detailplaneeringus või eriplaneeringus, millele on tehtud keskkonnamõju strateegiline hindamine ja millel puudub oluline piirülene keskkonnamõju; 2) alal tuuleelektrijaama rajamisega kaasnevate oluliste mõjude leevendamiseks on asjakohased ja piisavad leevendusmeetmed; 3) ala on väljaspool kaitseala, hoiuala, püsielupaika, vääriselupaika, hüvitusala, ranna ja kalda piiranguvööndit, I ja II kategooria taimeliikide kasvukohti, kaitstavat looduse üksikobjekti ja Natura elupaigatüüpe, mis asuvad väljaspool kaitstavaid alasid; 4) keskkonnamõju strateegilisel hindamisel ei ole alal tuvastatud peamisi lindude ja käsitiivaliste rändeteid. 	<p>Selgitame, et Kliimaministeeriumi selgituse alusel määrab viidatud eelnõu kohane käsitlus taastuenergia eelisarendusalade tingimused. Tegu on taastuenergia direktiivi ülevõtmisega seonduva muudatusega. Direktiivi eesmärk on kõigi taastuenergiaprojektide menetlusi kiirendada. Kui planeeritav tuulepark juhtub aga asuma sellises kohas, kus mõju looduskeskkonnale on väike, saab sellise projektiga edasi liikuda veelgi kiiremini. Sellised alad loetakse eelnõu kontekstis eelisarendusalaks ja neile kehtivad nõ tavareeglitest veelgi kiiremad ja lihtsamad menetlusreeglid. Seega ei määra seaduseelnõu ega taastuenergia direktiiv, et tuuleparke ei saaks kavandada ka eelisarendusalade tingimustele mittevastavatele aladele</p>
	<p>Holdre tuulepargi arendusalal asub III kategooria kaitsealune fauna ja Natura elupaigad Mäsajärv ning Pupsi järv, ala sisse jäävad Paganajärv ja piirneb Asu järv. Lisaks Ohne jõgi koos ojadega, millise lõik Koorküla sillast Leebiku sillani kuulub looduskaitseaduse § 51 lg 1 piirangualasse ja võib olla mõjutatud.</p> <p>Tuuleelektrijaama rajamisega kaasnevate oluliste mõjude</p>	<p>Selgitame, et asukoha eelvaliku alale jääb kaitsealuste liikide elupaiku, Natura elupaigatüüpide eraldisi ja veekogusid. Samas eriplaneeringu raames koostatud tuulepargi planeeringulahenduse koostamisel on antud loodusväärtustega arvestatud ja planeeringus seatud tingimused kõrge ökoloogilise väärtusega alade säilitamiseks. Keskkonnaametiga tehakse koostööd võimalikult suurel määral loodusväärtusi arvestava planeeringulahenduse leidmiseks.</p>

	<p>leevendusmeetmed ei ole piisavad ja kohati asjakohased. Holdre KSH ei sisalda piiriülest keskkonnamõju analüüsi. Keskkonnaamet on oma vastuskirjas nr 6-5/25/4860-3 teinud otsuse koos põhjaliku seletuskirjaga, siis jätame looduskaitsele küsimused asjaomaste ametiasutuste menetleda.</p> <p>Samas soovime teiepoolset selgitust ilmnunud vastuolude kohta Euroopa Liidu taastuvenergia direktiivi põhimõtete ja looduskaitsele eesmärkidega alade kattuvuse kohta Holdre tuulepargis.</p> <p>On mõistetav, et energiajulgeoleku tagamine kasutades rohelist energia tootmisviise on olulise tähtsusega arengusuund, kuid seda ei saa teha tervikliku looduskeskkonna laastamise arvelt.</p>	<p>Taastuvenergia direktiivi ülevõtmine Eesti õigusesse ei kuulu kohaliku omavalitsuse pädevusse. Sellest lähtuvalt konsulteeriti antud küsimuses Kliimaministeeriumiga. Ministeeriumi selgituste alusel on taastuvenergia direktiivi eesmärk kõiki taastuvenergia loamenetlusi võrreldes senisega kiirendada, mitte neile täiendavaid piiranguid seada. Direktiivi artikkel 16b, mis reguleerib loamenetlust väljaspool eelisarendusalasid, ei anna mingit suunist, milliseid alasid peab eelistama. Artikkel 16a suunab eelisarendusalade (ehk alad kus menetlus peab käima kiiremalt ja lihtsamalt) määramisel eelistama tehis- ja ehitatud alasid (nt katused, tööstuspiirkonnad, kaevandused, prügilad jms). Suund selliseid alasid eelistada kehtib siis, kui alade vahel on võimalik valida. Eestis võivad direktiivi kontekstis eelisarendusalaks sobivatel aladel taastuvenergia arendamist takistada muud piirangud (nt riigikaitse)</p>
	<p><u>Küsimus</u></p> <p>Kes vastutab vastuolude ilmnemisel tuulepargi rajamise järgselt juba tehtud keskkonnakahjude eest?</p> <p>Oluline on silmas pidada, et planeeringu läbiviimise eest võib olla hilisemalt vastutaja kohalik omavalitsus ja seega ka kohalik kogukond.</p> <p>Ettepanek:</p> <p>Loobuda Eriplaneering I arendusalast või leida teisi võimalikke asukoha alternatiive, kaitsmaks Holdre eriplaneeringu alal paiknevat unikaalset loodus- ja elukeskkonda.</p>	<p>Vastavalt planeerimisseaduse § 95 lõikele 6 on kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu korraldaja kohalik omavalitsus, mistõttu vastutab kohalik omavalitsus planeerimismenetluse seadusliku ja nõuetekohase läbiviimise eest. Muuhulgas kohustub kohalik omavalitsus üksus kaardistama keskkonnamõju strateegilise hindamise kaudu kõik potentsiaalsed riskid ning sätestama meetmed, et võimalikke negatiivseid mõjusid ennetada või vähendada. Kui planeerimismenetluse lõpuks on tuvastatud, et planeeringualale on võimalik rajada tuulepark, siis kehtestatakse planeering otsusega.</p> <p>Planeeringu elluviijaks pärast planeerimise kehtestamist on planeeringust huvitatud isik ehk arendaja ning seetõttu vastutab alates planeeringu sisulisest elluviimisest alates planeeringuga võimalike kahjude tekkimise eest arendaja. Arendaja vastutus tuulepargi ehitamisel ja käitamisel tuleneb erinevatest seadustest, kuid esile võib tuua keskkonnaseadustiku üldosa seaduse § 16, mille kohaselt on arendaja kohustatud rakendama vajalikke meetmeid keskkonnohju vältimiseks ja kohaseid ettevaatusmeetmeid keskkonnariski vähendamiseks. Kui arendaja vastavat kohustust rikub, vastutab arendaja keskkonnavastutuse seaduse alusel. Samuti on arendaja vastutus reguleeritud võlaõigusseadusega, mistõttu kui arendaja tegevusest tekib kahju kolmandatele isikutele (nt kahju tervisele või omandile), võib kõne alla tulla arendaja vastutus võlaõigusseaduse § 1043, § 1045 alusel, samuti võlaõigusseaduse § 1056 alusel.</p> <p>Kohaliku omavalitsuse üksuse vastutus planeeringu elluviimise faasis piirdub eeskätt järelevalve teostamisega, et planeering viidaks ellu vastavalt planeeringule ja väljastatud ehituslubadele/ projekterimistingimustele.</p> <p>Läbiviidud keskkonnamõju strateegilise hindamise käigus on jõutud järeldusele, et planeeringualal puuduvad tuulepargile asukohaalternatiivid. Esialgse kaardianalüüsiga</p>

		<p>tuvastati planeeringualal kaks võimalikku ala tuulepargi rajamiseks, kuid läbiviidud uuringute ja hindamiste alusel ilmnes, et põhjapoolisel alal esineks leevendamatu oluline ebasoodne mõju linnustikule sh Rubina linnuala kaitse-eesmärkidele. Seega on antud planeeringualal üks võimalik tuulepargi asukohavaliku ala, mille lõplik sobivus otsustatakse vallavolikogu poolt kui planeeringu menetlus jõuab vastava otsuse tegemise etappi. Otsuse tegemisel tuleb muude kaalutluste hulgas arvestada ka taastuvenergiale ülemineku eesmärke</p>
	<p><u>KSH analüüs, ettepanekud ja küsimused.</u> 1.1 Kavandatava tegevuse eesmärk Tuuleelektrijaamade (edaspidi tuulepargi) rajamise (kavandatava tegevuse) eesmärk on tuulest elektrienergia tootmine ja suunamine põhivõrku (väljavõtte KSH-st). Holdre tuulepargist toodetav energia suunatakse suunatakse otse põhivõrku. <u>Küsimus</u> Palun selgitage kohaliku kasu võimalusi lisaks KSH peatükis 4.5.4.5. põhivõrku suunatud elektrienergia müügist saadava tulu 1% osakaalu jaotamisele kohaliku kogukonnale. Millised lahendused on planeeritud toodetava energia suunamiseks kohaliku ehk Tõrva valla tarbijatele (elanikud, ettevõtted ja asutused)? Kui jah siis, täpsustage neid plaane ja järgnevaid arendusi, kuna KSH-s neid ei selgitata. Kui ei, siis miks ei ole arendaja eelistanud kohaliku kogukonda võrgutasuta energia saajatena, mis on absoluutselt põhjendatud, kuna kogu talumiskohustus jääb kohaliku kogukonna kanda?</p>	<p>Huvitatud isik Evecon on väljendanud, et ta on lisaks KSH aruandes kirjeldatud seadusest tulenevale 1% suurusele toetusele valmis pidama sisulist arutelu kohaliku kogukonna täiendava kasu kujundamiseks. Vastav diskussioon kohaliku toetuse raamistiku osas on Tõrva vallaga juba käimas ning ilma vallavalitsuse osalusega on toimunud ka kogukonna kaasamiskoosolek, kus tutvustati arendaja väärtuspakkumust. Kuigi kogu toodetav energia suunatakse Eleringi põhivõrku, on teatud juhtudel võimalik suureenergia tarbijatel liituda otse arendusega nn otseliini kaudu. Sellisel juhul on võimalik tarbida elektrienergiat võrgutasuta, vastavalt kehtivatele elektrituru regulatsioonidele. Seda võimalust saab kaaluda juhul, kui piirkonnas on sobiva profiiliga ettevõtteid ja tehnilised tingimused seda võimaldavad. Lõplik kompensatsioonimeetmete pakett töötatakse välja koostöös vallavalitsuse ja kohalike elanikega, eesmärgiga tagada aus ja tasakaalustatud lahendus, mis toetab kogukonna arengut ning võtab arvesse piirkonna panust riiklikku energiapöördesse</p>
	<p>4.1 Mõjud looduskeskkonnale Natura eelhindamisel juhendatakse Keskkonnameti soovitudele „Maismaa tuuleparkide mõjust elustikule ja Keskkonnameti soovitud nende planeerimise kohta kohaliku omavalitsuse üldplaneeringutes (seisuga 10.11.2021). Keskkonnameti soovitud ei saa olla kriteeriumideks puhveralade määramisel, kuna planeeringud on sisuliselt muutunud, kus tuulepargid on muutunud suuremateks ja võimsamateks võrreldes soovitud väljaandmise aastaga 2021, kus lähtuti maismaatuulikute võimsusest kuni 5 MW, tuuleturbiini masti kõrgusest kuni 160 meetrit. Holdre tuulepargi rajamisel planeeritakse 21 tuulikut, ühe tuuliku võimusega 7 MW ja tuuleturbiini masti kõrgusega kuni 200 meetrit.</p>	<p>Selgitame, et kuna kavandatakse suuremaid kui käesoleval ajal olemasolevad tuulikud, siis on mõjude hindamisel lähtutud konservatiivsetest eeldustest ka mõjualade võimaliku proportsionaalse suurenemise osas (nt eeldatakse suuremaid ehitusalade ulatust, vundamendi sügavusi jms), kui selline proportsionaalne suurenemine on loogilistel alustel võimalik. Natura loodusala osas nt kui Keskkonnameti juhend soovib taimestiku kaitseks loodud ala puhul 100 m puhvrit, siis välistati Natura loodusala juba esialgsel alade kaardistamisel konservatiivselt 600 m puhvriga ning koostatud planeeringulahenduse puhul jääb lähim Natura loodusala tuulepargi asukohavaliku alast 1200 m kaugusele</p>

	<p>Küsimus Kuidas on Holdre KSH hindamisel arvesse võetud kavandatava tuulikupargi tegelikke planeeritavaid võimsusi ja kõrguseid, sest 2021 aastal soovitusel Keskkonnameti poolt ei ole vastavuses 2025 aasta reaalsusega?</p>	
	<p>Metsakooslused, sh vääriselupaigad KSH: 2023. a suve Tõrva tuuleala rohevõrgustiku uuringu välitööde käigus tuvastati, et tuulealade metsad on üldiselt tugevalt läbi raiutud. Levinud on raiesmikud, võsa ja noored metsad. Mitmel pool on okaspuude noorendikud. Vanemaid puistuid ja haavikuid leidub suhteliselt vähe. Tegu on seega valdavalt majandusmetsa alaga, millel ökoloogiliselt kõrgema väärtusega metsakooslusi on võrdlemisi vähe. KSH: planeeringuala niidud ja heinamaad on heas seisundis, mis toimivad tugialadena piirnevate kaitsealadega. Vääriselupaikade kattuvus lõunapoolse ehk Holdre tuulepargi alaga on kokku 41,85 hektarit. Kohapealne olukord ei vasta KSH-s kirjeldatule. Planeeringuala metsad on valdavalt heas seisundis okaspuu ja segametsad vanuses 60- 70 aastat (https://register.metsad.ee/#/ andmetel ja kohapealsel ülevaatusel 20.03.2025). Küsimus a) Palun põhjendage, et miks on planeerija kirjeldanud KSH punktis 4.1.2.3 planeeringuala metsi kui väheväärtusliku metsaalana? b) Kas leevendusmeetmed on piisavad vääriselupaikade 41.85 ha alade säilitamiseks võttes arvesse elektripargi kogumõju? Ettepanek Palume otsustajal (Tõrva vallavolikogu) kollektiivselt käia kohapeal tutvumas metsaalade seisundiga Holdre tuulelal välitamaks eksitavast hinnangust tulenevaid tagajärgi.</p>	<p>a) Antud lõik tugineb rohevõrgustiku uuringul, mis on koostatud antud valdkonna tunnustatud ekspertide poolt. Lõik on koostatud arvestades nii välitööde kui kaardiandmete analüüsi alusel. Tegu on majandusmetsa alaga. Antud aspektis on võimalik veenduda nt https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/metsaregister ja https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/metsamuutused andmetike alusel. Nii metsa kõrgusandmed kui ka metsamuutuste andmekihi andmed annavad tunnistust metsaalade aktiivsest majandamisest viimasel kümnendil. Andmeid kinnitasid ka välitööd. Arvestades alale väljastatud metsateatiste andmeid, siis on oodata antud trendi jätkumist. Eelnev ei tähenda, et alal puuduksid ökoloogiliselt kõrge väärtusega koosluste osad. Sellised alad on kaardistatud metsa vääriselupaikade ja loodusdirektiivi elupaigatüüpidega ning selliste alade säilitamise nõue on seatud eriplaneeringus. Samuti on asukoha eelvaliku ala ulatust võrreldes esialgse potentsiaalselt sobiliku alaga oluliselt vähendatud järgides ka rohevõrgustiku ekspertide soovitusi, Tüdre ja Lasa loodusalade ja tuulepargi asukoha eelvaliku alade vahelised alad ei ole asukoha eelvaliku alasse hõlmatud ühe põhjusena just nende suurema looduslikkuse ja sellest tuleneva ökoloogilise väärtuse tõttu. Selgitame, et tuulepargi võimalik ehitusalade alla jääv pind (teed, platsid, tuulikute vundamendid) on kuni 42 ha, metsamaaga kattub sellest 37 ha. Arvestades asukoha eelvaliku ala suurust (970 ha, sellest 885 ha metsamaa), siis moodustab metsaala kadu alla 5 % asukohavaliku alast.</p> <p>b) Hinnanguline KSH aruandes hinnatud raadamise maht (teed, platsid, võimaliku alajaama alune ala) tuulepargi rajamisel on u 37 ha. Planeeringulahenduse koostamisel on püütud maksimaalselt ära kasutada olemasolevaid metsateid ning välistatud õhuliinide rajamine minimeerimaks metsa raadamist ja looduslike alade kahjustamist. KSH käigus on kaardistatud alal andmebaaside ja välitööde abil vääriselupaigad, loodusdirektiivi elupaigatüübid ja märgalad ning seatud tingimused selliste kõrgema väärtusega looduskoosluste säilitamiseks. On selge, et tuulepargi rajamisega kaasneb looduskeskkonna muutusi, kuid planeeringu käigus on eri ekspertide abil püütud leida looduskeskkonda võimalikult vähe mõjutav planeeringulahendus.</p> <p>Vääriselupaikade osas on planeeringus seatud järgnevad tingimused:</p> <ul style="list-style-type: none"> vähemalt heas seisundis (A ja B esinduslikkusega) loodusdirektiivi elupaigatüüpide esinemisalad (teadaolevad kaitsealuste liikide kasvukohad ja

		<p>metsa vääriselupaigad (kantud planeeringu joonisele) tuleb säilitada. Planeeringulahenduse koostamisel on tingimusega arvestatud;</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuulepargi ehitustegevusel tuleb jälgida, et ehitusmaterjalide ja ehitusjäätmete ning pinnase ladustamist ei teostataks kaitsealuste taimeliikide kasvukohtades, metsa vääriselupaikades ja loodusdirektiivi heas seisundis (A ja B esinduslikkusega) elupaigatüüpide esinemisaladel; • veerežiimi oluliselt muutvate ehitiste puhul rakendada metsa vääriselupaikade ja loodusdirektiivi vee- ja märgala elupaigatüüpide suhtes (esitatud planeeringu joonisel) 250 m kauguspuhvrit või näha projektis ette ehituslikud meetmed (nt sulundseinad, valliga kraavid jms) olulise kuivenduse mõju vältimiseks kuivenduse suhtes tundliku koosluse suunas. Väiksem kauguspuhver on aktsepteeritav ka olukordades, kus tundlik kooslus külgneb juba eelnevalt teega, kraaviga, trassikoridoriga, raielangiga vms avatud maastikuga ehk ehitusala rajamine ei suurenda tundliku koosluse alal tuulemurru ohtu ega veerežiimi muutust. <p>Tingimusi võib pidada piisavaks vääriselupaikade säilitamiseks tuulepargi alal.</p> <p>Volikogu osas selgitame, et 12. juunil 2025 toimus Vallavolikogule Tõrva eriplaneeringute seisust ülevaate andmine, mille käigus oli volikogu liikmetel võimalik külastada ka planeeringualasid.</p>
	<p>4.1.4 Mõju rohevõrgustikule, sh loomade elupaikade sidususele KSH: Tuulepargid põhjustavad siiski rohevõrgustiku killustumist (nt rändetõkkeid linnustiku ja nahkhiirte jaoks ning elupaigamuutused suurulukitele) ja mõju roheline võrgustiku säilimisele ja toimimisele on seega negatiivne. KSH-s puudub mõjuanalüüs maismaaulukite kohta. KSH-s viidatud uuringutele tuuleparkide mõjudest suurulukitele, millised on läbi viidud aastatel 2007-2021 ei ole vastavuses Holdre tuulepargi arendusala eluskooslusega ja võrreldavad planeeritavate tuulikute võimsuse, kõrguse ja tihedusega. Näiteks värskeima uuringus "Wind Turbine Interactions with Wildlife and Their Habitats,, (2021) on uuritud mõju lindude ja nahkhiirtele, kuid mõju suurkiskjatele ja teistele maismaaimetajatele sellest uuringust ei ole võimalik leida. Samuti teistes viidatud uuringutes on näiteks fookuses põhjapõdrad või oravad. Samuti ei saa võrrelda uuringuga seotud tuuleparki Roots, kuna sealsete tuulikute torni kõrguseks on 100 meetrit ning elukeskkond ei ole võrreldav Holdre arendusalaga. Ettepanek</p>	<p>Selgitame, et planeeringu KSH koostamiseks on koostatud andmebaaside analüüsil ja välitöödel tuginev rohevõrgustiku uuring ning võetud arvesse parimat olemasolevat teadmist tuuleparkide mõju osas loomastikule. Rohevõrgustiku funktsioonide säilimise osas on järgitud Tõrva üldplaneeringus seatud tingimusi. Vastavalt töögruppi kaasatud zooloogide ettepanekutele on nähtud ette ettevaatusprintsipi arvestades tuulepargi rajamise mõjudega võimaliku kaasneva rohevõrgustiku sidususe halvenemise kompenseerimiseks täiendavate alade hõlmamine rohevõrgustikku. Meetmeid võib pidada piisavaks rohevõrgustiku toimimise tagamiseks, seda eeskätt arvestades, et ükski senised uuringud tuuleparkides ei näita, et maismaaulukid hakkaks tuulepargi alasid täielikult vältima</p>

	<p>Läbi viia uuringud ja mõjuanalüüs maismaaulukite sh suurkiskjate kohta, sest peatükis sisalduva negatiivse mõju konstanteerimine ei saa olla piisav, puuduvad põhjendatud leevendusmeetmed. Roheala kompensatsiooniettepanek ei ole samuti piisav, kuna asendusala ei ole samaväärse elukeskkonnaga.</p>	
	<p>KSHvv: Tugiala(d) on enamasti loodus- või keskkonkakaitsealalt väärtustatud alad (kaitsealad, hoiualad, vääriselupaigad ehk VEPid, loodusdirektiivi elupaigad jne) ja/või kõrge elurikkusega ja/või RV seisukohalt olulisi ökosüsteemiteenuseid pakkuvad alad. KSHvv: Tuuleparkide ja nendega seotud rajatiste arendamiseks vajalik maa tuleb olemasolevate ökosüsteemide arvelt. Seega kaasneb tuuleparkide rajamisel ebasoodne mõju looduslikus seisundis ökosüsteemidele ning seeläbi ka bioloogilisele mitmekesisusele. Lõunapoolne potentsiaalselt sobilik ala kattub kogu ulatuses rohevõrgustiku tugialaga. Ettepanek Kuna KHS-st ilmneb, et kogu Holdre tuulepargi arendusala kattub 100% rohevõrgusiku tugialaga ja kompensatsioonialad ei ole samaväärsed, siis vältimaks olulist negatiivset keskkonnamõju teeme ettepaneku Holdre tuulepargi planeeringualal arendustegevus lõpetada ja otsida paremaid alternatiive.</p>	<p>Vt eelmine vastus</p>
	<p>4.1.6 Mõju kaitsealustele aladele Kogu Tõrva valla piiriäärne Läti territoorium kuulub Põhja-Vidzeme biosfäärikaitseala koosseisu. Põhja-Vidzeme biosfääri kaitseala on ainuke biosfääri kaitseala Lätis. Kaitseala pindala on 4576 km². Biosfäärikaitseala kaitsekorraga on eraldi määratud alad, kuhu võib rajada üle 30 m kõrguseid tuulikuid. Vaatamata sellele, et KSH koostajatel on informatsioon piiriülese keskkonnamõju kohta, ei selgu vastavast peatükist, et kas on tehtud järelepärimisi, uuringuid või saadud vajalikke kooskõlastusi. Ettepanek Võttes arvesse, et KSH-s viidatud Läti vabatiigis kehtiva biosfääri kaitsekorra kohaselt on lubatud rajada kindlatele aladele üle 30 m kõrguseid tuulikuid, siis on vajalik kindlasti täpsustada ja kooskõlastada KSH kuni 300 m kõrguste tuulikute püstitamine piiriüleselt asjaomaste ametkondade poolt.</p>	<p>Riigipiiriülese mõju hindamise menetlus toimub vastavalt riikidevahelistele kokkulepetele läbi kontaktpunktide. Asjakohased materjalid planeeringu ja KSH osas esitatakse Läti ametiasutustele Kliimaministeeriumi poolt peale Eesti sisese riigiasutuste koostöö etapi läbimist ehk samaaegselt planeeringu avaliku väljapaneku korraldamisega Eestis. Planeeringu koostamisel on lähtutud Läti Vabariigi poolt esitatud lähtetingimustest planeeringu lähteseisukohtade ja KSH programmi etapis</p>
	<p>Keskonnaagentuuri poolt 2024 aastal koostatud</p>	<p>Selgitame, et Läti Vabariigi looduskeskkonda on planeerimisel ja mõjude hindamisel</p>

	<p>„Tuuleenergeetika arendamiseks täiendavate alade kaardistamine“ lõpparuandes tuuakse välja järgmist: „Kuna uuringuala piirneb Eesti riigipiiriga, tuleb selle ala arendustegevuse järgnevatel planeeringuetappides hinnata kindlasti ka piiriülest mõju loodusväärtustele Läti Vabariigis ja et ala lähistel asub mitu linnu- ja loodusala ning ala vahel mitu metsise 255 püsielupaika, tuleb viia läbi nii Natura asjakohane hindamine kui ka kaardistada täpsemalt metsiste liikumine ja hinnata detailsemalt mõjusid sellele liigile, tuues vajadusel välja ja rakendades ka leevendusmeetmed. Samuti tuleb detailsemalt kaardistada nahkhiirte liikumine alal ja määratleda leevendusmeetmed nende hukkimisrisi vähendamiseks.“</p> <p>Ettepanek Kuna Holdre tuulepargi arendusala puhul on tegemist sarnase looduskeskkonnaga, kaitsealadega ja nende paiknemisega, siis on vajalik arvesse võtta piiriülest ning viia piiriüleled uuringud ja mõjude hindamine KSHsse sisse.</p>	<p>arvestatud. Asjakohastes mõjuvaldkondades on Läti territooriumilt lähtuvaid kitsendusi või Läti territooriumile avalduvaid mõjusid käsitletud. Lähtutud on Läti Vabariigi poolt esitatud lähtetingimustest planeeringu lähteseisukohtade ja KSH programmi etapis. Samuti on kasutatud Läti loodusandmete haldussüsteemi Ozols infot ning linnustiku osas konsulteeritud Lätis tegutseva ornitoloogiga. KSH aruandesse lisati piiriüleste mõjuaspekte koondav peatükk parema jälgitavuse huvides</p>
	<p>4.1.7 Mõju veestikule KSHvv: Potentsiaalselt sobilikule lõunapoolsele alale jäävad Mäsajärv (VEE2115300), Paganajärv (VEE2115310) ja alast umbes 50 m kaugusele jääb Pupsi järv (VEE2115400). Põhjapoolsele potentsiaalselt sobilikule alale seisuveekogusid ei jää. Potentsiaalselt sobilike alade vahelt voolab läbi Õhne jõgi (VEE1013700), millele sekundeerivad väiksemad ojad. Põhjapoolset potentsiaalselt sobilikku ala läbib Saksniidu oja (VEE1014000) 50 m ehituskeeluvööndiga. Lõunapoolse potentsiaalselt sobiliku alaga külgneb Pupsi järv (VEE2115400) ja sisse jäävad Mäsajärv (VEE2115300) ja Paganajärv (VEE2115310), mille ehituskeeluvöönd ulatub 25 m kaugusele järvest. Pinnaveekogudele olulise ebasoodsa mõju vältimiseks tuleks eelneva alusel seega järgida veekogude ehituskeeluvööndide ulatust, mis aitab tagada veekogude kaitset. Kuna Holdre tuulepargi arendusala sisse jääb hulgaliselt seisu- ja vooluveekogusid, siis ei ole põhjendatud üksnes ehituskeeluvööndide ulatuse järgimine, kuna tegemist on väikesel alal ulatuslike ehitustöödega, mille käigus on mõjutatud veerežiim ja muutub ökoloogiline keskkond.</p> <p>Ettepanek</p>	<p>Mõju veestikule nii põhja kui pinnaveele on asukohavaliku täpsusastmes hinnatud KSH ptk 4.1.8. Lähtuvalt veekeskonnale avaldada võivatest mõjudest on KSH aruandes antud mitmeid tingimusi, mida tuleb veekeskonna osas arvestada edasisel projekteerimisel ja ehitustegevusel. Meetmed on integreeritud planeeringu seletuskirja ning nende järgimisel on olulised veekeskonna riskid võimalik minimeerida. Tulenevalt antud teemavaldkonna kohta laekunud ettepanekutest koostatakse eriplaneeringu juurde hüdrogeoloogiliste tööde litsentsi omava ettevõtte poolt täiendav pinna- ja põhjavee mõjuanalüüs, mis lisatakse KSH aruandele ja milles esitatakse täiendavad meetmed võetakse arvesse planeeringu koostamisel.</p>

	<p>Viia läbi mõjuanalüüs tuulepargi rajamise ja hilisema töö käigus tekkivate võimalike mõjude kohta veestikule- looduslikele veekogudele ja nende ökosüsteemile.</p>	
	<p>4.1.9.2 Mõju kliimamuutustele Tuulepargi prognoositavaks toodanguks on 490 000 MW aastas. See tähendab, et juhul kui antud energiakogus asendab praegust fossiilkütustel põhinevat energiatoodangut, siis jääb õhku paiskamata u 350 tuh tonni CO2. Samas peatükis 4.5.4.5 Kohalik kasu kogukonnale selgub, et aastane toodangumaht arvutuslikult on 308 700 MW. Selles arvestuses on erinevus -37%.</p> <p>Küsimus Kas KSH koostamise käigus on soovitud näidata kogu müügitulu (kogus x hind) tegelikust väiksemana või on eesmärgiks olnud näidata tegelikust suuremat arvutuslikku kasu kliimamuutustele? Palun selgitage nende tootmismahude erinevuse tagamaid.</p>	<p>Selgitame, et kuna keskkonahäiringu tasu suurus sõltub väga paljudest muutuvatest suurustest (elektri hind, tuulepargi toodang) ning keskkonnatasude seadus pakub välja ka toodangu osas nn minimaalse stsenaariumi arvutuskäigu (nimivõimsusest, mitte tootlusest sõltuv), siis on see ka KSH aruandes esitatud. Teie tähelepanek võetakse arvesse ja keskkonahäiringu tasu osasse lisatakse arvutuskäik ka arendaja poolt prognoositava aastatoodangu korral</p>
	<p>4.1.9.4 Kliimakindlus KSHvv: Tuuleenergia ressursile ja selle kasutamisele on maismaa tuuleparkide puhul otsene mõju järgmistel teguritel: a) aasta keskmine tuulekiirus; b) ekstreemsed ilmastikutingimused (tormid, jäide ja äike); c) mikroklimaatilised tingimused (tuule turbulentsus). Kliimamuutustest tulenevate ekstreemsete ilmastikutingimuste sagenemine võib tõsta Eesti puhul jäite esinemise sagedust. Antud juhul on jäätükkide ohuala ulatus kuni 540 m. Tuulikud on kavandatud paigutada vähemalt 1 km kaugusele eluhoonetest. Kui jäätumisvastast süsteemi ei tehta, siis tuleb tuulepargile koostada jäätumise korral tegutsemise juhised ning tagada nende järgimine. Jäätumise ohu korral võib osutuda vajalikuks ohualasse jäävate teede ajutine sulgemine ja/või märgistamine vastavate ohust hoiatavate siltidega. Eestis on jäite tekkimise tõenäosus suur ja kahju on väga suur negatiivse stsenaariumi korral.</p> <p>Küsimus 1 Kas hoiatussiltide paigutamine ohualadele on piisav ohutusmeede inimestele ja arvestades kogu elusloodust? Peatükis on viidatud, et tuulikud paigutatakse elamutest vähemalt 1 km kaugusele, kuid Pelgu kinnistu asub teadaolevalt 700 m kaugusel lähimast</p>	<p>1. Arvestades, et jäätükiga pihta saamise tõenäosust tuulepargi juures on väga väike ja tuuleparki ei läbi teid, mis oleks talvisel ajal aktiivselt kasutatavad, siis võib pidada ohust hoiatavate siltidega varustamist piisavaks. Meede on kasutusel ka Eestis olemasolevates tunduvalt suurema kasutusintensiivsusega teede läheduse (nt Paldiski tuulepark). Lisame, et planeeringulahendust muudeti, ka Pelgu elamu suhtes tagatakse 1 km puhver. 2. Jäite oht esineb tuulikute ümbruses jäite tekke tingimustes. Arvestades elamualade kaugust ja tuuleparki läbivate elamute juurdepääsuks kasutatavate teede puudumist, siis ei ole ette näha et tuulepark ohustaks inimeste turvalisust, sh laste turvalisust</p>

	<p>tuulikust. Küsimus 2 Kuidas saab olla tagatud lähedalasuvate inimeste turvalisus, kuna lisaks Pelgu talu perele elavad ka teises taludes alaealised lapsed?</p>	
	<p>4.3.2 Mõju maavaravarudele KSHvv: Tuulepargi ehitamiseks vajalik liiv ja kruus on võimalik saada seega vahetus läheduses paiknevast karjäärist, mis vähendab ehitusmaterjalide transpordiga kaanevaid mõjusid. Variku liivakarjääri laiendamise taotlus on menetluses Keskkonnametis ja selle heakskiidu korral lisandub kasutusse maavaravaru ligikaudu 1 miljon kuupmeetrit, mida jätkub nii kohalikule kogukonnale kui ka tuulikupargi arendajale ehitustöödeks. Laiendamise korral lisandub pealmaa kaevandusala ligikaudse pindalaga kuni 18,85 ha. Kuna taotlus on hetkel menetluses, siis ei ole teada millises mahus on võimalik maavaravaru kasutus Variku karjäärist. Kui Variku karjäär ei saa soovitud laiendusele kooskõlastust, siis ei ole võimalik Holdre tuulepargi ala ehituseks kasutada olemasolevast karjäärist ehitusliiva, kuna praegused kasutusel olevad varud on ammendumas. Ettepanek: Kaevandusala laiendamise korral tuleb arvestada keskkonna koosmõju koos aktiivse kaevandustegevusega. Arvesse tuleb võtta nii mõju looduskeskkonnale kui ka inimeste elukeskkonnale. Variku liivakarjäär asub Pelgu kinnistust ligikaudu 400 m kaugusel.</p>	<p>Kaevandusloa taotlus on eraldiseisev menetlus ja kaevandustegevusega kaasnevad keskkonnamõjud kuuluvad käsitlemisele kaevandusloa taotluse menetluse juures.</p> <p>Selgitame ressursikasutuse osas, et planeeringus on seatud tingimus, et jäätmed, mis sobivad ja mis on lubatud tekkekohal taaskasutamiseks (eeskätt huumuskiht ja väljakaevatav pinnas) tuleb võimalikult suures ulatuses taaskasutada objektile kohapeal. Tingimus on seatud arvestades, et lähtudes pinnakatte omadustest ning piirkonnas paiknevatest liivakarjääridest on suure tõenäosusega võimalik ehitustegevuse käigus taaskasutada vundamendisüvenditest väljakaevatavat materjali. See võimaldab vähendada ressursitarvet karjääridest.</p> <p>Variku liivakarjäär on piirkonnas olemasolev aktiivne karjäär. Olemasolevate karjääride laiendamine toimub varu ammendumise korral juba kaevandamiseks avatud aladel. Seega juhul kui karjäär laieneb toimub samal ajal ka ammendumine karjääriosade korrastamine vastavalt kaevandusloa tingimustele (korrastamise suund on metsamaa) ehk samaaegselt laiendamisega toimub ammendumine alade looduslikkuse taastamine ning karjääri üheaegse pindala ulatuslikku muutust seoses laienemisega ei ole antud alal alust eeldada. Olulist koosmõju tuulepargi ja Variku karjääri puhul ei ole oodata.</p>
	<p>4.4 Jäätmete KSHvv: Tuulikute eluiga on 20–30 aastat. Tuulepargi eluaeg lõpul lasub tuulepargi omanikul kohustus tuulepargi rekonstrueerimiseks või lammutamiseks. Lammutuse korral tuleb see läbi viia lammutusprojekti kohaselt, sh kõik lammutuse käigus tekkivad jäätmed tuleb nõuetekohaselt käidelda. Tuuleparkide likvideerimise hind võib olla ligikaudselt 130 000 eur/MW kohta sõltuvalt tööde mahust (viide TÜ 2019), millest tulenevalt on ühe tuuliku likvideerimismaksumus ligikaudu 910 000 eurot, kokku 21 tuuliku likvideerimismaksumus ligikaudu 19 miljonit eurot. Likvideerimiskuludega seoses on kõrgendatud risk, et need võivad jääda kohaliku kogukonna kanda, mida KSH-s ei käsitleta.</p>	<p>Tuulepargi eluaeg lõppedes jääb arendajale kohustus tagada tuulikute nõuetekohane demonteerimine ja utiliseerimine koostöös tuulikute tootjaga. Praktikas toimub see sageli nii, et tuulikud müüakse tagasi tootjale või spetsialiseerunud ettevõtetele, kes suunavad need kas taaskasutusse või kasutavad sobivad komponendid uuesti elektritootmiseks teistes asukohtades.</p> <p>Levinud eksiarvamus on, et 25-30 aasta möödudes on tuulikud väärtusetud. Tegelikult säilitavad mitmed tuuliku komponendid – näiteks torn, rootorilabad, generaatorid ja juhtimisseadmed – olulise järelturu väärtuse. Just seetõttu nähakse tuulikute utiliseerimist üha enam mitte kui kulu, vaid kui osa ringmajanduse loogikast, kus väärtus säilib ja materjalid leiavad uue kasutuse</p>

	<p>Küsimus Kuidas arendaja tagab kohalikule omavalitsusele lisaks nõ. ausõnale, et tuulikupargi arendaja selle eluea lõpus ka oma kohustused täidab?</p>	
	<p>4.5 Mõju inimese tervisele, heaolule ja varale KSHvv: Potentsiaalselt sobilike alade esialgne valik on tehtud põhimõttel, et alad jääksid 1 km kaugusele eluhoonetest, kui eluhoone omanikuga ei ole lähemale kavandamise kokkulepet. Kokkuvõtvalt tuuleparkide mõjud tervisele: müra, madalsageduslik müra, vibratsioon, varjuvirvendus, infraheli, punaste ohutustulede põlemine öisel ajal ja sellest tulenev 8 valgusreostus, visuaalne reostus. Tagada tuleb, et tuuleparkide koosmõjus ei ületataks müratundlikel aladel müra öist sihtväärtust. Sihtväärtuse ületamine on lubatav üksnes müratundliku ala omaniku nõusolekul, kuid arvestama peab, et ka omaniku nõusolekul ei ole lubatav müratundlikul alal ületada tööstusmüra öist piirväärtust. KSHvv: Lisaks päevasel ajal toimuvale vaadete muutumisele tuleb arvestada, et lennuohutusnõuete tagamiseks peavad kõrgehitised olema varustatud lennuohutustuledega, et tagada nende nähtavus öisel ajal ja halva nähtavuse tingimustes. Tavaliselt on tegu punast värvi tuledega, mis põlevad pidevalt. Tuled võivad olla nähtavad hea nähtavusega tingimustes 30–40 km kaugusele. Pelgu kinnistul ületavad modelleeritud sihtväärtused tööstusmüra öist sihtväärtust (40 db). Pelgu kinnistul on summaarne varjuvirvendus aastas 33,34 tundi, mis ületab üle 4 korra lubatud normi. Uurimata on punaste lennuohutustulede mõju inimeste igapäevase häiringuna arvestades veel seda, et tegemist on peamiselt puhkeajal leviva häiringuga. Vaatamata sellele, et Pelgu kinnistu omanik on loovutanud oma pereliikmete heaolu arendajatele, peab arvestama asjaolu, et peres kasvavad alaealised lapsed, kes ei saa ennast kaitsta tuulepargist tulenevate häiringute eest. Kohalik omavalitsus ega ka Terviseamet pole juhtinud tähelepanu</p>	<p>a) Selgitame, et planeering ja selle KSH ei ole oma olemuselt teadusuuring. Planeeringu koostamisel ja selle mõjude hindamisel võetakse arvesse olemasolevaid hindamismetoodikaid ja teadusuuringuid. Eraldi terviseuuringuid läbi ei viida. Märkime, et Kliimaministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi tellimisel on Eesti teadlased (TÜ) on hetkel koostamas teaduskirjandusel põhinevat ülevaadet tuuleparkide ja teiste Eesti kontekstis asjakohaste energiatootmisviiside võimalike tervisemõjude ja häiringute, nende ennetamise ja leevendamise võimaluste kohta. Muu hulgas saab antud töö tulemusel anda hinnangu kehtivate normide asjakohasusele. Töö valmib 2025. a juulis. Kui töö tulemusel selgub, et vajalik on planeeringus mingite täiendavate tingimuste arvestamine, siis seda tehakse.</p> <p>b) KSH aruande lennuohutustulesid käsitlevat osa täiendatakse. Teaduskirjanduses ei esine andmeid lennuohutustulede mõju osas inimese tervisele. Esineb uuringuid kus on välja toodud, et lennuohutustuled võivad põhjustada ärritust¹⁵. Selgitame juurde, et üldjuhul Eestis kasutatavad tuulikute lennuohutustuled ei vilgu. Tuled tunduvad vaatlejale vilkuvana olukorras kus tuulesuuna tõttu jääb tuuliku laba vaatleja ja tule vahele ning laba pöörlemise tõttu näib tuli vilkuvana</p>

¹⁵ Pohl, J., Hübner, G., Mohs, A. 2012. Acceptance and stress effects of aircraft obstruction markings of wind turbines. Energy Policy. 50. 592–600. 10.1016/j.enpol.2012.07.062.

	<p>alaealiste laste heaolule, mõjule nende tervisele.</p> <p>Ettepanek</p> <p>a) Viia läbi kogu tuulepargi tööst tulenevatest häiringutest tervisemõjude analüüs alaealiste laste tervisele.</p> <p>b) Analüüsida punastest sähvivatest lennuohutustuledest tulenevat häiringut inimeste tervisele</p>	
	<p>Holdre KSH lisa Tõrva vallavalitsuse seisukohtades 30.08.2023 on peetud Holdre tuulepargi arendust maaturismi ettevõtlusele soodsaks:</p> <p>VV dokumendist: „Tuulepark ja kohalik turism ei välista teineteist. Tuulepark on osa keskkonnasäästlikust elust. Loodus- ja kultuuriväärtuste säilitamine tuulepargi rajamisel võimaldab turismi edasi teha. Kui osata turismi osana teadvustada, et vald toodab oma inimestele ja ettevõtjatele vajaliku energia ise ning on CO-neutraalne, siis võib see olla üks müügiargument hoopis.“</p> <p>Nõustume, et tuulepark ja maaturism ei välista teineteist, kuid sellisel juhul, kui sellega ei kaasne looduskeskkonnale negatiivset mõju. Tuuleparkide asukohaks ei saa olla rohealad, Natura alad ja looduskaitseliste kitsendustega piirkondade naabruses.</p> <p>Holdre tuulepargi KSH-s ei ole analüüsitud mõju turismiettevõtlusele, mis on Tõrva valla kehtiva arengukava kohaselt prioriteetne valdkond. Eelpoolnimetatud kasu valla poolt toodetud elektrist oma inimestele ja ettevõtjatele ei ole Holdre KSH-s räägitud (*vald ei toodagi ju elektrit, vaid arendaja) ja seda ei ole võimalik kasutada müügiargumendina. Kogu toodetav elektrienergia suunatakse võrku ja kohalikel ettevõtjatel ei ole võimalik seda kasutada.</p> <p>Loodusväärtused tuulepargi rajamisega ei saa kuidagi säilida, ja ajaloo- ning kultuuriväärtused näiteks Holdre lossi näol, saavad otseselt kahju tuulepargi rajamise ja hilisema tegevuse käigus. Turismiettevõtlus on otsese ja kaudse positiivse majandusmõjuga ettevõtlusvaldkond ja Tõrva valla jaoks olulise tähtsusega ning kahjulikku mõju sellele on vaja vältida.</p> <p>Küsimus</p> <p>a) Kuidas saavad kohalikud turismiettevõtjad kasutada Holdre tuulepargis toodetud elektrienergia müügiargumendina?</p> <p>b) Miks ei ole analüüsitud mõju Tõrva valla maaturismiettevõtlusele kui valla prioriteetne ettevõtlusvaldkond</p>	<p>a) Selgitame et nii Eestis (nt Lääne-Harju vald) kui maailmapraktikas on roheenergiat kasutatud piirkonna turundusargumendina ning tuuleparke integreeritud kohaliku turismi osaks (nt Whitelee tuulepark Sotimaal). Seega on võimalik tuulepargi olemasolu piirkonnas integreerida ka kohalikku kuvandisse ja turismiteenustesse.</p> <p>b) KSH aruandesse lisati ptk 4.7.6., milles anti ülevaade võimalikest mõjudest turismile.</p>

	<p>arvestades sh. mõju looduskeskkonnale?</p> <p>KSHvv: Otseliini võimalikkus piirkonnas (6 km raadiuses tuulepargist) ei ole elekter automaatselt ettevõtete jaoks odavam. Vajalik on tootmisest elektriliini väljaehitamine vastava elektritarbijani ning selline liini väljaehitamise kulu on üldjuhul asjast huvitatud ettevõtte kanda. Seega piirkonna ettevõtluse arendamise konkurentsivõime positiivse mõju ärakasutamiseks on vaja, et tuulepargile võimalikult lähedale oleks võimalik suure energiatarbega ettevõtteid rajada või need juba eksisteeriksid piirkonnas.</p> <p>Küsimus</p> <p>a) Kas Holdre tuulikupargis toodetava võrgutasuta energia kasutamiseks on realselt Tõrva valla ettevõtted soovi avaldanud?</p> <p>b) Kas on teada, et tuulepargi arenduse tagajärjel tekib piirkonda juurde energiamahukaid ettevõtteid?</p>	<p>a) Hetkel ei ole arendajaga otseliini rajamise võimaluse osas Tõrva valla ettevõtted ametlikult ühendust võtnud. Arendaja (Evecon) on avatud koostööks ja valmis arutama otseliini võimalusi kõikide huvilistega, kelle energiavajadus ja tehnilised tingimused seda võimaldavad</p> <p>b) Energiamahukate ettevõtete piirkonda lisandumine sõltub paljuski sellest, kas tuulepargi investeerimisotsus tehakse ning millal ja kuidas luuakse kindlus energia kättesaadavuse ja tarnekindluse osas. Selliseid otsuseid teevad ettevõtted eeldusel, et vastav tootmisvõimekus ja infrastruktuur on olemas või varsti valmimas. Seega saab võimalikku mõju piirkonna ettevõtluse arengule hinnata alles pärast investeerimisotsuse tegemist ja vajalike eeltingimuste täitmist.</p>
	<p>4.5.4.3 Mõju varale</p> <p>KSHvv: Mõju võib väljenduda kinnisvara väärtuse muutuse kaudu. Eestis ei ole teadaolevalt uuritud tuuleparkide mõju kinnisvara hindadele. Antud uuringut ei ole võimalik ka Eestis läbi viia, sest tuuleparkide lähialale jääva kinnisvara hulk on senini niivõrd väike, et kinnisvara hinna muutuse hindamiseks vajalik valim võrdlustehinguid puudub. Erinevate uuringute põhjal võib väita, et negatiivne mõju avaldub kinnisvara väärtusele rohkem, kui tuulepark on elamule lähemal ja elamu juurest nähtav. Holdre KSH raames tehakse järeldused kinnisvara hindade negatiivsele mõjule avaldatud artiklite ja uurimuste põhjal. Kokkuvõttes antakse ülevaade eraldi nii tuulikute kauguse negatiivsest mõjust kui ka tuulikute kõrgusest tuleneva negatiivse mõju kohta, kuid mõju kinnisvara hindadele ei ole piisavalt analüüsitud. Tuulikute kõrgused, mida artiklites on käsitletud jäävad maksimaalselt 150 m kõrguse piiresse ja ei ole vastavuses Holdre tuulepargi planeeritavate kõrgustega. Tõrva valla elanike ja teiste kinnisvara omanike jaoks on jätud oluline teema põhjaliku analüüsita. Šotimaal ühe võimalikest läbiviidud uuringu tulemusena on toodud välja, et tuulepark võib isegi kuni 25% vähendada kinnisvara hindasid. Näiteks Pelgu kinnistu puhul võib olla kinnisvara omanike vara väärtuse langus veelgi suurem.</p>	<p>Mõju kinnisvara väärtusele on käsitletud KSH aruande ptk 4.5.4.3. Tuulepargi rajamisel ei saa välistada mõjula elukondliku kinnisvara väärtusele negatiivset mõju. Mõju suurus sõltub väga mitmetest teguritest (välja toodud KSH aruande ptk 4.5.4.3.). Eestis puudub süsteem kinnisvara väärtuse muutuse võimaliku negatiivse mõju kompenseerimiseks. Teataval määral peab seda aitama kompenseerida keskkonnatasude seaduse alusel kehtiv häiringutasu regulatsioon. Võimalikest häiringutest (st ei esine piirnorme ületavat mõju, kuid esineb häiring) tulenevat kinnisvara väärtuse muutust ei ole teadaolevalt Eestis kompenseeritud ühegi arendusobjekti puhul. Mõjuvaldkond ei ole iseenesest ainult tuuleparkide puhul avalduda võiv. Ka nt maantee, karjääri vms objekt võib mõjutada kinnisvara väärtust lähialal. Antud teemavaldkonda, sh asjaõiguseadusest tulenevat talumiskohustust, on põhjalikult analüüsitud Rail Baltica kavandamisel Advokaadibüroo Sorainen AS ja Rakendusuuringute Keskus Centar OÜ poolt. Analüüs on leitav https://centar.ee/pdf/ee/2015_Analuus_Rail_Baltic_raudtee_rajamisega_kaasnevate_voimalike_negatiivsete_mojude_huvitamise_voimalustest_kinnisasjade_omanikele_ja_kasutajatele.pdf ning analüüsi ptk 4.1.4 on esitatud põhjalik ülevaade talumiskohustusest ning välja toodud millisel juhul rakendub hüvitise nõudeõigus. Sarnased põhimõtted rakenduvad ka Tõrva valla eriplaneeringuga kavandatava tuulepargi puhul. Eriplaneeringuga kavandatava tuulepargi puhul on tagatud, et sellega kaasnevad mõjud, et põhjusta piirkonna kinnistute sihtotstarbelise kasutamise piiramist, sh ülenormatiivsete mõjude esinemist</p>

	<p>Ettepanek Kuna mõju kinnisvara hindadele on väga olulise tähtsusega kohalike elanike ja siinsete kinnisvara omanike jaoks, siis on vajalik tellida vastava eriala ekspertidelt põhjalikum analüüs ja prognoos, kuna KSH-s toodud näited ei ole vastavuses Holdre tuulepargi planeeritava reaalsusega. Negatiivse mõju olemasolul töötada välja kompensatsioonimeetmed.</p>	
	<p>4.5.4.5 Kohalik kasu KSHvv: Maismaal paikneva tuuleelektrijaama tuuleenergiast elektrienergia tootmise tasu määra kehtestab selle kohaliku omavalitsuse üksuse, mille territooriumil tuuleelektrijaam asub, volikogu määrusega. Kui kohaliku omavalitsuse üksus ei ole kehtestanud maismaal paikneva tuuleelektrijaama tuuleenergiast elektrienergia tootmise tasu määra, rakendatakse tasu määramisel keskkonnatasude seaduse § 213 lg-s 1 sätestatud tasu madalamat võimalikku määra. Kohalikule omavalitsusele ette nähtud tasu on 1% kogu toodetud energia müügitulust. Arvutuskäigust tulenevalt on planeeritud aastaseks toomismahuks 308 700 MW, millest omakorda on arvatav tuulepargi tootlikkuseks 23,97% Peatükis 4.1.9.2 on kirjeldatud aastaseks toodangumahuks 490 000 MW, tootlikkusega sellisel juhul 38%.</p> <p>Küsimused a) Kumb nendest näitajatest vastab tegelikkusele? b) Kas tuuleenergia tootmine keskmise tootlikkusega 23,97% on põhjendatud planeerida Holdre rohealale arvestades projekti negatiivset koosmõju elu -ja looduskeskkonnale?</p>	<p>a) Selgitame, et kuna keskkonnahäiringu tasu suurus sõltub väga paljudest muutuvatest suurustest (elektri hind, tuulepargi toodang) ning keskkonnatasude seadus pakub välja ka toodangu osas nn minimaalse stsenaariumi arvutuskäigu (nimivõimsusest, mitte tootlusest sõltuv), siis on see ka KSH aruandes esitatud. Teie tähelepanek võetakse arvesse ja keskkonnahäiringu tasu osasse lisatakse arvutuskäik ka arendaja poolt prognoositava aastatoodangu korral.</p> <p>b) Planeeringust huvitatud isiku (Evecon) andmetel on tänaste moodsate maismaatuulikute keskmine tootlikkus ehk kasutustegur jääb vahemikku 30–40%, sh ka planeeritava Holdre tuulepargi puhul. Arvutuslik tootlikkus sõltub mitmest tegurist, sh kasutatavast tehnoloogiast, tuuleolude kvaliteedist ja konkreetsest paiknemislahendusest, kuid arendaja eesmärk on alati kavandada lahendus, mis tagab majandusliku ja tehnilise otstarbekuse.</p>
	<p>KSH-s on arvutuskäigus võetud keskmiseks eeldatavaks börsihinnaks 50 eur/MW. Kliimaministeerium prognoosib tulevikus börsihinna langust, mis vähendab kohalikku kasu. Kuna 1% müügitulust võtab arvesse üksnes energiatootmist, aga mitte erinevaid tootmisega kaasnevaid toetusmehhanisme, siis võib tulu kohalikule omavalitsusele hoopiski väheneda. Praegune 1% ehk 77 175 eurot (tabel 33) moodustab Tõrva valla aasta eelarvest 0,637%, mis ei ole märkimisväärne. Kui keskmiseks börsihinnaks kujuneb näiteks 40 eur/MW, siis oleks aastane tasu</p>	<p>a) Kehtiv keskkonnahäiringu tasu arvutuspõhimõte näeb ette tasu maksmist valemi alusel $0,7-1\% \times \text{elektri eelmise kvartali börsihind} \times \text{toodetud elektrienergia kogus}$. Juhul kui tuulepark elektrit ei tooda nähakse ette arvutuskäik $0,7-1\% \times \text{elektri börsihind} \times 70\% \text{ kogunimisvõimsus} \times 750$. Täiendavalt on arvutuspõhimõtteid kirjeldatud https://keskkonnaportaal.ee/et/teemad/taastuenergia/tuuleenergia/tuulikutasud</p> <p>b) Selgitame, et keskkonnahäiringu tasu on keskkonnatasude seadusega määratud regulatsioon, mille muutmine ei ole kohaliku omavalitsuse pädevuses. Antud regulatsiooni jõustumisele eelnesid mitmed analüüsid ning riiklikul tasemel peeti</p>

	<p>KOV-le 61 740 eurot.</p> <p>Küsimused</p> <p>a) Kas minimaalne kohalik kasu on tagatud ka tuulepargi täielikul seiskumisel, tootmise peatamisel (tabelis 33 arvutuskäik 70 % kogunimivõimsus tuulepargil x 750)? Palun esitada arvutuskäik ja selgitus.</p> <p>b) Kas kohaliku kasu määr 1% müügitulust on piisav kompensatsioon kohalikule omavalitsusele võrreldes selle summaarse negatiivse keskkonnamõjuga, mis kaasneb pargi arendusega?</p>	<p>asjakohaseks antud lahenduse rakendamine</p>
	<p>4.6.3 Võimalikud mõjud</p> <p>KSHvv: Selgetes ilmastikuoludes ja avatud vaatekoridoride korral võib tuulepark olla nähtav umbes kuni 40 km kaugusele (suurte tuuleparkide puhul on täheldatud nähtavust kuni 58 km kaugusele) Seoses vaatleja läheduses paiknevate takistustega (nt mets, hooned vms) ei pruugi tuulik olla nähtav ka juhul kui paikneb vaatluspunkti lähedal. Samas võivad suurematel kaugustel tekkida vaatekoridorid.</p> <p>Holdre tuuleala vaadete esitlemiseks on koostatud fotomontaažid, millistest lähim on tehtud 1,9 km kauguselt Holdre lossi eest. Tehtud fotomontaaž ei vasta tegelikule situatsioonile, mille tõttu jääb mulje, et tuulepark ei ole Holdre lossi õuelt nähtav. Samuti ei ole koostatud fotomontaaži Pelgu kinnistu taluõuelt, milline on vajalik otsustajale hindamiseks, et paremini mõista tuulikute visuaalsest mõjust inimeste kodude vahetus läheduses. Samuti ei anna esitatud fotod edasi öise aja vaateid, mis on mõjutatud punaste ohutustulede valgusest ja looduse raagus aja vaateid.</p> <p>Ettepanek</p> <p>Koostada täiendavad fotomontaažid Holdre lossi territooriumilt erinevatest asukohtadest, kus inimesed võivad viibida ja Pelgu kinnistu taluõuelt. Lisaks koostada fotomontaažid kõikidest punktides öisel ajal koos punaste lennuohutustulede valgusega ja looduse raagus aja vaated.</p>	<p>Holdre mõisakompleksi (ja Taagepera mõisakompleksi) osas koostati täiendavad visualiseeringud eri vaatekohtadest, mis esitatakse Muinsuskaitseametile võimaldamaks hinnata tuulepargi mõju kultuuriväärtustega objektidele piirkonnas. KSH koostamisel käsitletakse visuaalseid mõjusid kohtadest kus esineb avalikkuse juurdepääs ning mis on puhkemajanduslikult, kultuurilooliselt vms piirkonna jaoks potentsiaalselt olulised. Eramute hoovidest KSH raames visualiseeringuid ei koostata, sest tegu ei ole avaliku huviga vaatekohtadest.</p> <p>Ettepanekut öövaadete koostamiseks ei arvestata. Tegu oleks väga väheinformatiivsete piltidega. Kuna lennuohutustulede kasutamise vajadus tuleneb lennuohutuse nõuetest, siis ei ole võimalik ka planeeringus lahendusest kuidagi täiendavalt lennuohutustuledega arvestada</p>

	<p>Lennuohutustuled KSHvv: Lisaks päevasel ajal toimuvale vaadete muutumisele tuleb arvestada, et lennuohutusnõuete tagamiseks peavad kõrgehitised olema varustatud lennuohutustuledega, et tagada nende nähtavus öisel ajal ja halva nähtavuse tingimustes. Tavaliselt on tegu punast värvi tuledega, mis põlevad pidevalt. Tuled võivad olla nähtavad hea nähtavusega tingimustes 30–40 km kaugusele. Täna on lennuohutustulede häiringust olemas negatiivne tagasiside olemasolevate tuulikuparkide läheduses elavate inimeste poolt ka mujal Eestis. Lennuohutustuled on tugeva häiringumõjuga ning ei ole käsitletud peatükis 4.5 Mõju inimese tervisele.</p> <p>Ettepanek Käsitleda lennuohutustulede häiringut peatükis 4.5 ja teha vastavasisuline analüüs.</p>	<p>KSH aruande lennuohutustulesid käsitlevat osa täiendatakse. Teaduskirjanduses ei esine andmeid lennuohutustulede mõju osas inimese tervisele. Esineb uuringuid kus on välja toodud, et lennuohutustuled võivad põhjustada ärritust¹⁶</p>
	<p>4.7 Koosmõjude ja kumulatiivse mõju esinemine KSHvv: Planeeringualale jäävad mõned liivakarjääride uuringualad ja keskkonnanõuete taotluse alad, kuid arvestades, et tegu on võrdlemisi väikesemahuliste liivakarjääridega, siis ei ole nende rajamisega kaasnevana oodata olulist koosmõju tuulepargi rajamise ja käitamise mõjudega. Kuna Variku liivakarjääri keskkonnanõuete taotluse ala piirneb Holdre tuulepargi alaga ja asub Pelgu talust ligikaudu 400 m kaugusel, siis ei ole põhjendatud kumulatiivse mõju hindamata jätmine. Samuti on mõjutatud teised mõjualasse jäävad kinnistud. Karjääri laiendamise tulemusena suureneb karjääriala kuni 18,85 ha ja tegemist on lahtise kaevandusega, siis tuulepargi ehitusel kasvab oluliselt piirkonnas müratase, tolmutase ja vibratsioonitase. Holdre KSH-s on kirjeldatud, et täiteliiv soovitakse saada Variku karjäärist.</p> <p>Ettepanek Palume täiendada peatükki 4.7 Koosmõjude ja kumulatiivse mõju esinemine seoses Variku liivakarjääri intensiivse kasutuselevõttuga.</p>	<p>Variku liivakarjäär on piirkonnas olemasolev aktiivne karjäär. Olemasolevate karjääride laiendamine toimub varu ammendumise korral juba kaevandamiseks avatud aladel. Seega juhul kui karjäär laieneb toimub samal ajal ka ammendumine karjääriosade korrastamine vastavalt kaevandusloa tingimustele (korrastamise suund on metsamaa) ehk samaaegselt laiendamisega toimub ammendumine alade looduslikkuse taastamine ning karjääri üheaegse pindala ulatuslikku muutust seoses laienemisega ei ole antud alal alust eeldada. Olulist koosmõju tuulepargi ja Variku karjääri puhul ei ole oodata. KSH koosmõju peatükki täiendatakse vastava infoga.</p>
	<p>KOKKUVÕTVALT KÜSIMUSED KSH -le 1. Kes vastutab vastuolude ilmnemisel tuulepargi rajamise järgselt juba tehtud keskkonnakahjude eest? Oluline on silmas pidada, et</p>	<p>Selgitame, et KSH aruanne on kavandatud tegevusega kaasnevaid olulisi keskkonnamõjusid hindav dokument. Vastused KSH hindamisulatusse kuuluvate küsimuste osas annab KSH ekspertgrupp. Küsimused mis puudutavad</p>

¹⁶ Pohl, J., Hübner, G., Mohs, A. 2012. Acceptance and stress effects of aircraft obstruction markings of wind turbines. Energy Policy. 50. 592–600. 10.1016/j.enpol.2012.07.062.

	<p>planeeringu läbiviimise eest võib olla hilisemalt vastutaja kohalik omavalitsus ja seega ka kohalik kogukond.</p>	<p>arendustegevust ja omavalituse tegevusi vastab vastavalt arendaja ja vallavalitsus. Vastavalt planeerimisseaduse § 95 lõikele 6 on kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu korraldaja kohalik omavalitsus, mistõttu vastutab kohalik omavalitsus planeerimismenetluse seadusliku ja nõuetekohase läbiviimise eest. Muuhulgas kohustub kohalik omavalitsuse üksus kaardistama keskkonnamõju strateegilise hindamise kaudu kõik potentsiaalsed riskid ning sätestama meetmed, et võimalikke negatiivseid mõjusid ennetada või vähendada. Kui planeerimismenetluse lõpuks on tuvastatud, et planeeringualale on võimalik rajada tuulepark, siis kehtestatakse planeering otsusega.</p> <p>Planeeringu elluviimiseks pärast planeerimise kehtestamist on planeeringust huvitatud isik ehk arendaja ning seetõttu vastutab alates planeeringu sisulisest elluviimisest alates planeeringuga võimalike kahjude tekkimise eest arendaja. Arendaja vastutus tuulepargi ehitamisel ja käitamisel tuleneb erinevatest seadustest, kuid esile võib tuua keskkonnaseadustiku üldosa seaduse § 16, mille kohaselt on arendaja kohustatud rakendama vajalikke meetmeid keskkonnoahu vältimiseks ja kohaseid ettevaatusmeetmeid keskkonnariski vähendamiseks. Kui arendaja vastavat kohustust rikub, vastutab arendaja keskkonnastatuse seaduse alusel. Samuti on arendaja vastutus reguleeritud võlaõiguseseadusega, mistõttu kui arendaja tegevusest tekib kahju kolmandatele isikutele (nt kahju tervisele või omandile), võib kõne alla tulla arendaja vastutus võlaõiguseseaduse § 1043, § 1045 alusel, samuti võlaõiguseseaduse § 1056 alusel.</p> <p>Kohaliku omavalitsuse üksuse vastutus planeeringu elluviimise faasis piirdub eeskätt järelevalve teostamisega, et planeering viidaks ellu vastavalt planeeringule ja väljastatud ehituslubadele/projekteerimistingimustele</p>
	<p>2. Palun selgitage kohalikku kasu võimalusi lisaks KSH peatükis 4.5.4.5. põhivõrku suunatud elektrienergia müügist saadava tulu 1% osakaalu jaotamisele kohalikule kogukonnale.</p>	<p>Täiendavad kohaliku kasu võimalused sõltuvad arendaja ja kohaliku kogukonna vahelistest kokkulepetest, mis ei ole KSH määrata.</p>
	<p>3. Millised lahendused on planeeritud toodetava energia suunamiseks kohalikule ehk Tõrva valla tarbijatele (elanikud, ettevõtted ja asutused)? Kui jah siis, täpsustage neid plaane ja järgnevaid arendusi, kuna KSH-s neid ei selgitata. Kui ei, siis miks ei ole arendaja eelistanud kohalikku kogukonda võrgutasuta energia saajatena, mis on absoluutselt põhjendatud, kuna kogu talumiskohustus jääb kohaliku kogukonna kanda?</p>	<p>Huvitatud isiku poolne kohaliku kasu väärtuspakkumine on hetkel koostamisel ning selle kujundamisel arvestatakse piirkonna eripärade, vajaduste ja kogukonna ootustega. Eesmärk on jõuda lahenduseni, mis oleks läbipaistev, õiglane ja piirkondlikult mõtestatud.</p> <p>Kehtiva regulatsiooni kohaselt ei ole arendajal võimalik pakkuda kohalikele elanikele või ettevõtetele elektrit ilma võrgutasuta, kuna kogu toodetav energia suunatakse Eleringi põhivõrku ning elektriturul kehtivad ühtsed võrgu- ja tariifireeglid. Ilma otseliini rajamata ei ole tehniliselt ega juriidiliselt võimalik elektrienergiat otse lõpptarbijale edastada.</p>

		Küll aga on arendaja valmis kaaluma ühe võimaliku lahendusena kindlaksmääratud piirkonda jäävate elanike elektritarbimise kulude osalist kompenseerimist. Huvitatud isik võtab selle ettepaneku kohaliku meetme võimaliku täiendava väljundina kaalumisele edasistes aruteludes nii valla kui ka kogukonna esindajatega.
	4. Kuidas on Holdre KSH hindamisel arvesse võetud kavandatava tuulikupargi tegelikke planeeritavaid võimsusi ja kõrguseid, sest 2021 aastal soovitud Keskonnameti poolt ei ole vastavuses 2025 aasta reaalsusega?	Kuna kavandatakse suuremaid kui käesoleval ajal olemasolevad tuulikud, siis on mõjude hindamisel lähtutud konservatiivsetest eeldustest ka mõjualade võimaliku proportsionaalse suurenemise osas (nt eeldatakse suuremaid ehitusalade ulatust, vundamendi sügavusi jms), kui selline proportsionaalne suurenemine on loogilistel alustel võimalik
	5. Palun põhjendage, et miks on planeerija kirjeldanud KSH punktis 4.1.2.3 planeeringuala metsi kui väheväärtusliku metsaalana? b) Kas leevendusmeetmed on piisavad vääriselupaikade 41.85 ha alade säilitamiseks võttes arvesse elektripargi kogumõju?	Antud lõik tugineb rohevõrgustiku uuringul, mis on koostatud antud valdkonna tunnustatud ekspertide poolt. Lõik on koostatud arvestades nii välitööde kui kaardiandmete analüüsi alusel. Potentsiaalselt sobilikud alad, kus analüüs läbi viidi, on suurel määral tugevalt majandatud metsaalad. Antud aspektis on võimalik veenduda nt https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/metsaregister ja https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/metsamuutused andmetike alusel. Nii metsa kõrgusandmed kui ka metsamuutuste andmekihi andmed annavad tunnistust metsaalade aktiivsest majandamisest viimasel kümnendil. Andmeid kinnitasid ka välitööd. Arvestades alale väljastatud metsateatiste andmeid, siis on oodata antud trendi jätkumist. Eelnev ei tähenda, et alal puuduksid ökoloogiliselt kõrge väärtusega koosluste osad. Sellised alad on kaardistatud metsa vääriselupaikade ja loodusdirektiivi elupaigatüüpidega ning selliste alade säilitamise nõue on seatud eriplaneeringus. Samuti on asukoha eelvaliku ala ulatust võrreldes esialgse potentsiaalselt sobiliku alaga oluliselt vähendatud järgides ka rohevõrgustiku ekspertide soovitusi, Tündre ja Lasa loodusalade ja tuulepargi asukoha eelvaliku alade vahelised alad ei ole asukoha eelvaliku alasse hõlmatud ühe põhjusena just nende suurema looduslikkuse ja sellest tuleneva ökoloogilise väärtuse tõttu. Selgitame, et tuulepargi võimalik ehitusalade alla jääv pind (teed, platsid, tuulikute vundamendid) on kuni 42 ha, metsamaaga kattub sellest 37 ha. Arvestades asukoha eelvaliku ala suurust (970 ha, sellest 885 ha metsamaa), siis moodustab metsaala kadu alla 5 % asukohavaliku alast.
	6. Kas KSH koostamise käigus on soovitud näidata kogu müügitulu (kogus x hind) tegelikust väiksemana või on eesmärgiks olnud näidata tegelikust suuremat arvutuslikku kasu kliimamuutustele? Palun selgitage nende tootmismahdade erinevuse tagamaid erinevate peatükkide vahel.	Selgitame, et kuna keskkonnahäiringu tasu suurus sõltub väga paljudest muutuvatest suurustest (elektri hind, tuulepargi toodang) ning keskkonnatasude seadus pakub välja ka toodangu osas nn minimaalse stsenaariumi arvutuskäigu (nimivõimsusest, mitte tootlusest sõltuv), siis on see ka KSH aruandes esitatud. Teie tähelepanek võetakse arvesse ja keskkonnahäiringu tasu osasse lisatakse arvutuskäik ka arendaja poolt prognoositava aastatoodangu korral
	7. Kas hoiatussiltide paigutamine ohualadele on piisav ohutusmeede inimestele ja arvestades kogu elusloodust? Peatükis	Arvestades, et jäätükiga pihta saamise tõenäosust tuulepargi juures on väga väike ja tuuleparki ei läbi teid, mis oleks talvisel ajal aktiivselt kasutatavad, siis võib pidada

	<p>on viidatud, et tuulikud paigutatakse elamutest vähemalt 1 km kaugusele, kuid Pelgu kinnistu asub teadaolevalt 700 m kaugusel lähimast tuulikust.</p>	<p>ohust hoiatavate siltidega varustamist piisavaks. Meede on kasutusel ka Eestis olemasolevates tunduvalt suurema kasutusintensiivsusega teede läheduse (nt Paldiski tuulepark). Lisame, et planeeringulahendust muudeti, ka Pelgu elamu suhtes tagatakse 1 km puhver</p>
	<p>8. Kuidas saab olla tagatud lähedalasuvate inimeste turvalisus, kuna lisaks Pelgu talu perele elavad ka teistes taludes alaealised lapsed?</p>	<p>Jäite oht esineb tuulikute ümbruses jäite tekke tingimustes. Arvestades elamualade kaugust ja tuuleparki läbivate elamute juurdepääsuks kasutatavate teede puudumist, siis ei ole ette näha et tuulepark ohustaks inimeste turvalisust, sh laste turvalisust</p>
	<p>9. Kuidas arendaja tagab kohalikule omavalitsusele lisaks nõ. ausõnale, et tuulikupargi arendaja selle eluea lõpus ka oma kohustused täidab?</p>	<p>Tuulepargi eluea lõppedes jääb arendajale kohustus tagada tuulikute nõuetekohane demonteerimine ja jäätmete käitlemine koostöös tuulikute tootjaga. Praktikas toimub see sageli nii, et tuulikud müüakse tagasi tootjale või spetsialiseeritud ettevõtetele, kes suunavad need kas taaskasutusse või kasutavad sobivaid komponente uuesti elektritootmiseks teistes asukohtades.</p> <p>Levinud eksiarvamus on, et 25-30 aasta möödudes on tuulikud väärtusetud. Tegelikult säilitavad mitmed tuuliku osad - nagu torn, generaator, juhtimisseadmed ja metallkonstruktsioonid – arvestatava järelturu väärtuse. Seetõttu käsitletakse tuulikute käitlemist üha enam osana ringmajandusest, mitte kui puhtalt kuluartiklit. Arendaja näeb tuuleparki kui pikaajalist investeringut ning arvestab kogu elutsükli, sealhulgas eluaja lõpus tehtavaid toiminguid, juba projekti kavandamise faasis. Kogukonnale ei tohi jääda riski, et tuulikute likvideerimine jääb nende kanda, ning arendaja tegutseb vastutustundlikult, et see nii ka ei juhtuks.</p>
	<p>10. Palun selgitada vahemikus 44-294 loodavate pikaageste stabiilsete töökohtade ametikohad ja milline on nende töökohtade mõju Tõrva valla tööhõivele?</p>	<p>KSH aruandes on teadusülevaatele tuginedes antud ülevaade, et tuulepargi valmistamis- ja paigaldamisega seotud tekkivate töökohtade osas tõenäoliselt tekivad töökohtade arvaks pidada 2,5–5,5 täistöökohta tuulepargi megavati kohta. Tuulepargi töötamiseaegsete lisanduvate töökohtade arvaks võib pidada 0,3–2 töökohta megavati kohta.</p> <p>Tuuleparkide rajamisel on tööhõive mõju kõige suurem ehitusfaasis, kuid oluline on ka pikaajaline mõju alaliste töökohtade näol.</p> <p>Ehitusetapp kestab üldjuhul 1–2 aastat ning toob piirkonda märkimisväärse hulga töövõimalusi ajutiste töökohtade näol. Tööjõuvajadus tekib teede ja aluste rajamisel, kaabelliinide ja liitumistaristu ehitusel, tõstetöödel, logistikas, turvasüsteemide paigaldusel ning mitmesugustes teenindusvaldkondades (nt majutus, toitlustus, transport). Suur osa nendest töödest saab olla kohaliku päritolu ettevõtjate ja töötajate kanda, pakkudes Tõrva vallale vahetut majanduslikku kasu.</p> <p>Püsivad töökohad tekivad eeskätt tuulepargi hooldusmeeskonna baasil. Moodsate tuulikute tootjad eelistavad üha enam värvata ja koolitada hooldustehnikuid tuulepargi lähedusest, et tagada operatiivne reageerimisvõime rikete või</p>

		<p>hooldusvajaduste korral. Sellised ametikohad hõlmavad: hooldustehnikuid ja insenere, andmeseire ja kaugjälgitamise spetsialiste, varuosade ja logistikaga tegelevaid tugispetsialiste, turva- ja valvesüsteemide teenusepakkujaid. Tegemist on stabiilsete ja tehnoloogiamahukate ametikohtadega, mis toovad piirkonda nii tööhõivet kui ka lisandväärtust. Eeldatavalt võiks Tõrva valla või selle lähiümbruse piires paikneda osa nendest töökohtadest, sõltuvalt konkreetsest hooldusmudelitest ja partnerlussuhetest.</p> <p>Lisaks kaasneb tuuleparkidega ka kaudset tööhõivemõju, mis võib tekkida kohalike teenuste, toitlustuse, majutuse, transpordi ja muude seotud tegevuste kasvust. Kokkuvõttes võib arvestada, et tuulepargi arendus mõjutab positiivselt Tõrva valla tööhõivet nii vahetult kui kaudselt, pakkudes kohalikele inimestele uusi töövõimalusi erinevates sektorites.</p>
	11. Kuidas saavad kohalikud turismiettevõtjad kasutada Holdre tuulepargis toodetud elektrienergiat müügiargumendina?	Selgitame et nii Eestis (nt Lääne-Harju vald) kui maailmapraktikas on roheenergiat kasutatud piirkonna turundusargumendina ning tuuleparke integreeritud kohaliku turismi osaks (nt Whitelee tuulepark Sotimaal). Seega on võimalik tuulepargi olemasolu piirkonnas integreerida ka kohalikkude kuvandisse ja turismiteenustesse.
	12. Miks ei ole analüüsitud mõju Tõrva valla maaturismiettevõtlusele kui valla prioriteetne ettevõtlusvaldkond arvestades sh. mõju looduskeskkonnale?	KSH aruandesse lisati ptk 4.7.6., milles anti ülevaade võimalikest mõjudest turismile.
	13. Kas Holdre tuulikupargis toodetava võrgutasuta energia kasutamiseks on reaalsetl Tõrva valla ettevõtteid soovi avaldanud?	Hetkel ei ole arendajaga otseliini rajamise võimaluse osas Tõrva valla ettevõtteid ametlikult ühendust võtnud. Arendaja on avatud koostööks ja valmis arutama otseliini võimalusi kõikide huvilistega, kelle energiavajadus ja tehnilised tingimused seda võimaldavad.
	14. Kas on teada, et tuulepargi arenduse tagajärjel tekib piirkonda juurde energiamahukaid ettevõtteid?	Energiamahukate ettevõtete piirkonda lisandumine sõltub paljuski sellest, kas tuulepargi investeerimisotsus tehakse ning millal ja kuidas luuakse kindlus energia kättesaadavuse ja tarnekindluse osas. Selliseid otsuseid teevad ettevõtteid eeldusel, et vastav tootmisvõimekus ja infrastruktuur on olemas või varsti valmimas. Seega saab võimalikku mõju piirkonna ettevõtluse arengule hinnata alles pärast investeerimisotsuse tegemist ja vajalike eeltingimuste täitmist.
	15. (Kohalik kasu) Kumb nendest näitajatest vastab tegelikkusele?	Selgitame, et kuna keskkonnanäitajate tasu suurus sõltub väga paljudest muutuvatest suurustest (elektri hind, tuulepargi toodang) ning keskkonnatasude seadus pakub välja ka toodangu osas nn minimaalse stsenaariumi arvutuskäigu (nimivõimsusest, mitte tootlusest sõltuv), siis on see ka KSH aruandes esitatud. Teie tähelepanek võetakse arvesse ja keskkonnanäitajate tasu osasse lisatakse arvutuskäik ka arendaja poolt prognoositava aastatoodangu korral.
	16. Kas tuuleenergia tootmine keskmise tootlikkusega 23,97% on mõistlik planeerida Holdre rohealale arvestades projekti	Tänaste moodsate maismaatuulikute keskmine tootlikkus ehk kasutustegur jääb vahemikku 30–40%, sh ka planeeritava Holdre tuulepargi puhul. Arvutuslik tootlikkus

	<p>negatiivset koosmõju elu -ja looduskeskkonnale?</p>	<p>sõltub mitmest tegurist, sh kasutatavast tehnoloogiast, tuuleolude kvaliteedist ja konkreetsest paiknemislahendusest, kuid arendaja eesmärk on alati kavandada lahendus, mis tagab majandusliku ja tehnilise otstarbekuse.</p> <p>Tuulepargi rajamine rohealadele saab toimuda ainult siis, kui see on kooskõlas kehtivate keskkonnanõuete ja Keskkonnaameti seisukohtadega. Planeeringu ja keskkonnamõju hindamise käigus hinnatakse põhjalikult looduskeskkonna kaitse vajadust. Rohealade killustumine peab olema minimaalne, ning ökosüsteemide toimimise säilitamine on oluline eeltingimus tuulepargi realiseerimiseks. Vajadusel rakendatakse leevendus- ja kompensatsioonimeetmeid, et tagada negatiivsete mõjude vältimine või leevendamine.</p>
	<p>17. Kas minimaalne kohalik kasu on tagatud ka tuulepargi täielikul seiskumisel, tootmise peatamisel (tabelis 33 arvutuskäik 70 % kogunimisvõimsus tuulepargil x 750)? Palun esitada arvutuskäik ja selgitus.</p>	<p>Kehtiv keskkonnanahäiringu tasu arvutuspõhimõte näeb ette tasu maksmist valemil alusel $0,7-1\% \times \text{elektri eelmise kvartali börsihind} \times \text{toodetud elektrienergia kogus}$. Juhul kui tuulepark elektrit ei tooda nähakse ette arvutuskäik $0,7-1\% \times \text{elektri börsihind} \times 70\% \text{ kogunimisvõimsus} \times 750$. Täiendavalt on arvutuspõhimõtteid kirjeldatud https://keskkonnaportaal.ee/et/teemad/taastuvenergia/tuuleenergia/tuulikutasud</p>
	<p>18. Kas kohaliku kasu määr 1% müügitulust KSH-s toodud näite põhjal 0,637% valla aasta eelarvest on piisav kompensatsioon kohaliku omavalitsusele võrreldes selle summaarse negatiivse keskkonnamõjuga, mis kaasneb tuulepargi arendusega?</p>	<p>Selgitame, et keskkonnanahäiringu tasu määr on määratud keskkonnatasude seadusega. Omavalitsuse pädevusse ei kuulu riiklike õigusaktide muutmine</p>
	<p>KOKKUVÕTVALT ETTEPANEKUD KSH-le 1. Palume otsustajal (Tõrva vallavolikogu) kollektiivselt käia kohapeal tutvumas metsaalade seisundiga Holdre tuulealal välistamiseks eksitavast hinnangust tulenevaid tagajärgi.</p>	<p>Volikogu osas selgitame, et 12. juunil 2025 toimus Vallavolikogule Tõrva eriplaneeringute seisust ülevaate andmine, mille käigus oli volikogu liikmetel võimalik külastada ka planeeringualasid</p>
	<p>2. Läbi viia uuringud ja mõjuanalüüs maismaaulukite sh suurkiskjate kohta, sest peatükis sisalduva negatiivse mõju konstateerimine ei saa olla piisav, puuduvad põhjendatud leevendusmeetmed. Roheala kompensatsiooniettepanek ei ole samuti piisav, kuna asendusala ei ole samaväärse elukeskkonnaga.</p>	<p>Selgitame, et planeeringu KSH koostamiseks on koostatud andmebaaside analüüsil ja välitöödel tuginev rohevõrgustiku uuring ning võetud arvesse parimat olemasolevat teadmist tuuleparkide mõju osas loomastikule. Rohevõrgustiku funktsioonide säilimise osas on järgitud Tõrva üldplaneeringus seatud tingimusi. Vastavalt töögruppi kaasatud zooloogide ettepanekutele on nähtud ette ettevaatusprintsipi arvestades tuulepargi rajamise mõjudega võimaliku kaasneva rohevõrgustiku sidususe halvenemise kompenseerimiseks täiendavate alade hõlmamine rohevõrgustikku. Meetmeid võib pidada piisavaks rohevõrgustiku toimimise tagamiseks, seda eeskätt arvestades, et ükski senised uuringud tuuleparkides ei näita, et maismaaulukid hakkaks tuulepargi alasid täielikult vältima.</p>
	<p>3. Kuna KHS-st ilmneb, et kogu Holdre tuulepargi arendusala kattub 100% rohevõrgustiku tugialaga ja kompensatsioonialad ei ole samaväärsed, siis vältimaks olulist negatiivset keskkonnamõju</p>	<p>Läbiviidud keskkonnamõju strateegilise hindamise käigus on jõutud järeldusele, et planeeringualal puuduvad tuulepargile asukohaalternatiivid. Esialgse kaardianalüüsiga tuvastati planeeringualal kaks võimalikku ala tuulepargi rajamiseks, kuid läbiviidud</p>

	<p>teeme ettepaneku Holdre tuulepargi planeeringualal arendustegevus lõpetada ja otsida paremaid alternatiive.</p>	<p>uuringute ja hindamiste alusel ilmnes, et põhjapoolsel alal esineks leevendamatu oluline ebasoodne mõju linnustikule sh Rubina linnuala kaitse-eesmärkidele. Seega on antud planeeringualal üks võimalik tuulepargi asukohavaliku ala, mille lõplik sobivus otsustatakse vallavolikogu poolt kui planeeringu menetlus jõuab vastava otsuse tegemise etappi. Otsuse tegemisel tuleb muude kaalutluste hulgas arvestada ka taastuvenergiale ülemineku eesmärke</p>
	<p>4. Võttes arvesse, et KSH-s viidatud Läti vabatiigis kehtiva biosfääri kaitsekorra kohaselt on lubatud rajada kindlatele aladele üle 30 m kõrguseid tuulikuid, siis on vajalik kindlasti täpsustada ja kooskõlastada KSH kuni 300 m kõrguste tuulikute püstitamine piiriüleselt asjaomaste ametkondade poolt.</p>	<p>Täiesti nõus. Riigipiiriülese mõju hindamist puudutav kaasamine toimub läbi Kliimaministeeriumi lähtudes Espoo konventsioonist ning Eesti ja Läti Vabariikide vahelistest kokkulepetest</p>
	<p>5. Kuna Holdre tuulepargi arendusala puhul on tegemist sarnase looduskeskkonnaga, kaitsealadega ja nende paiknemisega, siis on vajalik arvesse võtta piiriülest ning viia piiriüleised uuringud ja mõjude hindamine KSHsse sisse.</p>	<p>KSH aruandes täiendatakse piiriülese mõju hindamise osa, et tuleks selgemalt välja Läti territooriumil paiknevate loodusväärtuste ja inimkeskkonnaga arvestamine</p>
	<p>6. Viia läbi mõjuanalüüs tuulepargi rajamise ja hilisema töö käigus tekkivate võimalike mõjude kohta veestikule- looduslikele veekogudele ja nende ökosüsteemile.</p>	<p>Mõju veestikule nii põhja kui pinnaveele on asukohavaliku täpsusastmes hinnatud KSH ptk 4.1.8. Lähtuvalt veekeskonnale avaldada võivatest mõjudest on KSH aruandes antud mitmeid tingimusi, mida tuleb veekeskonna osas arvestada edasisel projekteerimisel ja ehitustegevusel. Meetmed on integreeritud planeeringu seletuskirja ning nende järgimisel on olulised veekeskonna riskid võimalik minimeerida. Ühe tingimusena on seatud ehitusgeoloogilise uuringu läbiviimise nõue projekteerimise faasis.</p>
	<p>7. Viia läbi kogu tuulepargi tööst tulenevatest häiringutest tervisemõjude analüüs alaealiste laste tervisele.</p>	<p>Selgitame, et planeering ja selle KSH ei ole oma olemuselt teadusuuring. Planeeringu koostamisel ja selle mõjude hindamisel võetakse arvesse olemasolevaid hindamismetoodikaid ja teadusuuringuid. Eraldi terviseuuringuid läbi ei viida. Märkime, et Kliimaministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi tellimisel on Eesti teadlased (TÜ) on hetkel koostamas teaduskirjandusel põhinevat ülevaadet tuuleparkide ja teiste Eesti kontekstis asjakohaste energiatootmisviiside võimalike tervisemõjude ja häiringute, nende ennetamise ja leevendamise võimaluste kohta. Muu hulgas saab antud töö tulemusel anda hinnangu kehtivate normide asjakohasusele. Töö valmib 2025. a juulis. Kui töö tulemusel selgub, et vajalik on planeeringus mingite täiendavate tingimuste arvestamine, siis seda tehakse.</p>

	<p>8. Analüüsida punastest sähvivatest lennuohutustuledest tulenevat häiringut inimeste tervisele</p>	<p>KSH aruande lennuohutustulesid käsitlevat osa täiendatakse. Teaduskirjanduses ei esine andmeid lennuohutustulede mõju osas inimese tervisele. Esineb uuringuid kus on välja toodud, et lennuohutustuled võivad põhjustada ärritust¹⁷.</p>
	<p>9. Kuna mõju kinnisvara hindadele on väga olulise tähtsusega kohalike elanike ja siinsete kinnisvara omanike jaoks, siis on vajalik tellida vastava eriala ekspertidelt põhjalikum analüüs ja prognoos, kuna KSH-s toodud näited ei ole vastavuses Holdre tuulepargi planeeritava reaalsusega. Negatiivse mõju olemasolul töötada välja kompensatsioonimeetmed.</p>	<p>Mõju kinnisvara väärtusele on käsitletud KSH aruande ptk 4.5.4.3. Tuulepargi rajamisel ei saa välistada mõjuala elukondliku kinnisvara väärtusele negatiivset mõju. Mõju suurus sõltub väga mitmetest teguritest (välja toodud KSH aruande ptk 4.5.4.3.). Eestis puudub süsteem kinnisvara väärtuse muutuse võimaliku negatiivse mõju kompenseerimiseks. Teataval määral peab seda aitama kompenseerida keskkonnatasude seaduse alusel kehtiv häiringutasu regulatsioon.</p>
	<p>10. Koostada täiendavad fotomontaažid Holdre lossi territooriumilt erinevatest asukohtadest, kus inimesed võivad viibida ja Pelgu kinnistu taluõuelt. Lisaks koostada fotomontaažid kõikidest punktides öisel ajal koos punaste lennuohutustulede valgusega ja looduse raagus aja vaated.</p>	<p>Holdre mõisakompleksi (ja Taagepera mõisakompleksi) osas koostati täiendavad visualiseeringud eri vaatekohtadest, mis esitatakse Muinsuskaitseametile võimaldamaks hinnata tuulepargi mõju kultuuriväärtustega objektidele piirkonnas. KSH koostamisel käsitletakse visuaalseid mõjusid kohtadest kus esineb avalikkuse juurdepääs ning mis on puhkemajanduslikult, kultuurilooliselt vms piirkonna jaoks potentsiaalselt olulised. Eramute hoovidest KSH raames visualiseeringuid ei koostata, sest tegu ei ole avaliku huviga vaatekohtadest. Ettepanekut öövaadete koostamiseks ei arvestata. Tegu oleks väga väheinformatiivsete piltidega. Kuna lennuohutustulede kasutamise vajadus tuleneb lennuohutuse nõuetest, siis ei ole võimalik ka planeeringus lahendusest kuidagi täiendavalt lennuohutustuledega arvestada.</p>
	<p>11. Käsitleda lennuohutustulede häiringut peatükis 4.5 ja teha vastavasisuline analüüs.</p>	<p>KSH aruande lennuohutustulesid käsitlevat osa täiendatakse. Teaduskirjanduses ei esine andmeid lennuohutustulede mõju osas inimese tervisele. Esineb uuringuid kus on välja toodud, et lennuohutustuled võivad põhjustada ärritust¹⁸.</p>
	<p>12. Palume täiendada peatükki 4.7 koosmõjude esinemine seoses Variku liivakarjääri intensiivse kasutuselevõtuga.</p>	<p>Variku liivakarjäär on piirkonnas olemasolev aktiivne karjäär. Olemasolevate karjääride laiendamine toimub varu ammendumise korral juba kaevandamiseks avatud aladel. Seega juhul kui karjäär laieneb toimub samal ajal ka ammendumud karjääriosade korrastamine vastavalt kaevandusloa tingimustele (korrastamise suund on metsamaa) ehk samaaegselt laiendamisega toimub ammendumud alade looduslikkuse taastamine ning karjääri üheaegse pindala ulatuslikku muutust seoses laienemisega ei ole antud alal eeldada. Olulist koosmõju tuulepargi ja Variku karjääri puhul ei ole oodata. KSH koosmõju peatükki täiendatakse vastava infoga.</p>
	<p>Kokkuvõtteks aramus ja ettepanek Eriplaneering I kohta: Loobuda Eriplaneering I arendusalast või leida teisi võimalikke</p>	<p>Läbiviidud keskkonnamõju strateegilise hindamise käigus on jõutud järeldusele, et planeeringualal puuduvad tuulepargile asukohaalternatiivid. Esialgse kaardianalüüsiga</p>

¹⁷ Pohl, J., Hübner, G., Mohs, A. 2012. Acceptance and stress effects of aircraft obstruction markings of wind turbines. Energy Policy. 50. 592–600. 10.1016/j.enpol.2012.07.062.

¹⁸ Pohl, J., Hübner, G., Mohs, A. 2012. Acceptance and stress effects of aircraft obstruction markings of wind turbines. Energy Policy. 50. 592–600. 10.1016/j.enpol.2012.07.062.

	<p>asukoha alternatiive, kaitsmaks Holdre eriplaneeringu alal paiknevat unikaalset loodus-ja elukeskkonda.</p>	<p>tuvastati planeeringualal kaks võimalikku ala tuulepargi rajamiseks, kuid läbiviidud uuringute ja hindamiste alusel ilmnes, et põhjapoolsel alal esineks leevendamatu oluline ebasoodne mõju linnustikule sh Rubina linnuala kaitse-eesmärkidele. Seega on antud planeeringualal üks võimalik tuulepargi asukohavaliku ala, mille lõplik sobivus otsustatakse vallavolikogu poolt kui planeeringu menetlus jõuab vastava otsuse tegemise etappi. Otsuse tegemisel tuleb muude kaalutluste hulgas arvestada ka taastuvenergiale ülemineku eesmärke.</p>
<p>14. Tõrva valla maa- ja turismi-ettevõtjad 22.04.2025 nr 7-1/2025/10-39</p>	<p>1. Sissejuhatus Tõrva valla arengukava kohaselt on valla tugevuseks mitmekesine ja puhas loodus, kaitsealad. Kaunis ja vaheldusrikas maastik ja veealad. Külastusobjektid ja rahvusvahelised koostööprojektid. Oleme seisukohal, et nimetatud tugevused on ka valla elukeskkonna olulisteks väärtusteks, mida kavandatavad tuulepargid ohustavad ja rikuvad. Arvestades valla territooriumi väiksust - 649 km², saavad plaanitavad 300 m kõrgused tuugenid olema nähtavad suuremal osal valla territooriumist. Sellised monstrumid ei sobi valla tugevuseks olevasse maastikusse, vaid kujundavad uue, visuaalset reostust põhjustava tööstusmaastiku. Nõustume, et mida kaugemal on tuulikupark kellegi elukohast või ärist, seda väiksem on mõju. Samas, rõhutades valla territooriumi väiksust - ca 20x30 km, on niivõrd ulatuslikest ja kõrgetest tuuleparkidest mõjutatud kogu vald ning vallas tegutsevad turismiettevõtjad.</p>	<p>Teadmiseks võetud</p>
	<p>2. Teaduste Akadeemia energeetikakomisjoni seisukoht. Riigi energiapoliitika on seni olnud heitlik. Eesti Teaduste Akadeemia energeetikakomisjon on oma 05.12.2024 pöördumises tugevalt kritiseerinud ENMAK 2035 eesmärke ja nimetanud praegusel kujul kavandatud taastuvenergiale täieliku ülemineku kava ideoloogiliseks. Rõhutame, TA arvates on tegu ideoloogilise kavaga, mitte aga energiajulgeolekut, varustuskindlust või taskukohast hinda toetava kavaga. Tsiteerime järgnevas lõigus Teaduste Akadeemia 05.12.2024 seisukohta: ENMAK 2035-s kavandatud elektrimajanduse arendamine, peasjalikult seoses ideoloogilise eesmärgiga katta 2030. aastal Eesti sisemaine summaarne lõpptarbimine 100% taastuvatest energiaallikatest toodetud elektriga ning selleks meretuuleelektrile ebavajaliku toetuskeemi rakendamisega, ei taga elektrisüsteemi kestlikku toimet ega ENMAK 2035 seatud</p>	<p>Edastatud Teaduste Akadeemia seisukoht on võetud teadmiseks. Selgitame, et kohaliku omavalitsuse pädevusse ei kuulu Eesti energiapoliitika kujundamine. Kohalik omavalitsus saab lähtuda kehtivatest õigusaktidest ja riigiasutuste suunistest. Energiamaajanduse korralduse seadus sätestab, et aastaks 2030 moodustab taastuvenergia vähemalt 65% riigisisese energia summaarsest lõpptarbimisest. Elektrienergia summaarsest lõpptarbimisest moodustab taastuvenergia vähemalt 100%.</p> <p>Teaduste Akadeemia energeetikakomisjoni seisukoht on võetud teadmiseks. Selgitame, et kohaliku omavalitsuse pädevusse ei kuulu Eesti energiapoliitika kujundamine ega riiklike toetusmehhanismide väljatöötamine. Kohalik omavalitsus lähtub planeerimisel ja otsuste tegemisel kehtivatest õigusaktidest ning riigi poolt seatud eesmärkidest. Energiamaajanduse korralduse seadus näeb ette, et aastaks 2030 peab taastuvenergia osakaal Eestis olema vähemalt 65% energia summaarsest lõpptarbimisest ning elektrienergia osas 100%.</p>

<p>ühegi eesmärgi täitmist:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Energiajulgeoleku tagamine ja varustuskindlus. Juhitavad tootmisvõimsused kahanevad tasemelt 1808 MW tasemele 1250 MW olukorras, kus tiputarbimine kasvab ning suurte tootmisüksuste nagu meretuuleparkide lisandumine esitab täiendava vajaduse juhitud tootmisvõimsuste ja süsteemiteenuste järele. • Energia kättesaadavus ja taskukohane hind. Elektri lõpphind ei lange, elektri turuhinnale lisanduvad võrgu tugevdamise, süsteemi tasakaalu tagamise ja taastuvenergia tasud. Hind jääb jätkuvalt kõrgemaks kui Põhjamaades. Elektri hinna arvutustes on aluseks võetud elektritarbimise kahekordne kasv järgneva 10 aasta vältel ja kolmekordne kasv aastaks 2050. Kasvu mitterakendumisel on dotatsioonide ja toetuste kulu proportsionaalselt suurem olemasolevatel tarbijatel, millel on negatiivne mõju Eesti majanduse konkurentsivõimele. • Keskkonnasäästlikkus. Eesmärgi Taastuvenergia 100 täitmine ei vähenda oluliselt süsinikuheitmeid, valdavalt asendub kodumaine fossiilkütus (põlevkivi) imporditud fossiilkütusega (maagaas). Keskkonnasõbralikuma energiatootmise saavutamiseks peame Taastuvenergia 100% eesmärgi asendama 100% CO2 vaba eesmärgi vastu. <p>Päikese- ja tuuleenergia tootmisvõimsuste pea viiekordne kasv (1129 MW-lt–5600 MW- le aastaks 2035) tekitab soodsatel tuuleoludel mitmekordse ületootmise, millele puudub majanduslikult põhjendatud ja usaldusväärne turg. Kavandatud tarbimise kasv tulevase energiamahuka tööstuse poolt, arvestades eeldatavaid hindu, ajalisi raame ja juhuelekttri ebakindlust, ei ole realistlik / https://www.akadeemia.ee/wp-content/uploads/2024/12/ek-protokoll-582-05.12.2024.pdf/</p> <p>Tõdeme, et Vabariigi Valitsuse poliitika täita Eesti territoorium tuuleparkidega ei ole kooskõlas teaduspõhise lähenemisega, vaid vastandub sellele. Meile teadaolevalt plaanitakse ka Tõrva valda kavandatavatele tuuleparkidele erinevaid toetuskeeme ja dotatsioone, mida TA energeetikakomisjon samuti taunib. Toetused maksame lõpuks kinni meie, tarbijad, ükskõik kas arvel on rida elektri või võrgutasu eest.</p>	<p>Toetuskeemide kasutamise osas leiab arendaja, et toetuste maksmine juba toimivas ja arenevas taastuvenergia sektoris ei ole automaatselt põhjendatud. Nõustume osaliselt Eesti Teaduste Akadeemia kriitikaga – toetused peavad olema põhjendatud, läbipaistvad ja ajas väheneva kaaluga. Arendaja seisukohalt peab projekt olema võimalik ellu viia ka ilma riiklike garantiideta – see tähendab, et Holdre tuulepark peab olema kavandatud selliselt, et see oleks turupõhiselt konkurentsivõimeline ja investeeritav.</p> <p>Samas, kui riik otsustab välja kuulutada uue toetusmeetme ning sektoris üldisemalt osaletakse nendes pakkumistes, oleks ebamõistlik välistada võimalust osaleda ka Holdre projekti puhul. Eriti olukorras, kus enamik võrreldavaid projekte saavad hinnakindluse teatud tootmistundideks riikliku skeemi kaudu.</p> <p>Oluline on rõhutada, et Holdre tuulepargi puhul ei ole praeguseks tehtud otsust osaleda üheski toetusmeetmes. Samuti ei ole riik seni välja kuulutanud uusi vähempakkumisi või toetuskorraldusi, milles saaks üldse osaleda.</p> <p>Kokkuvõtvalt: arendaja eesmärk on rajada Holdre tuulepark viisil, mis oleks majanduslikult jätkusuutlik ka ilma toetusteta, kuid samas ei välistata võimalust osaleda toetusmehhanismides, kui need peaksid olema riigi poolt mõistlikel tingimustel välja töötatud ning avalikult välja kuulutatud.</p>
--	---

	<p>3. Valla tuuleparkide kavandamisel ei ole vajaliku põhjalikkusega arvestatud mõju turismiettevõtlusele, tänaste loodusväärtuste kahjustamist, mõju kinnisvarahindadele ega elukvaliteedi langusele.</p> <p>Oleme veendunud, et tuulepargid Tõrva vallas ei too juurde turiste, vaid pigem peletavad neid eemale. Tuulepargid lõhuvad meie väärtuslikku loodust ja elukeskkonda. Turismitalude või Liivimaa kaunimate losside lähedale rajatavad tuulikud mõjutavad negatiivselt, võimalik, et teatud juhtudel eksistentsiaalselt, konkreetseid ettevõtjaid ja nende tegelemist ettevõtlusega.</p> <p>Mõjuanalüüsis ei ole toodud konkreetseid hinnanguid, kui palju väheneb tuuleparkide kava realiseerimisel kinnisvara väärtus tuulikute läheduses asuvate elu-või ärihoonete puhul. Vallas tervikuna võib kahju kinnisvara väärtusele ulatuda miljonitesse eurodesse. Ehkki kahju maastikele, looduskeskkonnale ja elukeskkonnale tervikuna on keeruline kokku rehkendada, on see siiski võimalik ja projektide realiseerumisel ka elementaarselt vajalik.</p>	<p>KSH aruandesse lisati ptk 4.7.6., milles anti ülevaade võimalikest mõjudest turismile.</p>
	<p>Valla turismiettevõtjad on seni vallaga valdavalt hästi läbi saanud ja tunnetanud ka vallapoolset tuge ettevõtlusega tegelemisel. Loodame väga, et volikogu ja vallavalitsus kaaluvad veel kord kirjeldatud olukorda, kus kasu projektidest on enam kui küsitav, kahju aga selge ja ulatuslik. Teeme ettepaneku tuuleparkide eriplaneeringud lõpetada.</p>	<p>Läbiviidud keskkonnamõju strateegilise hindamise käigus on jõutud järeldusele, et planeeringualal puuduvad tuulepargile asukohaalternatiivid. Esialgse kaardianalüüsiga tuvastati planeeringualal kaks võimalikku ala tuulepargi rajamiseks, kuid läbiviidud uuringute ja hindamiste alusel ilmnes, et põhjapoolisel alal esineks leevendamatu oluline ebasoodne mõju linnustikule sh Rubina linnuala kaitse-eesmärkidele. Seega on antud planeeringualal üks võimalik tuulepargi asukohavaliku ala, mille lõplik sobivus otsustatakse vallavolikogu poolt kui planeeringu menetlus jõuab vastava otsuse tegemise etappi. Volikogu peab vastava otsuse tegema kaalutledes ning võttes arvesse kogu planeeringu koostamisel teatavaks saanud infot, laekunud arvamusi ning kaaludes erinevaid huve. Otsuse tegemisel tuleb muude kaalutluste hulgas arvestada ka taastuvenergiale ülemineku eesmärgi. Vastava otsuse tegemiseks on vajalik läbida eriplaneeringu menetlus, selgitamaks välja eri osapoolte huve.</p>
<p>15. Arvi Hein 21.04.2025 nr 7-1/2025/10-34</p>	<p>Kuna planeeringu alale jääb minu kinnisasi, olen tutvunud kõigi esitletud dokumentidega ja esitan omapoolse arvamuse järgmistes küsimustes ja muredes:</p> <p>1. Mõjuala ulatus: Eriplaneeringu eelnõus on mainitud, et minu kinnisasi jääb kavandatavatest tuulikute 3 km kaugusele, mis kuulub tuulepargi mõjuala alla. Soovin teada, milliseid täiendavaid mõjusid võib minu kinnistule see kavandatav tuulepark tuua, eriti</p>	<p>Teie kinnisasi jääb tuulepargi eriplaneeringu planeeringualale, kuid praeguseks teada olevast kavandatava tuulepargi alast 3 km kaugusele. Kuna teie kinnisasi on maatulundusmaa sihtotstarbega ning kõlvikuliselt valdavalt metsa- ja rohumaa, siis tuulepark antud kinnistu senise kasutuse jätkamist kuidagi ei mõjuta. Planeeringuga ei ole kavandatud antud kinnistut läbivana teid või trassikoridore</p>

	<p>arvestades, et tegu on suhteliselt suure ulatusega planeeringuga.</p> <p>2. Müra ja visuaalne mõju: Eriplaneeringu kohaselt on müra normtasemete piirkonnad välja arvatud ning sellele on seatud piirangud. Olen mures võimaliku müra ja visuaalse mõju üle minu kinnisasjale. Soovin rohkem teavet selle kohta, kuidas planeeritava tuulepargi müra ja visuaalsed mõjud võivad minu kinnistule ulatuda ning millised leevendusmeetmed on kavandatud.</p> <p>3. Kohalik infrastruktuur ja ligipääsuteed: Tuulepargi rajamisega seoses on planeeritud ligipääsuteed ja muud infrastruktuuri elemendid. Soovin täpsustada, kuidas need võivad mõjutada minu kinnistule ligipääsu ja kohaliku infrastruktuuri toimimist.</p> <p>Palun andke mulle täiendavat teavet, mis aitab mul paremini mõista planeeringu mõju minu kinnisasjale. Olen valmis osalema täiendavates aruteludes ja ka õiguslikus protsessis, et tagada oma õiguste kaitse.</p>	<p>Planeeringu mõjude hindamise käigus läbiviidud müra hindamise alusel jääb tuulepargist põhjustatav helirõhutase teie kinnistul tugevalt alla 35 dB, mis on tunduvalt madalam kui elamualadele kehtiv rangeim müra normtase 40 dB. Planeeringus on mürähäiringu vähendamiseks seatud tingimus, et tagada tuleb elamualadel tööstusmüra sihtväärtus, mis on rangeim normtase Eesti õigusaktides. Antud mürataset on lubatud ületada ainult elamu omaniku nõusolekul. Mürataseme tagamises tuleb veenduda tuulikumudeli valikul. Alale ei ole seega võimalik paigaldada tuulikuid, mille helivõimsustaseme tõttu esineks võimalus müra normtasemete ületamiseks.</p> <p>Ortofoto alusel on teie kinnistu puhul tegu valdavalt metsamaaga, mistõttu antud alalt avatud vaatekoridor tuulepargile puudub. Kinnistult avanevad vaated Asu järvele, kuid arvestades tuulepargi paiknemist järvest kagu suunas, siis antud vaateid ei mõjutata. Küll võib jääda tuulepark nähtav Asu järvelt ja järve põhjakaldalt</p> <p>Planeeringuga ei ole kavandatud antud kinnistut läbivana teid või trassikoridore. Samuti ei ole ette nähtud tee- või trassilahendusi, mis kitsendaksid teie maaüksusele ligipääsu</p> <p>Planeeringu avaliku väljapaneku toimumisel teavitatakse teid sellest, sealjuures teavitatakse avalike arutelude toimumisest, kui nende toimumise ajad selguvad</p>
<p>16. Toivo Lauk 14.04.2025 nr 7-1/2025/10-25</p>	<p>Võimalusel tuleks rajada madalamad tuulikud tipukõrgusega kuni 200 m.</p> <p>Lähim tuulik on planeeritud rajada _____ kinnistust vähem kui 2 km kaugusele.</p> <p>Sooviks arendajaga läbi rääkida tuuliku talumise kompensatsiooni mehhanismidest.</p> <p>Näiteks maksta kinnistu omanikele iga-aastast tuuliku taluvustasu.</p> <p>Tuuliku rajamistega Tõrva valda nõus.</p>	<p>Tuulikute tipukõrguse osas selgitame, et planeeringuga luuakse eeldused kuni 300 meetri tipukõrgusega tuulikute rajamiseks, kuid see ei tähenda, et kõik rajatavad tuulikud maksimaalse kõrgusega ka tegelikult ehitatakse. Tegelikud tehnilised lahendused ja konkreetsete tuulikute mudelid selguvad edasiste projekteerimis- ja hangetega. Lõplikud kõrgused sõltuvad nii tuuleoludest, tehnoloogilisest sobivusest kui ka majanduslikust otstarbekusest.</p> <p>Tuulikute kõrgus on tihedalt seotud tootlikkuse ja efektiivsusega – mida kõrgemal tuulik töötab, seda stabiilsem ja tugevam on seal tuul, mis võimaldab toota rohkem elektrit väiksema arvu seadmetega. See omakorda vähendab ka visuaalset ja ruumilist koormust, kuna samasuguse tootmisvõimekuse saavutamiseks ei ole vaja täiendavaid tuulikuid.</p> <p>Kohaliku kasu ja talumistasu osas kinnitab arendaja, et on valmis arutama sobivaid mehhanisme koostöös vallaga ja maaomanikega, sealhulgas iga-aastase hüvitise võimalust neile, kelle kinnistud asuvad vahetus läheduses. Vastav diskussioon on osa</p>

		<p>kohaliku kasu väärtuspakkumise kujundamisest, mille eesmärk on tagada õiglane tasakaal arenduse ja kogukonna huvide vahel.</p> <p>Selgitame, et Eestis on talumistasu maksmise põhimõtted kehtestatud Keskkonnatasude seaduses.</p> <p>Kehtiv keskkonnahäiringu tasu arvutuspõhimõte näeb ette tasu maksmist valemil $0,7-1\% \times \text{elektri eelmise kvartali börsihind} \times \text{toodetud elektrienergia kogus}$.</p> <p>Täiendavalt on arvutuspõhimõtteid kirjeldatud https://keskkonnaportaal.ee/et/teemad/taastuenergia/tuuleenergia/tuulikutasud</p> <p>Talumistasu makstakse tuulikute mõjupiirkonnas olevate eluruumide omanikele. Maa-ameti ja ehitisregistri andmete alusel puudub Mäe-Saarlase kinnistul hoonestus, et ei esine eluruume. Tegu on valdavalt metsamaa kinnistuga. Tuulepargi rajamine ei kitsenda kuidagi antud kinnistul metsamajanduslikke tegevusi.</p>
<p>17. Sulev ja Egne Õitspuu 21.04.2025 nr 7-1/2025/10-35</p>	<p>Oleme Harjumaalt 2022 aasta lõpus Tõrva valda kolinud pere. Tallinna lähedusest maale kolimist kaalusime pikalt, võiks öelda et see oli unistuseks aastakümneid. Valisime hoolikalt kohta kus ei oleks lähedal tööstust, planeeritavaid või olemasolevaid polügoone, samas lähedal asulatele kus on kauplused, gümnaasium. Oma uue kodu otsingutel sai läbi käidud nii Hiiumaa kui Saaremaa, Lääne- ja Setumaal erinevaid kohti, kuniks 2022 leidsime oma uue kodu. Müüsimise oma kinnistu Viimsi vallas ja ostisime endale uue kodu Tõrva valda, _____ - taastatud talukompleksi kuhu sai praktiliselt kohe sisse kolida. Selle valiku juures sai määravaks asjaoluks asukoht looduse lähedal, naabrid eemal, kuid piisavalt lähedal kuid just eelkõige looduse lähedus- Tünder ja Holdre kandi suured metsad, puhtad järved. Eemale linnamelust, tiheasustusalalt. Tuleme Muuga sadama vahetust lähedusest (otse aknast kilomeetri kaugusel paistev valgusreostus ja pidev müra). Veel enam, siin _____ on mu juured. Kuid nüüd oleme sattunud olukorda, kus oleme keset arusaamatut tuulikute püstitamise hullust mida on valus vaadata ja mille argumente valus kuulata. Meie kodust 8km kaugusele Holdresse planeeritakse suurt tuuleparki. Vähe sellest veel, ka 1,5 km kaugusel lääne pool on riigi eelvaliku ala, Mulgi-Tõrva, tuulikute püstitamiseks. Ehk kõik see, millest eemaldusime, on meile järele jõudmas. Me ei ole nõus et sellised massiivsed arendused oma uurimata ja</p>	<p>Tõrva Vallavalitsus mõistab ja väärtustab elanike muret seoses tuuleparkide planeeringutega. Meile on oluline, et valla elanikud tunneksid end oma kodukohas turvaliselt ja hoituna ning et siinne loodus, elukeskkond ja kogukonnatunne säiliks.</p> <p>Hetkel on eriplaneeringu menetlus alles pooleli – ühtegi lõplikku otsust ei ole tehtud. Vallavalitsus viib protsessi läbi kooskõlas seadustega ning teeb kõik selleks, et see toimuks avatult ja kaasavalt. Planeerimise käigus kaasatakse nii ministeeriumid, eksperdid, ametid kui ka kohalikud elanikud ja kogukonnad.</p> <p>Kõik laekunud arvamused ja ettepanekud, sh teie oma, on väga olulised. Need aitavad tagada, et võimalikud otsused oleksid tasakaalukad ja faktidel põhinevad, arvestades nii keskkonna, inimeste tervise kui ka majanduslike aspektidega.</p> <p>Lõplik otsus tehakse Tõrva Vallavolikogus, kus hinnatakse kõiki fakte, mõjusid ja kogukonna arvamusi. Meie eesmärk on leida tasakaal kohaliku elu, looduse ja arengu vahel.</p> <p>Energiamajanduse korralduse seadus sätestab, et aastaks 2030 moodustab taastuenergia vähemalt 65% riigisisest energia summaarsest lõpptarbimisest. Elektrienergia summaarsest lõpptarbimisest moodustab taastuenergia vähemalt 100%. See on põhjus, miks tehakse käesoleval ajal üle-Eesti planeeringuid tuuleparkide kavandamiseks. Iga planeeringu tegemisel leitakse, mis tingimustel, kuhu kohta ja missuguste omadustega tuuleparki teha saab. Muu hulgas tehakse koostööd nii Terviseameti kui ka Keskkonnaametiga, kelle ülesanne on tagada, et planeeritav tuulepark oleks ohutu nii inimesele kui loodusele.</p>

	<p>teadmata olevate mõjudega nagu see tuulikupark, plaanitakse püstitada keset looduskauneid metsi, inimestele niivõrd lähedale, sellises mastaabis.</p> <p>Kui Tõrva vald hoolib oma elanikest, oma maksumaksjatest, nende vaimsest ja füüsilisest tervisest, materiaalselt heaolust, siis palume peatada planeering ning jätta algatamata ka plaanitavad planeeringud tuuleenergeetika valdkonnas ja seda mitte ainult sellepärast et hirm saada sügisel mitte valituks vaid puht inimlikust seisukohast seista oma vallaelanike heaolu eest ja hoida seda elukeskkonda mis meil siin on. See on teie teha, palun seiske oma inimeste eest!</p> <p>On täiesti selge et inimestele ei jää siit lahkumiseks seejärel palju valikuid, muutuvad sunnismaisteks, kinnisvara hinnad langevad. Kas on vald ja arendajad selle peale mõelnud? Kas saab panna meid sellise olukorra ette? Kas saab panna hinda inimeste tervisele?</p>	<p>Ala küla lõunaservast on lähima tuulikuni üle viie kilomeetri, Ala küla keskusest seitse ja pool kilomeetrit</p> <p>Selgitame, et riigi tuuleenergia eelisarendusalade uuringualadest Mulgi-Tõrva osas Tõrva valla territooriumil eriplaneeringut algatatud ei ole (ei ole taotletud ka selle algatamist). Seega käesoleval ajal antud alale Tõrva valla osas tuuleparke kavandamisel ei ole. Riigi poolt läbiviidud loodusuuringute tulemusena on ala väga suures osas tuuleparkide rajamiseks sobimatu.</p>
<p>18. Virgo Kosemets 21.04.2025 nr 7-1/2025/10-32</p>	<p>1. Tõrva valla EP puhul peab lähteülesande kohaselt tuuliku kaugus lähimast elamust olema alates 1 km. Pelgu maaüksuse osas on huvitatud isiku andmetel kokkulepe, mille alusel lubab maaomanik tuulikut rajada eluhoonest 700 m kaugusele. Nimetatud maaüksusel ületab müratase lubatud piiri (KSH, tabel 26, lk 107). Ka omaniku nõusolekul ei ole lubatav müratundlikul alal ületada tööstusmüra öist piirväärtust(EP, lk 20). Kuna mürataseme modelleeringul on arvestatud kavandatavate 300m-ste tuugenite asemel 172m-se tuugenite andmeid, siis antud juhul pole müra taset ilmselgelt võimalik tagada.</p> <p>Ettepanek: mitte lubada kõnealuse tuuliku püstitamist.</p>	<p>Planeeringulahendust muudeti viisil, mille korras vahemaa ka Pelgu elamuga on vähemalt 1 km</p>
	<p>2.Häirival tasemel varjutust elamualadel tuleb vältida. Varjutuse soovitava taseme tagamiseks tuleb rakendada leevendavaid meetmeid. Seletuskirja kohaselt on 2 tuuliku puhul rikutud varjutusnõuded. Reaalselt teostatava meetmena on võimalik kasutada nendes kohtades madalamaid tuulikuid. Sellisel juhul peaks tehtama vastavad modelleeringud ja piirangud eriplaneeringus ka ette nägema.</p> <p>Ettepanek: nõuda kõnealuse kahe tuuliku osas kas ehitada vastava kõrgusega madalamad tuulikud või neist üldse loobuda.</p>	<p>Selgitame, et KSH aruandes on varjutusnõuete tagamiseks ette nähtud kolm võimalust:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Rajada/säilitada vastavate varjutustundlike alade häiringu vähendamiseks haljastusest varjutuse tõke (eeldab maakokkuleppeid). o Kasutada olulisel määral varjutust (üle 8 h/a) põhjustavatel tuulikudel automaatset varjutuse esinemise jälgimissüsteemi, mis võimaldab valgustugevuse andurite ja tuuliku automaatse juhtimissüsteemiga koostöös häiriva varjutuse esinemise ajaks tuuliku töö peatada. <ul style="list-style-type: none"> • Kasutada ka väiksemate mõõtmetega tuulikuid kui eriplaneeringu KSH käigus hinnatud. <p>Lisaks on seatud planeeringus tingimus, et ehitusloa taotlusel tuleb esitada kasutada</p>

		<p>soovitava tuuliku parameetrite andmed ja sellele vastav varjutustaseme modelleering koos häiriva varjutuse vältimiseks kasutatavate meetmete kirjeldusega, mille alusel omavalitsusel on võimalik veenduda vastava tuuliku mudeli kasutamisel varjutuse häiringutaseme ületamise vältimises tundlikel aladel.</p> <p>Eelneva alusel on mitmeid võimalusi tagada varjutuse nõuetekohane tase kõigil elamualadel ning arvestades väga väheste elamualade jäämist varjutuse mõjupiirkonda, siis tuulikute rajamisest loobuda varjutuse tõttu vajalik ei ole</p>
	<p>3.Seitsme tuuliku indikatiivsed asukohad (KSH, joonis 13) on teadlikult paigutatud nahkhiirte kaitse seisukohalt tuulepargi jaoks vähesobivale alale. Viide asjaolule, et kusagil mujal on loobutud tuulikute püstitamist selleks sobilikule alale, säilitades sealsed nahkhiirte elupaigad, ei õigusta vähesobilikule alale tuulikute püstitamist.</p> <p>Ettepanek : mitte lubada kõnealuse seitsme tuuliku püstitamist. See vastaks ka k.o. pn.1 ja 2 ettepanekutele.</p>	<p>Selgitame, et mai 2025 planeeringulahenduse seisuga on 4 tuuliku positsiooni täielikult ja kaks osaliselt kavandatud alale, mis nahkhiirte ja rohevõrgustiku alusuuringu alusel on liigitatud kollaseks ehk vähesobivaks alaks. Alusuuring on teostatud esialgsel potentsiaalselt sobilikel aladel ning alusuuringu eesmärk oli aidata kaardistada tuulepargi rajamiseks sobiliku ala paiknemist. Alusuuringut on arvestatud planeeringulahenduse koostamisel, määrates asukohavaliku ala piirkonda, kus esines enim tuulepargi jaoks hästi sobivat ala (rohelist ala). Kuna asukohavaliku alasse jääb ka vähesobivat ala on ka KSH aruandes esitatud keskkonnameetmed, mida tuulepargi projekteerimisel, ehitamisel ja kasutamisel tuleb arvestada ebasoodsa mõju vähendamiseks. Samuti on kavandatud nahkhiirte järeleseire, mille alusel on võimalik tuulepargi kasutustingimusi korrigeerida, kui selleks vajadus ilmneb</p>
	<p>4.Tulenevalt planeeritava ala pinnase kandevõimest ja püstitatavate tuulikute gabariitidest peab olema määratletud tuulikute vundamendi lahendus. Kuna väga tõenäoliselt tuleb vundamendid rajada vaiadele, millede pikkus on teadmata, siis on reaalne oht põhjaveele. Sellest tingitud mõjuanalüüs puudub. Oletuslik väide mõju puudumisele pole kohane ega usaldusväärne.</p> <p>Ettepanek: vajalik on koostada KSH raames vaivundamentide rajamise mõju keskkonnale nii tööde teostamise ajal kui ka selle järgselt.</p>	<p>Selgitame, et tegu on eriplaneeringu asukohavaliku etapi planeeringuga. Planeeringule järgneb projekteerimise etapp ja projekteerimiseks vajalikud uuringud, sh ehitusgeoloogia. Planeeringu etapp on liiga üldine tasand määramaks ehitise vundamendilahendust. Planeeringu KSH täpsusaste järgib planeeringu täpsusastet. Selgitame, et planeering annab sisendi projekteerimistingimustele ning selles osas on määratud, et tuulepargi projekteerimisel tuleb teostada ehitusgeoloogiline uuring määramaks sobilikke vundamendilahendusi ja taristu lahendusi. Võimaluse korral tuleks projekteerimisel eelistada tuulikute paigutamisel alasid, kus on ehitusgeoloogiliselt sobivamad tingimused, mis vähendavad kuivendamise ja pinnasetööde vajadust</p>
	<p>5.Tuulikute asukoha valikuga peab määratlema ka konkreetsed juurdepääsuteed, suuregabariidiliste veostega manööverdamiseks vajalikud laiendused, teede koormustele vastavaks ehitamise vajadust, Õhne jõe silla koormustaluvust ja sellele pealesõidu lahendust. Aruande kohaselt on kõigi kruntideni planeeritud kuni 10 m laiune tee. Selleks on vaja tuulepargi rajamisest huvitatud isikute ja maaomanike vaheliste kokkulepete alusel laiendada olemasolevat teed või ehitada uus tee. Asjaõigusseadusest tulenevalt eeldab see maaomanikega kokkulepete sõlmimist. Paljasõnalised selgitused eelkokkulepete olemasolust pole piisav.</p>	<p>Selgitame, et tegu on eriplaneeringu asukohavaliku etapi planeeringuga. Planeeringule järgneb projekteerimise etapp ja projekteerimiseks vajalikud uuringud, sh kui on vajalik silla ületus tegeletakse silla kandevõime määramisega projekteerimise etapis. Ka pöörderaadiused ning täpse ehitatava ala saab määrata projekteerimisel, kui on täpsemalt selge, missuguste omadustega tuuliku mudelit kasutatakse.</p> <p>Täiesti õige, et ehitamiseks on vajalikud asjaõiguslikud kokkulepped. Kokkulepped peavad olema sõlmitud ehitusloa andmise ajaks. Planeeringule ega KSH aruandele ei lisata arendaja ja maaomanike vahelisi kokkuleppeid</p>

	<p>Ettepanek: KSH aruandele on tarvilik lisada kõik vajalikud kirjalikud eelkokkulepped arendaja ja maaomanike vahel. Vajalik on teha Õhne jõe silla kandevõime arvestused ja sellest tulenevate mõjude analüüs ja võimalikud meetmed.</p>	
	<p>6. Tuulepark tuleb ühendada põhivõrku. Lõplik liitumispunkt selgub Eleringi väljastatavate tehniliste tingimuste alusel peale planeeringu kehtestamist. Võimalikud teadaolevad alternatiivid liitumiseks on Tõrva alajaam või uus liinile rajatav alajaam. Esimesel juhul tuleb ehitada üle 10 km pikk kaabelliin. Puudub analüüs, millised ohud, kitsendused ja riskid sellega kaasnevad.</p> <p>Ettepanek: käesoleva aruande raames peab olema esitatud ka Eleringi tingimused ja selgitatud välja sellega seonduvad mõjud ja vajalikud leevendusmõõtmed.</p>	<p>Selgitame, et liitumistingimusi ei väljastata enne planeeringu kehtestamist. Võimalik on taotleda tehnilisi tingimusi, kuid kui planeeringu käigus muutuvad tuulepargi tehnilised parameetrid, siis muutuvad suure tõenäosusega ka tehnilised tingimused. Iseenesest ei ole alajaama ehitamine ega ka elektriliini ehitamine üldjuhul olulise keskkonnamõjuga tegevus. Oluline keskkonnamõju esineb juhul, kui püstitatakse kõrgepingeliini, mille pinge on vähemalt 220 kilovolti ja pikkus üle 15 km. Planeeringus on planeeritud tuulepargi põhimõttelised elektriühendused on esitatud eelvaliku joonisel ning seletuskirja joonis 5-l.</p> <p>Eriplaneeringus näeb põhimõttelise lahendusena ette, et tuulepark ühendatakse põhivõrguga planeeringuala piirist ca 4 km kirdesse jäävasse Tõrva 110 kV alajaama. Kuna liitumine jääb planeeringusalast väljapoole siis eriplaneering ei välista muid lahendusi nt uue liitumisalajaama rajamist näiteks olemasolevale 110 kV õhuliinile. Täpne liitumispunkt (koos tehniliste parameetritega) selgub ja sellest lähtuv liini kulgemine pannakse paika projekteerimisel peale liitumistingimuste määramist põhivõrgu valdaja poolt.</p> <p>Planeeringus on vastavalt KSH ettepanekule kajastatud maakaabli rajamisel leevendusmeede - Edasisel tuulepargi kavandamisel vältida elektri kaabli ja selle kaitsevööndi kattumist kaitstavate loodusobjektidega. Täiendava meetmena lisati „Võimalusel paigutada maakaabli esinemiskoridor maksimaalselt olemasolevate elektriliinide või muu tehnilise taristu koridori või selle vahetusse lähedusse, et vältida täiendava tehisobjektiga kaasnevat sekkumist looduslikku keskkonda ja vähendada maa koormamist läbi erinevate kaitsevööndite.“</p>
	<p>7. Aruandes viidatakse asjaolule, et see on koostatud detailsemana ja ei vaja seetõttu eriplaneeringu detailset lahendust. Viide on eksitav. Tulenevalt eelplaneeringuga pakutud asukoha eripäradest, pole võimalik rakendada Tõrva vallavolikogu poolt vastu võetud otsuse sätet, mis võimaldab asuda järgnevana otsuse detailplaneeringu koostamisele ja projekteerimistingimuste väljastamist. Reaalsuses on KSH-ga lahendamata rida olulisi keskkonnaalaseid mõjusid.</p>	<p>Oleme seisukohal, et nii mõjude hindamine kui planeering on oma sisult sellises täpsusastmes, mis võimaldab peale asukoha eelvaliku otsuse alusel kehtestada eriplaneeringu. Allpool on esitatud vastused alampunktidele</p>
	<p>7.1. KSH-s esitatud väide, et mõju pinnasele võib pidada mitteiluliseks, on paikapidav vaid haritava maa ja väärtusliku põllumajandusmaa seisukohast. Välja toomata on metsaaluse maa kahjustamine. Sealse pinnase kooslus on tekkinud sajandite vältel.</p>	<p>KSH peatükki, mis käsitleb mõju pinnasele, täiendatakse tuues välja hõivatava pinna ja prognoositava väljakaevatava pinnase mahud</p>

	<p>Ka lageraie alale kasvab uus mets, kuna seal on olemas selleks sobiv pinnas. Ehituse ja rajatavate teede-platside aluse pinnase eemaldamisega see kõik hävitatakse. Seega tekitatakse väga suurele alale korvamatut pikaajalist kahju.</p>	
	<p>7.1.Kuhu ladustatakse arendatavalt alalt eemaldatav metsaalune pinnas, poolkõdunenud puud, kännud jmt ?</p>	<p>Selgitame, et planeeringuga ei määrata ehitusaegsete laoplatste paiknemist seonduvalt planeeringu oluliselt üldisema täpsusastmega. Ehitusaegsed materjalide ladustuskohad määratakse üldjuhul ehitusprojektis. Küll aga teeb KSH aruanne meetmena ettepaneku ja planeering arvestab tingimusena piirangut, et „Tuulepargi ehitustegevusel tuleb jälgida, et ehitusmaterjalide ja ehitusjäätmete ning pinnase ladustamist ei teostataks kaitsealuste taimeliikide kasvukohtades, metsa vääriselupaikades ja loodusdirektiivi heas seisundis (A ja B esinduslikkusega) elupaigatüüpide esinemisaladel.“ Seega ei määra planeering kuhu materjal paigutatakse, kuid määrab kuhu seda ei tohi paigutada. Igasugustel ehitustöödel (sh tuulepargi ehitusel) tekkivate ehitusjäätmete, sh pinnase, käitlus peab toimima vastavalt jäätmeseadusele ning kohaliku omavalitsuse jäätmehoolduseeskirjale</p>
	<p>7.2.Kust saadakse teede-platside tarvis liiv, kruus, killustik? Millistest kogustest on jutt?</p>	<p>Selgitame, et planeering ei määra millisest karjäärast materjali tuuakse. Küsimusest lähtuvalt lisatakse KSH aruandesse indikatiivne loodusressursside tarbe hinnang ning hinnang vastavate ressursside kättesaadavusele piirkonnas. Selgitame, et täpsed mahud selguvad projekteerimisel</p>
	<p>7.3.KSH-s on müra hindamiseks kasutatud käesoleval ajal tootmises olevat ühte suurimat tuulikut (Vestas V172), mille mürataseme andmed on tootja poolt väljastatud. Arendusega soovitakse püstitada märgatavalt kõrgemaid tuulikuid (kuni 300m!), millede kohta konkreetset andmed puuduvad. Ettepanek: Enne detailplaneeringut ja projekteerimistingimuste väljastamist on vajalik teostada eriplaneeringu detailne lahendus, mis kajastab kõiki käesoleva kooskõlastamiste käigus tõstatatud märkuseid ja ettepanekuid.</p>	<p>Selgitame, et Vestas V172 tuulikut on tootja kodulehe alusel võimalik juba käesoleval ajal toota 285 m tipukõrgusega, mis on võrreldav planeeringuga kavandatava tipukõrgusega. Seega on antud tuulikumudel võimaliku tuulikumudelina hindamisel asjakohane. Selgitame, et tuuliku tipukõrguse kasv ei ole lineaarses seoses tuuliku helivõimsustaseme kasvuga, vaid helivõimsustase sõltub tuuliku tehnilistest omadustest. Asukohavaliku KSHs on müra hindamise eesmärk selgitada müratundlikel aladel tekkivast müratasemest tulenevad võimalikud piirangud tuulikute paiknemisele või helivõimsustasemele, mida edasisel projekteerimisel tuleb arvestada. Planeeringus on täpsema müra hindamise osas seatud tingimus ehitusloa taotlusel esitada kasutada soovitava tuuliku parameetritele vastava helivõimsustaseme andmed ja sellele vastav mürataseme modelleering, mille alusel omavalitsusel on võimalik veenduda vastava tuuliku mudeli kasutamisel müra normtasemete täitmisel müratundlikel aladel. Mürahinnangus arvestada koosmõju teiste piirkonnas arendatavate tuuleparkidega ajahetke parima teadmise alusel. Tagada tuleb, et tuulepark ei ületata müratundlikel aladel müra öist sihtväärtust. Sihtväärtuse ületamine on lubatav üksnes müratundliku ala omaniku nõusolekul, kuid arvestama peab, et ka omaniku nõusolekul ei ole lubatav müratundlikul alal ületada tööstusmüra öist piirväärtust. Eelneva alusel on võimalik täpsustav mürahinnang koostada ehitusloa taotluse</p>

	<p>Mitte lubada tuulikupargi ehitamist kuni viiakse läbi 300 m-ste tuulikute mõju sõltumatud uuringud inimeste tervisele vastavuses kaasajastatavate normidega, kasutades mõõtmisteks sobivaid seadmeid.</p>	<p>menetluses ning selleks tuulepargi detailse lahenduse koostamine vajalik ei ole</p> <p>Selgitame, et planeering ja selle KSH ei ole oma olemuselt teadusuuring. Planeeringu koostamisel ja selle mõjude hindamisel võetakse arvesse olemasolevaid hindamismetoodikaid ja teadusuuringuid. Eraldi terviseuuringuid läbi ei viida. Märkime, et Kliimaministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi tellimisel on Eesti teadlased (TÜ) on hetkel koostamas teaduskirjandusel põhinevat ülevaadet tuuleparkide ja teiste Eesti kontekstis asjakohaste energiatootmisviiside võimalike tervisemõjude ja häiringute, nende ennetamise ja leevendamise võimaluste kohta. Muu hulgas saab antud töö tulemusel anda hinnangu kehtivate normide asjakohasusele. Töö valmib 2025. a juulis. Kui töö tulemusel selgub, et vajalik on planeeringus mingite täiendavate tingimuste arvestamine, siis seda tehakse</p>
<p>19. Vahur Kivistik G-7 OÜ (Holdre lossi omanikühing) ja Jan Oscar Veidenberg Taagepera Loss OÜ 22.04.2025 nr 7-1/2025/10-38</p>	<p>Valgamaal Tõrva vallas asuvad Taagepera loss ja Holdre loss, mõlemad koos pargi ja kõrvalhoonetega, on mälestisena riikliku kaitse all kui juugendstiili ilmekamaid ja ilusamaid näiteid Eestis ja kogu Baltikumis. Mõlemad lossid projekteeris silmapaistev baltisaksa arhitekt Otto Wildau.</p> <p>Taagepera lossis tegutseb juba pikemat aeg Wagenkülli kaubamärgi all spaa koos hotelliga, mis järjepideva ja raske töö tulemusena on kujunenud Tõrva valla suurimaks turismimagnetiks. Aasta-aastalt on suurenemas ka välismaiste puhkajate, eriti lätlaste, arv. Wagenküll on vallas arvestatav tööandja.</p> <p>Holdre lossis tehti mahukaid nii välis- kui sisetöid järgides projekti ja kõiki muinsuskaitse nõudeid 2018 – 2022, mille tulemusel avati loss külastajatele ning 2022 suvel lossis ka täna tegutseva Eesti Rahvusliku Klaverimuuseumi püsinäitus. Tegu on unikaalse muuseumi ja kollektsiooniga, kuhu muuseumi asutaja Alo Põldmäe poolt on koondatud läbilõike Eestis toodetud või meie kultuurilooga seotud väärikatest pillidest, kokku üle 40 eksponaadi, neist vanimad ligi 200 aasta tagant. Praeguseks on lossist avatud külastajatele renoveeritud parempoolne tiib esimesest korrusest ligi 400-l ruutmeetril, lossist on saanud kõrgelt hinnatud turismiatraktsioon ning kontserdipaik. Muuseumi klaverikollektsioonist on osa pille väga heas korras, mis on võimaldanud korraldada unikaalseid kontserte korraga neljale klaverile. Alo Põldmäed ja Vahur Kivistikku on eeltooduga seoses tunnustatud Eesti Kultuuri Tegu 2022 auhinnaga ja Tõrva valla aasta tegija tiitliga. Kuni viimase ajani on olnud plaanis loss järkjärgult täielikult korda teha ja avalikkusele avada.</p>	<p>Lähtuvalt teie esitatud seisukohast koostati KSH aruande lisana täiendavad visualiseeringud Holdre ja Taagepera mõisakomplekside aladelt. Visualiseeringuid sisaldav aruanne esitati tutvumiseks ka teile ning Muinsuskaitseametile.</p> <p>Eriplaneeringuga ei kavandata tegevusi mälestiste kaitsevööndite aladel. Eriplaneering (mai 2025 seisuga) näeb ette tuulepargi asukoha eelvaliku ala, mis jääb Holdre mõisa peahoonest u 1,7 km ja Taagepera mõisa peahoonest u 5,8 km kaugusele.</p> <p>Täiendavast vaadete analüüsist ilmnes et Holdre mõisa puhul on tegu kõrghaljastusega ümbritsetud alaga, mille puhul tuulepargi nähtavus mõisa kaitsevööndisse jäävalt alalt on vähene. Esineb vaateid, mille korral üksikute tuulikute labad jäävad nähtavad, kuid tuulepark ei jää mõisale või mõisa juurest avanevates vaadetes domineeriv. Võrreldes esialgsel koostõlde ringil olnud planeeringulahendusega on planeeringulahenduses suurendatud Õhne jõe (ja seega ka Holdre mõisale) lähimate tuulikute vahed kaugust tagades jõe ja tuulepargi ala vahel laiem rohekoridor, mis vähesel määral vähendab ka Holdre mõisa alalt tuulikute nähtavust.</p> <p>Taagepera mõis paikneb avatud vaadetega alal ning maapinna kõrguseid arvestades reljeefilt kõrgemal kohal kui kavandatav tuulepark. Seega jääb tuulepark Taagepera mõisa aladelt nähtav eeskätt kõrgematelt vaatekohtadelt (mõisa torn, rajatav vaateplatvorm), kuid arvestades vaate avarust ja tuulepargi kaugust on tegu võrdlemisi väikse vaatesektoriga, mida mõjutatakse.</p> <p>Selgitame, et Holdre mõisa alale ei ole oodata häiringutaset (üle 8 h/a või üle 30 min/päevas) ületaval määral tuulikute varjutuse langemist. Teoreetiliselt võib Holdre mõisa alale ulatuda ühe tuuliku vari, mis võib esineda talvisel perioodil (detsembris ja jaanuaris) päevasel ajal. Kevad-suvis-sügisel perioodil ühegi tuuliku vari Holdre mõisa alani ulatuda ei saa ka maksimaalselt hinnatud 300 m tipukõrgusega tuulikute korral.</p>

	<p>Märtsis 2025 saime aga Tõrva vallast kirja, kus on viited Tõrva kodulehel avaldatud tuulepargi eriplaneeringu materjalidele. Planeeringu kohaselt kavandatakse Holdre lossi taha (lossi kinnistu piir jookseb lõunapoolses küljes piki Õhne jõge) teisele poole jõge kokku kahekümne, kuni 300 m kõrguse tuulikuga tuuleparki, mida vastavalt vajadusele on perspektiivis võimalik veelgi laiendada. Kaardil tehtud mõõdistuse kohaselt jäävad lähimad tuulikud Holdre lossist ca 1,4 km kaugusele ja Taagepera lossist ligi 5 km kaugusele. Praegu avaneb Holdre lossist ja pargist lõuna suunda maaliline vaade Õhne jõele ja selle taga asuvale metsamassiivile. On ilmselge, et tuulepargi kava realiseerumisel asendub maaliline ümbruskonnaga sobituv vaade lossist ja pargist lõunakaarde metsa kohal kõrguva tööstusmaastikuga, mis visuaalselt reostab keskkonda. Vaated mälestisele ja mälestiselt on mõlemad muinsuskaitseelised väärtused, mis niivõrd lähedale tuulepargi rajamisel saavad oluliselt kahjustatud. Sisenedes lossi pargi territooriumile avaneb praegu maaliline vaade pargi kahest väravast lõuna suunda jäävale lossile, mille taga taustal on jõgi ja mets. Muide, lossi üheks arhitektuuriliseks atraktiivseks eripäraks on restaureeritud erineva kõrgusega pilkupüüdvad korstnad, tuulepargi korral kõrguksid nende kohal aga pöörlevad 300 meetri kõrgused monstrumid. Võrdluseks, loss on kahe põhikorrusega ja pööninguga alla 20 meetri kõrge, vanad puud tihti kuni 30 m, plaanitavad tuulikud aga 300 m kõrged! Võrdluseks, 300 m kõrge on ka üle Pariisi kõrguv Eiffeli torn ilma antennita! On ilmne, et kaitsealuse mõisahoonelise, pargi ja tuulepargi koosluses muutub dominandiks tuulepark ning loss kaotab oma atraktiivsust pöördvõrdeliselt tuulikute domineerimisega maastikupildis. Vaade lossile maantee poolt (ehk suunaga lõunasse) oleks täielikult rikutud. Samuti saaks täielikult rikutud vaade lossist, tagafassaadi lossitrepilt ja lossipargist üle Õhne jõe lõunasse. Lisaks visuaalsele reostusele tuleb arvestada valgusreostusega, kui tuulikulabad liiguvad läbi päikesevalguse eest, tekitades sekunditega vahelduva valguse ning varju „mängu“. Ettevaatuspõhimõttest lähtuvalt tuleb arvestada ka tuulikute tingitud mürareostusega, suvised kontserdid ja gruppidele pakutavad Alo Põldmäe läbi viidavad muusikalised tuurid toimuvad kõik avatud akendega. Kui linnulaul klaverimängu ei häiri, siis vuhisev tuugen seda teeb.</p>	<p>Müra osas võib halvima hinnatud olukorra (võimalikult suure helivõimsustasemega tuulikud) korral esineda mõisa alal müratase kuni 37,6 dB, mis on madalam kui tööstusmürale kehtiv rangeim normtase elamumaa aladel ehk tööstusmüra öine sihtväärtus.</p> <p>Taagepera mõisa alale tuulikute vari ei ulatu. Prognoositud tuulikute müra tasemed jäävad alal tugevalt alla tööstusmüra öise sihtväärtuse ning ka tugevalt alla teaduskirjanduses tuulikute müra häiringutasemena välja pakutud 35 dB.</p>
--	---	---

	<p>Ehkki Taagepera loss asub plaanitavast tuulepargist ca 5 km kaugusel, risustab tuulepark samuti oluliselt lossist avanevaid vaateid, seda ilmselt nii künkalt, kus loss asub, kuid veelgi enam lossi külastajatele avatud ning nende seas populaarsest tornist. Täna avanevad tornist kõigis ilmakaartes maalilised maastiku- ja loodusvaated, mille taustal külalistele meeldib ennast pildistada. Oleme veendunud, et plaanitav Holdre tuulepark kahjustab looduslikku keskkonda, kuhu praegu Taagepera ja Holdre lossid hästi sobituvad. Samuti oleme veendunud, et tuulepark kahjustab mõlema lossi majandustegevust ja vähendab lossikomplekside kui kinnisvara väärtust. Turist hindab ja naudib Tõrva vallas just puhast looduskeskkonda, mistõttu prognoosime riski nii meil kui kogu vallas turistide arvu vähenemiseks.</p> <p>Kokkuvõtlikult oleme arvamusel, et kavandatav tuulepark ei sobitu Holdre ja Taagepera losside (koos kõrvalhoonete ja parkidega) kui riikliku kaitse all oleva mälestise vahetusse naabrusesse. Vastupidi, see kahjustab mälestiselt ja mälestisele täna avanevaid looduslikke vaateid, tekitab äärmiselt häirivat, antud keskkonda mittesobivat, visuaalset reostust, tõenäoliselt ka valgusreostust ja müra.</p> <p>Mõlemad lossid kaotavad tuulepargi rajamisel oma väärtust nii mälestisena, turismiobjektina kui rahaliselt hinnatavalt kinnisvarana. Vähemalt Holdre puhul tekib küsimus, kas praeguse tegevusega jätkata on üldse realistlik?! Võttes arvesse Põhiseaduses sätestatud, on igapähe õigus nõuda talle tekitatud kahju hüvitamist. Arvestades, et Holdre tuulepargiga seonduv kahjustab tõsiselt meie vara, mis on samas mälestistena riikliku kaitse all ja riivab ning kahjustab meie õigust tegeleda ettevõtlusega, kaalume oma huvide kaitsmist kõigi õiguslike vahenditega.</p>	
	<p>Oleme kursis Muinsuskaitseameti kirjaga Tõrva vallavalitsusele, millega jäeti eriplaneering MKA poolt kooskõlastamata. Jagame põhijoontes MKA tähelepanekuid. Kui Holdre tuulepargi teemal seonduvalt Taagepera ja Holdre riikliku kaitse all olevate mälestistega, toimub vallavalitsuse ja MKA vahelisi arutelusid (vastava ettepaneku MKA oma kirjas vallale tegi), palume meid kui puudutatud isikuid sellesse kaasata, et meie suhtes otsuste tegemine ei toimuks üle meie pea.</p> <p>Nii Wagenküll kui Holdre lossi omanikfirmad hindavad kõrgelt</p>	<p>Tõrva vallavalitsus on teinud Muinsuskaitseametiga täiendavat koostööd selgitamaks planeeringu vastavust kultuuriväärtuste kaitsega seotud eesmärkidele.</p> <p>Selgitame, et Tõrva Vallavolikogu on algatanud eriplaneeringu menetluse ning ei ole ilmnunud Planeerimisseaduse kohaseid aluseid planeeringu lõpetamiseks.</p> <p>Planeeringu kehtestamise osas saab Tõrva Vallavolikogu otsustada planeeringu menetluse vastavasse etappi jõudmisel. Otsuste tegemisel on kaalutusotsuse aluseks kõik planeeringu käigus ilmnunud asjaolud, sh laekunud seisukohad ja ettepanekud.</p> <p>Otsuse tegemisel tuleb muude kaalutluste hulgas arvestada ka taastuvenegiale ülemineku eesmäärke</p>

	<p>senist head koostööd vallaga ja seni ilmutatud ettevõtja-sõbralikkust. Teeme ettepaneku eriplaneering lõpetada ilma planeeringut vastu võtmata.</p>	
<p>20. Valga Vallavalitsus kuupäev digiallkirjas nr 9-1.3/1080-1 16.04.2025 nr 7-1/2025/10-28</p>	<p>– Keskonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruande peatükis 4.7 on hinnatud käesoleva eriplaneeringu potentsiaalselt sobilikust alast kuni 10 km raadiusesse jäävate teiste tuulealade kavandamist ja nende koosmõju. Aruandes on märgitud, et naaberomavalitsustes on üld- ja eriplaneeringute raames käimas tuulealade otsimine, kuid teadaolevalt ühegi käimasoleva planeerimisprotsessi raames potentsiaalselt sobilikest aladest 10 km raadiuses ühtegi teist tuuleala kavandamisel ei ole. Valga valla tuulepargi eriplaneeringu koostamisel (menetluse käik ja ajakohased materjalid https://www.valga.ee/tuulepargi-eriplaneering) läbiviidud keskkonnamõju strateegilise hindamisega on koosmõju ulatust hinnatud laiemalt (15 km ulatuses) ning märkimist on leidnud ka Tõrva valla kahe eriplaneeringu koostamine. Keskonnamõju strateegilise hindamise järeldusena on välja toodud, et kuna Valga valla ja Tõrva valla tuuleparkide vahekaugus on suur, siis olulist mõjude kumuleerumist ei ole oodata. Teeme ettepaneku keskkonnamõju strateegilise hindamise aruannete ühtlustamiseks hinnata teadaolevate teiste piirkonnas koostamisel olevate tuuleparkide arendusprojekte koosmõju 15 km ulatuses. Palume Tõrva vallal arvestada, et Valga vald on ka koostamas tuulepargi eriplaneeringut ning kavandamas selle kaudu tuulepargi rajamist.</p>	<p>Ettepanekut arvestatakse ja KSH aruannet täiendatakse vastavalt</p>
	<p>– Keskonnamõju strateegilise hindamise peatükis 6 on hinnatud võrguühenduse rajamist ja sellega kaasnevat võimalikku mõju. Peatükis on märkimist leidnud, et lähim 330 kV ja alajaam paikneb Valga linnas. Palume üle kontrollida, et oleks üheselt mõistetav, kas mõeldud on Valga linnas asuvat 110 kV alajaama või Valga vallas asuvat 330 kV Tsirguliina alajaama. Eriplaneeringuga on Tõrva valda planeeritava tuulepargi liitumiskaabli põhimõtteline lahendus kavandatud liitumisega Tõrva 110 kV alajaama. Samas ei välistata ka muid lahendusi. Täpne liitumispunkt selgub ja sellest lähtuv liini kulgemine pannakse paika projekteerimisel peale liitumistingimuste määramist põhivõrgu valdaja poolt. Märgime, et kui tuulepargi liitumislahendus peaks projekteerimise käigus</p>	<p>Ebatäpsus parandati. Lähim 330 kV alajaam paikneb Valga vallas. Tuulepargi liitumine põhivõrguga on kavandatud maakaabliga. Juhul, kui liitumine peaks toimuma Valga valda, siis ka seal jätkatakse maakaabliga</p>

	<p>erinema esialgsest lahendusest ja liitumine lahendatakse Valga valla mõnda alajaama, siis palume arvestada, et liitumine tuleb lahendada maakaabelliiniga, millel on oluliselt väiksem ruumimõju.</p>	
<p>21. Peeter Maipuu, Annemari Maipuu, Kristjan Maipuu, Martin Maipuu, Karl Joonas Maipuu ja Salme Sillamaa 17.04.2025 nr 7-1/2025/10-29</p>	<p>Asukoht Kui vaadata maailma tuuleatlast https://globalwindatlas.info/en/, siis on valitud asukoht üks tuulevaesemaid piirkondi. Jääb täiesti arusaamatuks arendaja soov rajada maismaa tuulepark sellisesse piirkonda, kus valdav tuule kiirus kõigub tuuliku tööks vajaliku minimaalse piirväärtuse ümber. Hetke tuule seisu saab reaalajas jälgida siit: https://www.ventusky.com/?p=57.98;25.90;7&l=temperature-2m</p> <p>Müra Aruandes p 2.1 on välja toodud arendaja planeeritavate tuulikute maksimaalne masti kõrgus 200 m ja rootori labade pikkus kuni 100 m ehk rootori diameetrikuni kuni 200 m. Samas planeeritava tuulepargi müra modelleerimisel on kasutatud tuulikut Vestas V172 võimsusega 7,2 MW, rootori diameetriga 172 m ja masti kõrgusega 175 m, mis on oluliselt väiksem lubatud maksimumist. Sellest tulenevalt ei anna antud müra arvutus tõest pilti maksimaalse lubatud suurusega tuulikute tekitatavast mürast ja selle leviku täpsest piirkonnast.</p>	<p>Ka edasises menetlusprotsessis kaasatakse Valga vald</p> <p>Mõistame muret seoses piirkonna tuuleolude sobivusega. Online-tööriistad, nagu Global Wind Atlas või Ventusky, annavad küll hea esmase ülevaate globaalsel või riiklikul tasemel, kuid need ei asenda kohapealseid mõõtmisi, mis on tuulepargi arenduse alus. Evecon on Holdre piirkonnas läbi viimas ametlikke tuulemõõtmisi spetsiaalse mõõtemastiga – hetkel on kogutud andmeid ligikaudu 9 kuu vältel ning mõõtmised jätkuvad, et saada võimalikult täpne pilt piirkonna aastasest tuuleprofiilist.</p> <p>Esialgsete mõõtmisandmete põhjal on Holdre ala tuulekiirus lähedane Eesti maismaa keskmisele ning jääb tööstuslike tuuleparkide arendamiseks sobivasse vahemikku. Lisaks tuleb arvestada, et tänapäevased tuulikud on arendatud töötama tõhusalt ka madalama ja vahelduvama tuulekiiruse korral, kasutades suurema rootori läbimõõdu ja kõrgema torni kombinatsiooni. Mida kõrgemal tuulik töötab, seda stabiilsem ja tugevam on seal ka tuul.</p> <p>Seega ei lähtuta asukohavalikul pelgalt kaartidest või reaalaja tuuleoludest, vaid kohapealsetest mõõtmistest, pikaajalisest tootlikkuse prognoosist ning tehnilisest ja majanduslikust teostatavusest. Lõplik investimisotsus tehakse alles pärast kõigi vajalike analüüside valmimist ja projekti kogupildi hindamist.</p> <p>Tõrva vallavalitsus järgib eriplaneeringu koostamisel jooksvalt Eesti riigiasutuste suuniseid tuuleparkide tervise mõjude arvesse võtmisel planeeringu käigus. Kliimaministeeriumi tellimusel valmis 2025 I kvartalis juhendmaterjal tuulikute müra, varjutuse ja vibratsiooni hindamise osas. Juhendmaterjali koostamisel analüüsiti ka teiste riikide praktikat antud mõjuvaldkondade hindamisel. Tõrva valla eriplaneeringu KSH aruande müra, varjutuse ja vibratsiooni hindamise osad ajakohastatakse avalikustamisele suunatavas versioonis vastamaks valminud juhendmaterjalile. Selgitame, et planeering ja selle KSH ei ole oma olemuselt teadusuuring. Planeeringu koostamisel ja selle mõjude hindamisel võetakse arvesse olemasolevaid hindamismetoodikaid ja teadusuuringuid. Eraldi terviseuuringuid läbi ei viida.</p>

	<p>Lisaks pole uuritud infraheli mõju, mille adekvaatne uurimisvõimekus teadaolevalt Eesti Vabariigis puudub. Sellest tulenevalt ei ole võimalik ka väita, et infraheli mõju puudub või on väheoluline.</p>	<p>Märgime, et Kliimaministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi tellimusel on Eesti teadlased (TÜ) on hetkel koostamas teaduskirjandusel põhinevat ülevaadet tuuleparkide ja teiste Eesti kontekstis asjakohaste energiatootmisviiside võimalike tervisemõjude ja häiringute, nende ennetamise ja leevendamise võimaluste kohta. Muu hulgas saab antud töö tulemusel anda hinnangu kehtivate normide asjakohasusele. Töö valmib 2025. a juulis. Kui töö tulemusel selgub, et vajalik on planeeringus mingite täiendavate tingimuste arvestamine, siis seda tehakse.</p> <p>Selgitame, et Vestas V172 tuulikut on tootja kodulehe alusel võimalik juba käesoleval ajal toota 285 m tipukõrgusega, mis on võrreldav planeeringuga kavandatava tipukõrgusega. Seega on antud tuulikumudel võimaliku tuulikumudelina hindamisel asjakohane. Selgitame, et tuuliku tipukõrguse kasv ei ole lineaarses seoses tuuliku helivõimsustaseme kasvuga, vaid helivõimsustase sõltub tuuliku tehnilistest omadustest. Asukohavaliku KSHs on müra hindamise eesmärk selgitada müratundlikel aladel tekkivast müratasemest tulenevad võimalikud piirangud tuulikute paiknemisele või helivõimsustasemele, mida edasisel projekteerimisel tuleb arvestada.</p> <p>Planeeringus on täpsema müra hindamise osas seatud tingimus ehitusloa taotlusel esitada kasutada soovitava tuuliku parameetritele vastava helivõimsustaseme andmed ja sellele vastav mürataseme modelleering, mille alusel omavalitsusel on võimalik veenduda vastava tuuliku mudeli kasutamisel müra normtasemete täitmisel müratundlikel aladel. Mürahinnangus arvestada koosmõju teiste piirkonnas arendatavate tuuleparkidega ajahetke parima teadmise alusel. Tagada tuleb, et tuulepark ei ületata müratundlikel aladel müra öist sihtväärtust. Sihtväärtuse ületamine on lubatav üksnes müratundliku ala omaniku nõusolekul, kuid arvestama peab, et ka omaniku nõusolekul ei ole lubatav müratundlikul alal ületada tööstusmüra öist piirväärtust.</p>
	<p>Visuaalne mõju Visualiseeringuid on tehtud üheksast kohast ja kõige võrreldavamaks (üldine suund ja kaugus) _____ on Holdre lossi juurest tehtud visualiseering. Paradoksaalsel moel on Holdre lossi visualiseering tehtud "maja eest" ja loomulikult ei ole läbi maja tuulikuid näha! Fotomontaažilt on näha ainult 1 tuulik, ilmselt nr 2 planeeringujooniselt (nr 5 visualiseeringujooniselt). See asub visualiseeringu aruanne (lk 1) andmetel 2391 m kaugusel Holdre lossist. Holdre lossi vaatekohast läänes asub lähedal mets, mis varjab vaate tuulikule. _____ ümbrus on avatud vaadetega kogu tuulepargi suunas</p>	<p>Kooskõlastamise etapis laekunud ettepanekute alusel täiendatava KSH aruande visualiseeringute lisa täiendatakse ja sinna lisatakse täiendavaid visualiseeringuid sh Helme-Kirikuküla-Holdre-Taagepera tee mõnelt avatuma vaatega lõigult. KSH koostamisel käsitletakse visuaalseid mõjusid kohtadest kus esineb avalikkuse juurdepääs ning mis on puhkemajanduslikult, kultuurilooliselt vms piirkonna jaoks potentsiaalselt olulised. Eramute hoovidest KSH raames visualiseeringuid ei koostata, sest tegu ei ole avaliku huviga vaatekohtadega.</p>

	<p>(sektor edelast lääneni), kus mets paikneb 250 meetri kaugusel. Selliselt kauguselt on metsa visuaalset mõju vähendav mõju juba oluliselt vähenenud ja sellise kõrgusega tuulikud tekitavad tõenäoliselt väga suure visuaalse häiringu. Kui lähemalt uurida üldiseid nähtavuse diagramme (ZVI_Nähtavus_Corine_landcover_ZVI_300m_tuulik_06082024.pdf), siis on näha, et Sepakõrtsi kinnistul on nähtavad kõik 21 planeeritavat tuulikut, mille kõrgus küündib horisondist 5-10kraadise nurga kõrgusele. Leiame, et ka _____ kinnistu juurest oleks olnud asjakohane teostada visualiseeringud! Holdre lossi (kui sarnaseima näite) kasutamine on reaalse mõju tunnetamiseks siiski liiga erinev.</p>	
	<p>Häiringu leevendamise meetmed Seadusest tulenevalt on kohustus maksta tuulikust kuni 2000 m raadiusesse jäävatele kinnistuomanikele taluvustasusid. Sepakõrtsi asub lähimast tuulikust 2037 m kaugusel, kuid avatud maastikul, erinevalt _____ või _____ kinnistuga, mis jäävad samast tuulikust keskmiselt 1850 m kaugusele, kuid on ümbritsetud lähedal asuvast metsamassiivist. Antud olukorras on _____ visuaalselt oluliselt rohkem häiritud kui teised nimetatud kinnistud, kes jäävad nn taluvustasu alasse, kuid _____ pole seni ühtegi kompensatsiooni meedet ega taluvustasu pakutud. Sellises olukorras paberil sirkliga joonte tõmbamine ja näpuga seaduses järje ajamine, süvenemata tegelikku olukorda, tekitab vallakodanike vahel karjuvat ebaõiglust ja lõhestab kogukonda! Rääkimata muudest kompensatsiooni meetmetest tuulepargi lähiümbrusesse jäävatele kinnistutele, nagu näiteks garanteeritud püsivalt soodne elektri hind vmt.</p>	<p>Selgitame, et Eestis on talumistasu maksmise põhimõtted kehtestatud Keskkonnatasude seaduses. Kehtiv keskkonnahäiringu tasu arvutus põhimõtte näeb ette tasu maksmist üle 250 m tipukõrgusega tuulikute korral 3 km raadiusesse. Kahjuks ei ole käesoleval ajal seaduses eristatud talumistasu suurust elamu kauguse kasvu, nähtavuse vms alusel. Täiendavalt on arvutus põhimõtteid kirjeldatud https://keskkonnaportaal.ee/et/teemad/taastuenergia/tuuleenergia/tuulikutasud Lisaks seadusest tulenevale tasule on arendaja välja töötanud täiendava kohaliku kasu hüvitise paketti, mille eesmärk on pakkuda leevendusmeetmeid või hüvesid laiemale ringile kogukonna liikmetele, mitte ainult neile, kelle kinnistud jäävad seadusest määratletud raadiusse. Selle paketi sisu on esitatud tutvumiseks ja aruteluks nii Tõrva vallale kui ka kohalikele elanikele. Soovime leida lahendusi, mis oleksid õiglaselt tasakaalustatud ja kogukonda ühendavad, mitte lõhestavad.</p>
	<p>Mõju kohalikule kliimale KMH aruandes viidatakse uuringule 21-st 2 MW võimsusega turbiinist koosnevat tuulepargi kohta, leides, et nende mõju võib teoreetiliselt ulatuda allatuult kuni 18–23 km kaugusele.</p>	<p>Selgitame, et KSH aruandes on antud ülevaade teadusuuringutes leitud lokaalse kliima mõjule seoses tuuleparkidega. Jah senised avaldatud uuringud on tehtud väiksemate mõõtmetega tuulikutega. Arvestades et uuringud on tuvastanud väga väikeseid muutusi lokaalses kliimas, siis on ebatõenäoline ka olulise lokaalse kliimamõju</p>

	<p>Simulatsioonid näitasid, et tuulepargid võivad mõjutada maapinnalähedast temperatuuri ja niiskust, samuti maapinna latentset ja tajutavat soojusvoogu. Siiski rõhutati, et teoreetilised mõjud ei pruugi realsuses täielikult realiseeruda, kuna tulemused sõltuvad atmosfääri stabiilsusest ja tuulepargi konkreetsest suurusest.</p> <p>Planeeritava tuulepargi tuulikute arv on küll sama, kuid tuulikute suurus ja võimsus on kordi suurem, kui viidatud uuringus käsitletud tuulikud, siis võib järeldada, et mõju kohalikule kliimale võib teoreetiliselt olla kordades suurem.</p> <p>Nagu öeldud, Sepakõrtsi asub planeeritavast tuulepargist 2000 m kaugusel, seega väga suure tõenäosusega saab senine kliima olustik seal ka häiritud.</p> <p>Kui vaadata Keskkonnaagentuuri radaripilte (Radaripildid Keskkonnaagentuur ILM), siis selge ilma korral võib täheldada nii Paldiski kui ka Sopi-Tootsi tuuleparkide asukohas pidevat vihmast. Tegemist on <u>lokaalsete häiringutega</u>, mida tekitavad töötavad <u>tuulepargid</u>, mis <u>jätavad ilmaradarile mulje</u> vihmast.</p>	<p>esinemine suuremate tuulikute korral. Võrreldes kasvuhoonegaaside heitkogusega seostatavate kliimamuutuste oodatava mõjuga¹⁹ on tuuleparkide lokaalne kliimamõju tunduvalt väiksem.</p> <p>Selgitame, et Tootsi-Sopi tuulepargi puhul esineb tõepoolest Keskkonnaagentuuri ilmaradari pildis tuulepargi alal kõrvalekalle. Tegu on tehnilise häiringuga. Reaalselt Tootsi piirkonnas sademete hulga muutusi teadaolevalt täheldatud ei ole.</p>
	<p>Mõju metsaelule</p> <p>Piirkonnas oleme täheldanud aktiivset metsloomade elu. KMH aruandes on väga põhjalikult käsitletud tuulepargi mõju piirkonna linnustikule ja väikeloomadele, sh kahepaiksetele ning nahkhiirtele. Kuid käsitlemata on jäänud keskmise suurusega metsloomad, väikekiskjad, metskitsed, hirved, põdrad ja muud imetajad, keda on sealse ümbruskonnas üsna ohtralt liikvel. Võimalik, et mõju nendele võrdsustatakse mõjuga koduloomadele – lammastele ja veistele, kuid vahe on selles, et koduloomad on sunnitud tekkinud stressiolukorraga harjuma, aga metsloomadel on vabadus stressirohkemast piirkonnast lahkuda ja sinna enam mitte tagasi tulla. Selline olukord saab piirkonna ökosüsteemile väga olulist mõju avaldama.</p>	<p>Mõju metsloomadele on käsitletud KSH aruande rohevõrgustiku mõjude hindamise osas. Planeeringu koostamise alusuuringuna viidi potentsiaalselt sobilikel aladel zooloogide poolt läbi välitööd kaardistamiseks metsaelustiku tegevusjärgi aladel. Tegu on metsaalaga kus esinevad pea kõik Eestis elutsevad imetajaliigid.</p> <p>Planeeringulahenduse koostamisel on arvestatud rohevõrgustiku uuringu tulemusi. Mõjusid metsloomadele võib pidada eelkõige negatiivseks ja oluliseks sellistel juhtudel, kui rajatise paigutatakse piirkonda, mida peetakse mõne populatsiooni puhul oluliseks ning mille kadu hakatakse piirama liigi arvukust. Samuti kui tuulepark hakkaks mõjutama kriitilisi liikumiskoridore. Sellest lähtuvalt on asukoha eelvaliku ala võrreldes esialgsega vähendatud tagades Õhne jõega paralleelselt 1,5 km laiuselt rohekoridori tagamiseks rohevõrgustiku sidusust.</p>
	<p>Kasu kohalikule kogukonnale</p> <p>Nii eriplaneeringus kui ka KMH aruandes ei ole selgelt välja toodud ühtegi otsest kasu ei kohalikule kogukonnale ega Tõrva vallale, mida antud tuulepargi rajamine kaasa toob. Välja on toodud EV</p>	<p>Aitäh põhjaliku ja ausa tagasiside eest. Mõistame, et tuulepargi rajamisega kaasnevad küsimused elukeskkonna, looduse ja kogukonna heaolu osas võivad olla tõsised ja isiklikult puudutavad, eriti neile, kes on valinud elupaiga just rahu ja loodusläheduse tõttu.</p>

¹⁹ https://climate.ec.europa.eu/climate-change/consequences-climate-change_et

	<p>valitsuse suundumus rohelisema energiatootmise poole, lugematu hulk eurodirektiive jne, kuid käegakatsutavat kasu kohalikule elanikkonnale pole. Jutt odavast elektri hinnast on tavapärase häma ja see üks tuulepark ei suuda garanteerida hinnalangust ega nii oluliselt energiabörsi toimimist mõjutada. Tuuleparkide massiline ehitamine tuult juurde ei too.</p> <p>Pigem on kahjulikud mõjud domineerivad, ka KMH-s on välja toodud teatavad riskid looduskeskkonnale. Lisaks mõjud loodusele ja kohalikule taristule, mis saab oluliselt mõjustatud pargi rajamise käigus. Suure tõenäosusega on negatiivne mõju turismi arengule piirkonnas, kuna puutumatu looduse miljöö on rikutud ning leidub vähe turiste, kes soovivad oma puhkuse veeta hiiglasliku tuulepargi vahetus läheduses. Tuulepargi vahetus läheduses väheneb ka oluliselt piirkonna kinnisvara turuväärtus.</p> <p>Selgelt on näha, et antud tuulepargi rajamise taga on ainuüksi arendaja ärihuvid.</p> <p>Võttes kõike eelnevat arvesse on _____ omanike ja elanike arvamus käesoleva eriplaneeringu suhtes negatiivne ning me soovime selle lõpetamist. Olles soetanud _____ kinnistu sooviga eemalduda linnakärast ja elada looduskaunis ning puhtas keskkonnas, ei saa me kuidagi nõustuda tuulepargi ehitusega lähikonda. Sedasorti tuulepargid sobivad merele, kus need on piisavalt kaugel nii inimasustusest kui ka loomadest ning ei risusta kellegi elukeskkonda nii olulisel määral kui planeeritav tuulepark siin.</p>	<p>Kuigi eriplaneeringu ja keskkonnamõjude hindamise dokumentides keskendutakse eelkõige õiguslikele ja keskkonnamõjudele, on arendaja jaoks oluline ka kogukonna tegelik tunnetus ja õiglustunne. Just selleks on arendaja poolt koostatud täiendav kohaliku kasu väärtuspakkumine, mis lisaks seadusest tulenevale talumistasule pakub võimalusi laiemaks toeks kogukonnale – olgu selleks vahetu hüvitis, piirkondlikud investeeringud või muud koostööl põhinevad lahendused.</p> <p>Tuulepargi rajamine saab toimuda üksnes juhul, kui projekt on kooskõlas kehtivate keskkonna- ja planeeringunõuetega ning selle arendamine on sisuliselt ja vastutustundlikult läbi kaalutud, püüdes arvestada ka kohalike elanike vaatenurkade ja ettepanekutega. Arendaja eesmärk on dialoog, mitte vastasseis.</p>
	<p>Teeme Tõrva Vallavolikogule ettepaneku mitte vastu võtta ja tagasi lükata eelnõu Tõrva valla tuuleenergeetika eriplaneeringu asukoha eelvaliku ja keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande esimese etapi vastuvõtmise ja kohaliku omavalitsuse tuuleenergeetika eriplaneeringu planeeringuala laiendamise ning Tõrva valla tuuleenergeetika eriplaneeringu vastuvõtmise kohta!</p>	<p>Selgitame, et Tõrva Vallavolikogu on algatanud eriplaneeringu menetluse ning ei ole ilmnunud Planeerimisseaduse kohaseid aluseid planeeringu lõpetamiseks.</p> <p>Planeeringu kehtestamise osas saab Tõrva Vallavolikogu otsustada planeeringu menetluse vastavasse etappi jõudmisel. Otsuste tegemisel on kaalutusotsuse aluseks kõik planeeringu käigus ilmnunud asjaolud, sh laekunud seisukohad ja ettepanekud. Otsuse tegemisel tuleb muude kaalutluste hulgas arvestada ka taastuvenegiale ülemineku eesmärke.</p>

<p>22. EKRE Tõrva osakonna juhatus 16.04.2025 nr 1-14/2025/745-1</p>	<p>Meie ettepanek on lõpetada Tõrva vallas igasugused tuuleparkide eriplaneeringu arendustegevused, kuniks pole üheselt selge, milline on nende tegelik mõju Tõrva majandusüksusele, milline on nende reaalne mõju inimeste tervisele ning meie tervikuna.</p> <p>Peale asjaolude, et Eesti Vabariigis ei ole siiani olemas terviklikku seadusandlust probleemide lahenduseks, tasub eelkõige küsida endalt tuuleparkidesse puutuvast:</p> <p>a) mida see annab vallale, b) mida see annab valla elanikule, c) kuidas see mõjutab elukeskkonda?</p> <p>Alustades esimesest ja jõudes viimaseni, tuleb lähtuda Tõrva valla arengukavast, lause „Tõrva vald on Lõuna-Eesti parim paik elamiseks, külastamiseks ja investeerimiseks”. Majanduslikus plaanis tähendab tuulepargi rajamine kõigepealt vastava transportkoha kohalike maavarade – kruus, liiv - baasil. Arvestades vajaminevaid koguseid seisab ning ka elanik tõenäoliselt lõpuks tõdemuse ees, et ehituslikku materjali sellest va polegi. Kas on teada, kui suur on meie valla võimekus keskkondlikus plaanis kõlbu koguste tagamisel? Ehk – kui palju saab neid materjale võtta sealt, kust seda selle tohib? Kas on teada, kui suur on tuuleparkide kogu vastava materjali vajaduste su võtnud vaevaks neid numbreid võrrelda?</p> <p>Kuidas mõjutab ettevõtlust asjaolu, kus lõpuks märgatav osa Tõrva valla territooriumi tuuleparkidele kasutuskõlbmatu ning selle üle otsustavad Tõrva valla huvide osas Kuna Tõrva vald ise nendest tuulikuparkidest energiat ei saa, sest vastavaid taristu välja ehitada, siis kuidas kujutavad valla juhid ette investeerimiseks sobiliku majan tekkimist seisus, kus energia hind tootmisele on tõenäoliselt jätkuvalt Euroopa kõr kõrgematest? Miks nii? Sest alajaamad töötavad meil juba täna oma võimsuse piir kasutamine kõigele lisaks ka tuuleenergia vahendamiseks ei ole võimalik. Ning san kasutegur jääb ju väikseks ja kõik see on seotud suure hulga omakuluga, kaasa arv hoidmise kulu. Pärast Venemaa energiavõrgust lahti ühendamist (see polnud ju ül vastavad kulud ületanud 14 miljoni piiri. Nendest tuulikuparkidest ei saa ju sellisel</p> <p>Ja lõpuks, kui me need tuulikud täies tükis valla arvele kanname, on nad juba amo Vaevalt küll, et Tõrva vallal siis oleks olemas see raha, millega teostada remonti ja vähem sellise, mille eest need tuugenpargid keskkonnaohutult likvideerida saaks. isegi mitte tehnoloogiat olemas.</p> <p>Aga mis siis saab, kui mõni tuulik töö käigus näiteks põlema läheb? Viga saab? Üm kohustatud tegema mida, kes selle kõige kinni maksab ja kui pika aja jooksul ning kaardistatakse tekkinud kahjud – see kõik on ju täna seadusandlikul tasandil lõpur</p> <p>Majanduslikus mõttes on need tuulikupargid vallale kogu tootmistsükli tervikuna suurt kahjumit tekitavad.</p>	<p>Selgitame, et Tõrva Vallavolikogu on algatanud eriplaneeringu menetluse ning ei ole ilmnunud Planeerimisseaduse kohaseid aluseid planeeringu lõpetamiseks.</p> <p>Planeeringu kehtestamise osas saab Tõrva Vallavolikogu otsustada planeeringu menetluse vastavasse etappi jõudmisel. Otsuste tegemisel on kaalutusotsuse aluseks kõik planeeringu käigus ilmnunud asjaolud, sh laekunud seisukohad ja ettepanekud. Otsuse tegemisel tuleb muude kaalutluste hulgas arvestada ka taastuvenegiale ülemineku eesmärke.</p> <p>Vastavalt teiepoolt ülestõstetud loodusressursside tarbe ja varu piisavuse küsimusele täiendatakse KSH aruannet tuues välja hinnanguline ressursstatarve ja ülevaade maavaravarude jääkvarude suurusest piirkonnas. Hinnang antakse täpsusastmes, mis planeeringu staadiumis on võimalik. Täpsem ehitusmaterjalide tarve selgub peale projekteerimist.</p> <p>KSH aruandesse lisati ptk 4.7.6., milles anti ülevaade võimalikest mõjudest turismile.</p> <p>Selgitame, et Tõrva valla elanikud ja ettevõtted tarbivad elektrienergiat. Võrgust elektri ostmisel ei ole otseselt määratud kust see pärineb, kuid kui Tõrva valda rajatakse tuulepark, siis suurendab see taastuvenegia osakaalu Eesti elektri tootmise ning osa sellest elektrienergiast tarbivad ka Tõrva valla elanikud ja ettevõtted.</p> <p>Selgitame, et kohaliku omavalitsuse pädevusse ei kuulu Eesti energiapoliitika kujundamine. Kohalik omavalitsus saab lähtuda kehtivatest õigusaktidest ja riigiasutuste suunistest. Energiamaajanduse korralduse seadus sätestab, et aastaks 2030 moodustab taastuvenegia vähemalt 65% riigisisest energia summaarsest lõpptarbimisest. Elektrienergia summaarsest lõpptarbimisest moodustab taastuvenegia vähemalt 100%.</p> <p>Tuuleparkidega kaasneva jäätmetekke osas selgitame, et vastav käsitlus on esitatud KSH aruandes. Lähtuvalt teema tõstatamisest täiendatakse KSH aruande jäätmetekke osa tuues välja oodatavad jäätmetekke mahud ja parim teadmine käitluse osas. Tuulikute jäätmekäitluse osas on täiendav info leitav ka https://keskkonnaportaal.ee/et/teemad/taastuvenegia/taastuvenegia-2024#Missaabpaikesepaneelidestjatuulikuteestparastkasutuseloppu?</p> <p>Tuuleparkidega kaasnevate ohtude vastutaja osas selgitame, et planeeringu elluviijaks pärast planeeringu kehtestamist on planeeringust huvitatud isik ehk arendaja ning</p>
---	--	--

	<p>Mida annavad need tuulikupargid Tõrva valla elanikule? Kuna toodetavast energia jää midagi, siis seega ei ole Tõrva valla elanikule kasu mitte mingisugustki. Küll aga tuleb faktist, et meie keskkonnalaboritel puuduvad täna aparaadid, mis oleksid võimõõtmisi infrahelisagedustel 1 – 16Hz. See on põhjus, miks räägitakse kõikjal ainult ehk siis tegelikku tuulikute müra mõju inimesele meil täna mõõta võimalik ei ole. tuugenilabade kuuldava heli tüüpiline madalama sageduse 100Hz helilaine? See on pikk on näiteks 6HZ infrahelilaine pikkus? Aga palun – 57,2 meetrit. Need on selge suurusjärgud ning teaduse üks reeglitest on, et ühe suurusjärgu objektide/nähtust pandud seaduspärasusi ei tohi üle viia teise suurusjärgu nähtustele või objektidele laborite antud hinnangud müra keskkondadele ja nende mõjule inimorganismile o oletuslikud.</p> <p>Tootsi ja Saarde tuuleparkide lähedal elavad inimesed kurdavad peavalude, ärevuse seesmiste valude ja üldise jõuetuse üle. Valgusvibratsiooni läbi pöörlevate tuulikula inimesed kohati talumatuks. „Tõrva vald on Lõuna-Eesti parim paik elamiseks...“ need kaks – Tõrva valla arengukava visioon ja tuulikupargid – kokku ei sobi.</p> <p>Mitmed uuringud näitavad, et kuna masti vibratsioon liigub pidurdusteta ka tema oht, et põhjavee ülemised horisondid kukuvad kokku ja joogivee kvaliteet langeb. ka Tõrva vallas, siis see kindlasti ei tõsta selle valla elukvaliteeti teiste Lõuna-Eesti võrreldes. Mis saab näiteks alla 10m sügavustest kaevudest? Kas nendes hakkab v kvaliteediga saab see olema?</p> <p>Lõpuks võib olla kindel ka järgmises – tuugenpargid ei tõsta kohalike elanike kinnis hoopis langetavad seda.</p> <p>Lõpuks – tuulikuparkide mõju elukeskkonnale. Esimene küsimus – kui ülemised ho kokku kukuvad, siis mis saab meie Õhne hoialast? Kui nii juhtub, siis väga tõenäo Mis toidavad meie järvi? Ülemise põhjaveehorisondi allikad. Päril huvitav, kuidas õnnestuks suvituslinna visiooni sellises olukorras säilitada, või veelgi enam – arenc kogemused näitavad ju, et vastava horisondi veetaseme rikkumise efekt ulatub kil kaugusele. Kui ülemistest veetasemetest on vesi läinud või vähenenud, siis kuidas veest sõltuv taimestik?</p>	<p>seetõttu vastutab alates planeeringu sisulisest elluviimisest alates planeeringuga võimalike kahjude tekkimis eest arendaja. Arendaja vastutus tuulepargi ehitamisel ja käitamisel tuleneb erinevatest seadustest, kuid esile võib tuua keskkonnaseadustiku üldosa seaduse § 16, mille kohaselt on arendaja kohustatud rakendama vajalikke meetmeid keskkonnoahu vältimiseks ja kohaseid ettevaatusmeetmeid keskkonnariski vähendamiseks. Kui arendaja vastavat kohustust rikub, vastutab arendaja keskkonnastutuse seaduse alusel. Samuti on arendaja vastutus reguleeritud võlaõigusseadusega, mistõttu kui arendaja tegevusest tekib kahju kolmandatele isikutele (nt kahju tervisele või omandile), võib kõne alla tulla arendaja vastutus võlaõigusseaduse § 1043, § 1045 alusel, samuti võlaõigusseaduse § 1056 alusel.</p> <p>Kohaliku omavalitsuse üksuse vastutus planeeringu elluviimise faasis piirdub eeskätt järelevalve teostamisega, et planeering viidaks ellu vastavalt planeeringule ja väljastatud ehituslubadele/projekteerimistingimustele.</p> <p>Tuuleparkide puhul ei ole täheldatud sellist vibratsiooni, mis põhjustaks kaugele ulatuvat maapinnavibratsiooni tasemel mis ohustaks põhjavee horisonte isegi väga keerukates hüdrogeoloogilistes olukordades²⁰. Holdre ala puhul on tegu alaga kus pinnakatte moodustavad moreen ja settekivimid (valdavalt liiv). Karstialad vms hüdrogeoloogiliselt keerukad tingimused antud piirkonnas puuduvad. Tulenevalt antud teemavaldkonna kohta laekunud ettepanekutest koostatakse eriplaneeringu juurde hüdrogeoloogiliste tööde litsentsi omava ettevõtte poolt täiendav pinna- ja põhjavee mõjuanalüüs, mis lisatakse KSH aruandele ja milles esitatavad täiendavad meetmed võetakse arvesse planeeringu koostamisel.</p> <p>Linnustiku osas on planeeringualal läbi viidud põhjalikud linnustiku uuringud. Lähtuvalt täiendavatest Keskkonnaameti soovitudest viidi 2025 a suvel veel täiendavalt läbi linnustiku suvised punktvaatlused tuvastamiseks võimalike esmatähtsate röövlindude regulaarse õhuruumi kasutuse esinemist. Koostöös ornitoloogidega on leitud tuulepargile võimalikult vähe linnustikku mõjutav asukoht. Juhuslikke kokkupõrkeid ei saa lindude osas välistada, kuid tegu ei ole asukohaga, mille puhul esineks eeldus oluliseks lindude hukkumiskriksiks. Asukoha eelvaliku ala ei jää lindude regulaarsetele rände- või regulaarsete toitumislendude alale.</p> <p>Tõrva vallavalitsus ja volikogu lähtuvad nii planeeringu kui rahvaalgatuste</p>
--	--	--

²⁰ Valente, A., Catani, V., Esposito, L., Leone, G., Pagnozzi, M., & Fiorillo, F. (2022). Groundwater Resources in a Complex Karst Environment Involved by Wind Power Farm Construction. *Sustainability*, 14(19), 11975. <https://doi.org/10.3390/su141911975>

	<p>Meie kotkaste ja viude saatuseks saab varem või hiljem surm läbi kokkupõrke tiivimendmenetlemisel kehtivatest õigusaktidest. Teie arvamus on teadmiseks võetud. dokumenteeritud videolõike leiab internetist hulgaliselt.</p> <p>Kõige lõpuks ka selline ehk retooriline küsimus. Täna on tuulikutevastase rahvahää üle 700 inimese. Tõenäoliselt on see ikkagi lõpuks sajad Tõrva valla inimesed. Nimi perekonnad. Tõrva valla arengukava üheks sõnumiks on ju ka eesmärk kaasata ots Tõrva valla valitsus peab olema Tõrva valla elaniku jaoks usaldusväärseks partnerik selgelt ei ole planeeritavate tuulikuparkidega rahul. Nad ei taha neid oma elupaika arengukava ei ole koostatud niisama naljaviluks ning Tõrva vallavalitsus tahab tões olla usaldusväärseks partneriks, siis see on nüüd see koht, kus seda peab ka näitan</p> <p>Me ei taha neid tuulikuid siia valda!</p>	
<p>23. Maa- ja Ruumiamet 13.05.2025 nr 12-1/25/4340-5</p>	<p>Tõrva Vallavalitsus esitas Maa-ja Ruumiametile (MaRu) 11.03.2025 kirjaga nr 7-1/2025/10-1 arvamus avaldamiseks Tõrva valla tuuleparkide eriplaneeringu (eriplaneering) asukoha eelvaliku otsuse eelnõu (eelnõu) koos keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) esimese etapi aruandega vastavalt planeerimisseaduse (PlanS) §-le 105.</p> <p>MaRu pädevuses on ruumilise planeerimise rakenduslike ülesannete täitmine, sh vastavalt planeerimisseadusele kohalike omavalitsuste planeeringute heakskiitmine (PlanS § 90, §121, § 138). Eelenvast tulenevalt kaasatakse MaRu kohalike omavalitsuste planeeringute heakskiitmise osakond planeeringute, mille osas on MaRu heakskiidu andja, koostamisse.</p> <p>Eriplaneering ja selle KSH algatati Tõrva Vallavolikogu 25.10.2022 otsusega nr 1-3/2022/24. Eriplaneeringu eesmärk on elektrienergia tootmiseks rajatavatele tuuleparkidele ja selle toimimiseks vajalikule taristule sobivate arendusalade leidmine Tõrva vallas. Algamise ajal hõlmas planeeringuala ligikaudu 115 km² suurust ala Karjatnurme, Holdre, Kiriku, Kahu, Ala, Pilpa, Taagepera ja Koorküla külade halduspiirides. Eriplaneeringu koostamise ja KSH hindamise käigus selgitati välja, et tuulepargi rajamiseks on kõige sobivam lõunapoolne eelvalikuala. Põhjapoolsest alast loobuti Natura 2000 ala kaitselistel põhjustel. Lõunapoolsele eelvalikualale on planeeritud ehitada kuni 21 tuulikut, mille suurim lubatud tipukõrgus on kuni 300 meetrit. Tuulikute ehitamiseks on eriplaneeringuga määratud põhimõttelised asukohad. Eriplaneeringu eelnõu on koostatud eeldusel, et PlanS § 951 kohase otsusega soovitakse loobuda</p>	<p>-</p>

	<p>detailse lahenduse koostamisest lõunapoolsel eelvaliku alal. Tutvunud esitatud materjalidega, märgib Maa- ja Ruumiameti kohalike omavalitsuste planeeringute heakskiitmise osakond järgmist.</p>	
	<p>1. Eriplaneeringu dokumentides puudub info planeeringualal asuvate detailplaneeringute kohta. Juhime tähelepanu, et PlanS § 122 lõike 2 kohaselt peatub kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu kehtestamisega kohaliku omavalitsuse eriplaneeringuga hõlmatud planeeringualal varem kehtestatud kohaliku omavalitsuse eriplaneering ja detailplaneering või nende osa. Peatunud kehtivusega planeeringutega hõlmatud alal asendab kohaliku omavalitsuse eriplaneering peatunud kehtivusega planeeringuid. Juhul, kui eriplaneeringu alale jääva detailplaneeringu elluviimine ei mõjuta negatiivselt eriplaneeringu realiseerimist ning on omavalitsuse hinnangul elluviidav, siis tuleb vastav info eriplaneeringu seletuskirjas ja kehtestamise otsuses välja tuua. Seega tuleb detailplaneeringute puhul täiendavalt hinnata, kas eriplaneering on detailplaneeringu kehtima jäämisel ja elluviimisel realiseeritav st planeeringute vahel puuduvad vastuolud, mis välistaks või mõjutaks negatiivselt eriplaneeringu lahenduse elluviimist.</p>	<p>Planeeringu seletuskirja lisati vastav selgitus</p>
	<p>2. PlanS § 6 lõike 11 kohaselt on planeeringu elluviimine tegevus, mille eesmärgiks on planeeringus sätestatu realiseerimine ning planeeringulistest nõuetest kinnipidamise tagamine. Mida suurem planeeringuala, seda suurem on võimalus, et planeeringualal viiakse ellu arendustegevusi, mis võib mõjutada tuulepargi elluviidavust. Tulenevalt eeltoodust palume kaaluda planeeringuala vähendamist, arvestades, et tingimusi saab kehtestada ainult planeeringuala ulatuses.</p>	<p>Planeeringualal määratletakse: tuulepargi asukoha eelvaliku ala; mürakategooriad; vajaliku taristu põhimõttelised asukohad ning ka rohevõrgustiku koridori muudatusettepanek üldplaneeringusse kandmiseks. Teoreetiliselt oleks võimalik vähesel määral eriplaneeringu ala vähendada, kuid protsessi selguse huvides ei pea me seda õigeks. Planeeringuala on piiratud peamiselt teedega ning riigi-, valla- ja külapiiriga – kõigil planeeringualasse jäävatel küladel on mingi planeeringuga planeeritud ruumiline objekt. Kuna planeeringualast oleks võimalik välja arvata vaid mõni küla osa, siis ei pea me sellist vähendamist otstarbekaks</p>
	<p>3. KSH aruande ptk-is 4.5.2.3 „Meetmed, edasiste uuringute ja hindamise vajadus“ on toodud, et kasutada olulisel määral varjutust (üle 8 h/a) põhjustavatel tuulikutel automaatset varjutuse esinemise jälgimissüsteemi, mis võimaldab valgustugevuse andurite ja tuuliku automaatse juhtimissüsteemiga koostöös häiriva varjutuse esinemise ajaks tuuliku töö peatada. Alternatiivina on võimalik kasutada ka väiksemate mõõtmetega tuulikuid kui eriplaneeringu KSH käigus hinnatud. Meetet kasutada</p>	<p>Meetet täpsustati planeeringu seletuskirjas vastavalt KSHs esitatud meetme sõnastusele</p>

	<p>Lätis asuva eluhoone Gundegas õuealal varjutuse häiringutaseme ületamise vältimiseks.</p> <p>Vastavalt riigihalduse ministri 17.10.2019 määruse nr 50 „Planeeringu vormistamisele ja ülesehitusele esitatavad nõuded“ § 3 lõikele 2 peab eriplaneeringu seletuskiri sisaldama KSH hindamise tulemusi ning samuti tuleb planeeringu seletuskirja lisada KSH-st tulenevad nõuded, leevendusmeetmed või soovitused, mida tuleb projekteerimistingimuste andmisel ja projekteerimisel aluseks võtta. Eriplaneeringu seletuskirjas puudub Läti riigi kohta toodud erisus. Palume eelvalikuala seletuskirja täiendada või selgitada, miks KSH-s toodud tingimusega ei pea arvestama.</p>	
	<p>4. Eriplaneeringu seletuskirja ptk-is 3.22 „Planeeringu elluviimine“ on loetletud etapid, mis on vajalikud tuulepargi rajamiseks pärast eelvalikuala vastuvõtmist. Üks nimetatud etappidest on ajutise planeerimis- ja ehituskeelu seadmine müratundlike ehitiste rajamiseks mürakategooria ala piires pärast planeeringu asukoha eelvaliku vastuvõtmist.</p> <p>Juhime tähelepanu, et PlanS § 110 lõike 1 kohaselt võib kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamise korraldaja kehtestada kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu detailse lahenduse koostamise ajaks planeeringualal või selle osal ajutise planeerimis- ja ehituskeelu, kui koostatava planeeringuga kavatsetakse muuta planeeringuala kohta varem kehtestatud ehitusõigust. Tõrva valla eriplaneering soovitakse kehtestada eelvaliku otsuse alusel, mistõttu ajutise planeerimis- ja ehituskeelu seadmise punkt ei ole asjakohane.</p> <p>Samuti juhime tähelepanu, et mitmeid planeeringu elluviimise peatükis kirjeldatud tegevusi saab ellu viia pärast eriplaneeringu kehtestamist, näiteks projekteerimistingimuste ja ehitusloa väljastamine. Seetõttu seletuskirjas toodud etappide loetelule eelnev sissejuhatav lause „Pärast eriplaneeringu eelvaliku otsust on vajalikud järgnevad etapid tuulepargi rajamiseks“, ei ole asjakohane. Soovitame etappide loetelu pealkirja sõnastust korrigeerida.</p>	<p>Planeeringu seletuskirja ptk 3.22 korrigeeritakse: tegevused märgitakse pärast kehtestamist toimuvaks ning eemaldatakse ajutise ehituskeeluga seonduv</p>
	<p>5. Eriplaneeringu asukoha eelvaliku vastuvõtmise volikogu otsuse eelnõu pealkirja kohaselt võetakse vastu eriplaneeringu asukoha eelvalik ja KSH esimene etapp, suurendatakse eriplaneeringu</p>	<p>Tulenevalt muutunud seadusest ei toimu enam vastu võtmist ja vastu võtmise vaates ei ole teemapüstitus enam asjakohane</p>

	<p>planeeringuala ning võetakse eriplaneering vastu. Palume kohalikul omavalitsusel kaaluda pealkirja lühendamist, kuna PlanS § 109 lõike 1 kohaselt teeb kohaliku omavalitsuse volikogu asukoha eelvaliku ja KSH esimese etapi aruande vastuvõtmise või sellest keeldumise otsuse. Eriplaneeringuala laiendamise saab tuua välja otsuse eelnõus. Samuti ei sätesta PlanS lisaks eriplaneeringu asukoha eelvaliku vastuvõtmisele veel täiendavalt eriplaneeringu vastuvõtmist.</p>	
	<p>6. Eriplaneeringu asukoha eelvaliku vastuvõtmise volikogu otsuse eelnõus maakonnaplaneeringu muudatuse peatükis on toodud, et koostatava eriplaneeringuga tehakse ettepanek täiendada Valga maakonnaplaneeringut (kehtestatud Valga maavanema 15.12.2017 korraldusega nr 1-1/17- 417) uue tuuleenergeetika arengualaga eriplaneeringus määratud ala osas. Koostatav eriplaneering on kehtivat maakonnaplaneeringut muutev, kuna maakonnaplaneeringu tehnilise taristu joonisel ei ole käesoleva eriplaneeringuga planeeritud asukohas elektrituulikute arendusala leppemärki. Juhime tähelepanu, et Valga maakonnaplaneeringus pole määratud tuuleenergeetika tootmise alasad. PlanS-i kohaselt ei ole olulise ruumilise mõjuga ehitise (ORME) asukoha planeerimine maakonnaplaneeringu ülesanne, mistõttu vaid ORME kavandamise tõttu ei ole maakonnaplaneeringu muutmiseks ettepaneku tegemine ilmtingimata vajalik. Küll tuleb aga hinnata, kas maakonnaplaneeringus ORME alal kavandatu on peale ORME rajamist veel aja- ja asjakohane. Vastasel juhul tuleb siiski teha ettepanek maakonnaplaneeringu muutmiseks.</p>	<p>Tulenevalt muutunud seadusest ei toimu enam vastu võtmist ja vastu võtmise otsuse vaates ei ole teemapüstitus enam asjakohane. Nõustume, et PlanSi kohaselt ei ole ORME asukoha planeerimine maakonnaplaneeringu ülesanne ning seetõttu ei ole vajadust ORME objekti osas maakonnaplaneeringut muuta. Rohelise võrgustiku osas oleme jõudnud arusaamale, et tuulepark küll halvendab rohevõrgustiku sidusust kuid ei katkesta seda – seetõttu ei ole ka vajalik maakonnaplaneeringu rohevõrgustikku muuta. Maakonnaplaneeringus on esitatud planeeritud eelvalikualal kohaliku tähtsusega III klassi väärtuslik maastik Mäsajärve ümbrus. Tõrva valla üldplaneeringu koostamisel leiti, et kuna antud maastikul puuduvad iseloomulikud ja esilekerkivad väärtused, mis vajavad täiendavat kaitset, ei ole maastiku väärtuslikuks määramine põhjendatud. Kehtestatud üldplaneeringus eelvalikualale väärtuslikku maastikku määratud ei ole – eeldame, et üldplaneeringu kehtestamisega on ka maakonnaplaneeringus vastav muutus toimunud; PLANK andmekogust me muutusi ei näe ja meil ei ole võimalik enda teada ka nende ellurakendamist kuidagi kontrollida</p>
	<p>7. Eriplaneeringu asukoha eelvaliku vastuvõtmise volikogu otsuse eelnõu punktis 1 on toodud, et eriplaneering teeb ettepaneku muuta Tõrva valla üldplaneeringut määratledes uue tuuleenergeetika arenguala. Selgitame, et Tõrva valla üldplaneeringus pole määratud tuuleenergeetika tootmise arendusalasid. Üldplaneeringu põhilahenduse muutmise on põhjendatud juhul, kui üldplaneeringu kehtestamise järgselt on muutunud või kehtestatud õigusaktid, samuti kui on ilmnenu uued faktilised asjaolud, mis üldplaneeringu kehtestamise ajal välistasid tuuleparkide rajamise võimalikkuse kohaliku omavalitsuse üksuse</p>	<p>Volikogu otsuse eelnõud korrigeeritakse osutatust lähtuvalt</p>

	<p>territooriumil või selle osal. Seega eriplaneeringuga saab muuta üldplaneeringut, kui üldplaneeringu tingimused on vastuolus kohaliku omavalitsuse eriplaneeringus tooduga. Ainult tuulepargi alade kavandamine eriplaneeringus ei ole põhjuseks üldplaneeringu muutmiseks, kui üldplaneeringus pole tuulealasad määratud. PlanS § 122 lõike 3 kohaselt kantakse eriplaneeringuga kavandatud ORME ehitise asukoht varem kehtestatud üldplaneeringusse 30 päeva jooksul kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu kehtestamisest arvates. Palume otsuse eelnõud vastavalt parandada.</p>	
	<p>8. Eriplaneeringu asukoha eelvaliku vastuvõtmise volikogu otsuse eelnõus on kajastatud eriplaneeringu vastuvõtmine erinevalt sõnastatud variantides. Näiteks punkti 1 kohaselt võetakse vastu „asukoha eelvaliku ala alternatiiv 2“, punktis 2 „asukoha eelvaliku ala 2 ja keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruanne“ ning punktis 3 „eriplaneering“.</p> <p>PlanS § 109 lõike 1 kohaselt teeb kohaliku omavalitsuse volikogu asukoha eelvaliku ja KSH esimese etapi aruande vastuvõtmise või sellest keeldumise otsuse. MaRu hinnangul on otsuse eelnõu sõnastus segadust tekitav. Samuti juhime tähelepanu, et eriplaneeringu seletuskirjas ja KSH aruandes ei ole nimetatud „asukoha eelvalikuala alternatiivi 2“ ja „asukoha eelvaliku ala 2“. Palume kaaluda otsuse eelnõu selgemat sõnastamist.</p>	<p>Volikogu otsuse eelnõud korrigeeritakse osutatust lähtuvalt</p>
	<p>Arvestades planeerimiseaduses kaasamisele sätestatud nõudeid (§ 112 lg 2 ja 3), palume kohalikul omavalitsusel tagada, et eriplaneeringu koostamisse oleksid kaasatud kõik isikud, kelle õigusi võib planeering puudutada ja isikud, kes on avaldanud soovi olla eelvaliku tegemisse kaasatud. Palume kaasata menetlusse kõik tuulikute püstitamiseks sobivatele aladele ja nendest kuni 3 km kaugusele jäävate kinnistute omanikud (kavandatakse üle 250 m kõrgusi tuulikuid). Samuti palume kaasata isikud ja asutused, kellel võib olla põhjendatud huvi eeldatavalt kaasneva olulise keskkonnamõju või eriplaneeringu elluviimise vastu, sealhulgas valitsusvälised keskkonnaorganisatsioonid neid ühendava organisatsiooni kaudu.</p>	<p>Planeerimismenetlusse on kaasatud isikud kolme kilomeetri raadiuses eelavaliku alast, lisaks isikud, kes on selleks soovi avaldanud või kellel võib olla põhjendatud huvi eeldatavalt kaasneva olulise keskkonnamõju või eriplaneeringu elluviimise vastu</p>

